

Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

**ДНІ
НАУКИ
2016**

Збірник наукових тез

*за матеріалами студентських
наукових читань*

частина 2

Тернопіль, 2016

ББК-72

З-41

Збірник наукових тез: за матеріалами студентських наукових читань. - Навчально-практична майстерня редакційно-видавничих технологій Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола, Тернопіль, 2016. - 164 с.

Редакційна колегія — голови ЦК Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола: Баб'юк О. В., Гладчук О. П., Добровольська С. Я., Зарихта О. В., Залюбовська М. В., Криховець-Хом'як Л. Я., Лубкович Н. З., Манчевська Н. О., Решетуха Т. В., Питель Н. С., Посвятовська О.Б., Прокопчук Н. Р., Стефурак Н. А., Спільніченко О. І.

Відповідальний за випуск: Гелецька І. О., заступник директора з наукової та навчально-виробничої роботи

Збірник тез за матеріалами студентських доповідей, виголошених на Днях науки, які відбулися у Галицькому коледжі імені В'ячеслава Чорновола 4-15 квітня 2016р.

При публікації максимально збережено орфографію, пунктуацію та стилістику запропоновану авторами та підтриману науковими керівниками. За зміст праць та достовірність наведених фактів і статистичних даних відповідальність несуть автори та їх наукові керівники.

Колектив авторів, 2016
© Галицький коледж
імені В'ячеслава Чорновола, 2016

Редагування: Чудакевич О.
Верстка та друк: Мудра Н.
Навчально-виробнича майстерня редакційно-видавничих технологій
Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ ПРАВОЗНАВСТВА	5
Екологічні наслідки чорнобильської катастрофи.....	5
вільний рух осіб у європейському союзі: правове регулювання та перспективи Приєднання України	9
Учасники господарського процесу	14
Конституційна реформа в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку поняття та юридична природа безоплатної приватизації земель в Україні	26
Проблемні питання застосування примусового лікування за кримінальним законодавством України	30
Розбещення неповнолітніх: проблеми кваліфікації.....	36
Неправомірні дії роботодавця щодо трудових прав працівника	41
Національна поліція України: перехід від пострадянського до європейського менеджменту.....	48
захисна промова адвоката у судовому процесі	52
Кримінальна відповідальність фізичних осіб за міжнародні злочини.....	57
Product placement як вияв недобросовісної прихованої реклами: проблеми правової кваліфікації.....	64
Становлення та розвиток юридичної деонтології	70
Законодавча техніка: вимоги до мови та стилю закону	74
Природничих дисциплін	79
Індикатори в природі та вдома	79
Застосування визначеного інтеграла до розв'язування математичних, фізичних та економічних задач	83
Знання та їх «тривалість зберігання».....	91
СЕКЦІЯ ФІЛОСОФІЇ ТА СУСПІЛЬСТНОЗНАВСТВА.....	96
Шляхи запобігання та протидії корупції в Україні на сучасному етапі.....	96
Церква і майдан.....	101
Політичні репресії на тернопільщині в ХХ столітті.....	105

СЕКЦІЯ ТУРИЗМУ ТА СФЕРИ ПОСЛУГ	110
Ретроспектива закладів ресторанного господарства міста тернополя.....	110
Парки Тернополя як об'єкти краєзнавства та туризму	112
Туристичні ресурси України та тернопільщини	114
Можливості використання ресурсів кременеччини для розвитку різних видів туризму.....	119
СЕКЦІЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА МОВОЗНАВСТВА	123
Творчість Петра Сороки – вагомий пласт у розвитку сучасної Української літератури	123
Сучасна українська есеїстика	127
Діалект як еквівалент мовлення	129
Особливості змісту, структури і композиції релігієзнавчих, науково-популярних видань	132
Тема влади грошей в українській та світовій літературі.....	134
Нові імена сучасної літературної тернопільщини	138
СЕКЦІЯ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН	141
Ейлерова характеристика та топологія зачісок.....	141
Потужність множин	146
СЕКЦІЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	151
Вплив спорту на психофізіологічний стан людини	151
Вікові закономірності розвитку основних фізичних якостей та рухових здібностей у студентів, та шляхи їх реалізації в ході навчально – виховного процесу.....	164
Сучасні системи тренувань - Crossfit і Табата	169

УДК 616.002.5

*Петренко Наталя, студентка III курсу
спеціальності «Правознавство»
науковий керівник Данилюк С. М.*

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Техногенна катастрофа на Чорнобильській атомній електростанції стала аварією глобального масштабу як за кількістю загиблих і економічних збитків, так і за радіологічним забрудненням довкілля і ураженням населення. Вибухом на реакторі четвертого енергоблоку в атмосферу викинуто біля 450 типів різноманітних радіонуклідів, більшість з яких за даними наукових досліджень являлись короткоживучими протонами. Основним з них був радіоактивний йод з періодом напіврозпаду 8,04 дня, який на 50% – 70% і обумовив радіоактивність того часу [8]. Радіоактивним забрудненням було уражено понад 5 мільйонів гектар території України, більша частина яких складала сільськогосподарські угіддя. Забруднено також 1,5 мільйона гектарів лісів. Була забруднена територія 32 районів шести областей [6]. Перший період аварії характеризувався зростанням рівня дози гамма-променів на місцевості і формуванням доз зовнішнього і внутрішнього опромінення населення та тварин і тривав він з 26 квітня по 20 травня 1986 р. Другий період характеризувався значним зниженням потужності дози гамма-променів на місцевості за рахунок розпаду короткоживучих радіонуклідів. Відбувалась міграція радіонуклідів в повітря, воду, ґрунт, продукти харчування, що й обумовлювало формування зовнішнього і внутрішнього опромінення населення. В цей же період констатували випадання стронцію, плутонію в межах 100 км від станції, а радіоактивний йод і цезій поширювались на більш значні території [6, С.9]. Чорнобильська

катастрофа призвела до забруднення водних ресурсів річок Дніпро, Прип'ять, Київського водосховища, на дні якого накопичилось біля 60 мільйонів тон радіоактивного мулу. Перед Україною стала задача евакуації населення з 30-ти кілометрової зони радіоекологічного контролю, перепоховання радіоактивних відходів, дезактивації, створення спеціалізованих інженерних конструкцій і технологій. Першою державною програмою було створено комплекс «Вектор» з дезактивацією, транспортуванням, переробкою і перепохованням радіоактивних відходів. Поряд з цим вирішувалось питання як зупинити викиди радіоактивних речовин з ушкодженого реактора на довгий термін. В ті часи в реакторі четвертого енергоблоку знаходилось 180 тон ядерного палива [7, С. 8]. Указом Президента України Чорнобильська атомна електростанція була зупинена. На цей час створюється друга черга укриття під назвою «Саркофаг», що дозволить повністю ізолювати радіонебезпечний реактор. «Саркофаг-укриття» за висновками МАГАТЕ забезпечить безпеку на 100 років. На підставі Постанови Президії Національної академії наук України «Про 25-ту річницю Чорнобильської катастрофи» та рішення Ради Національної Безпеки і Оборони України заходи по укриттю зруйнованого енергоблоку здійснюються одночасно з вирішенням наступних питань:

1. Радіаційно-екологічні (припинення радіо викидів, захоронення радіоактивних відходів);
2. Економічні, пов'язані з пошуком грошей на «Укриття»;
3. Соціальні питання чорнобильців з подоланням медичних наслідків в стані здоров'я та віддалених наслідків на різних рівнях флори в зоні відчуження пов'язаних з дією інкорпорованих нуклідів в структурних органах організму тощо. Для вирішення питань довкілля та оздоровлення забруднених територій запропоновано декілька варіантів. Один із способів очищення ґрунту – зняти верхній шар ґрунту товщиною 20–30 см і вивезти його на захоронення. Вчені Німеччини, США, Італії, Франції пропонують проведення фіто реанімації забруднених земель в 30-ти кілометровій зоні

відчуження з наступною переробкою біомаси. Закарпатські вчені України пропонують свій, на їх погляд більш ефективний метод – використати органо-мінеральні композиції пролонгованої та селективної дії, які зв'язують шкідливі катіони, в тому числі і радіонукліди. Створені комплекси потім вимивають водою, попереджаючи перехід їх у ґрунтові води та біомасу [5, С. 11]. Деякі вчені України пропонують використання земель відчуження для вирощування рослин, придатних для виробництва дизельного палива. За рішенням уряду науково-дослідні інститути Національної Академії наук України перевіряють на практиці запропоновані засоби.

За 30 років, що минули з часу Чорнобильської катастрофи, було докладено грандіозних зусиль для подолання її наслідків, як з боку держави, так і з боку міжнародної громадськості.

Проблема зменшення впливу Чорнобильської аварії на стан здоров'я громадян залишається важливою проблемою державного масштабу. Спостерігаються значні зміни у соціальному та психологічному стані людей, а також погіршення здоров'я населення (особливо дітей), яке проживає на забруднених територіях.

На підставі проведеного аналізу екологічних наслідків Чорнобильської катастрофи можна зробити *наступні висновки*:

1. Аварія на Чорнобильській атомній електростанції принесла неймовірні біди народу України і представляє постійну загрозу на довгі роки.

2. Аварія супроводжувалась забрудненням довкілля продуктами ядерного поділу, зовнішнім і внутрішнім опроміненням ліквідаторів аварії, а також дорослого населення і дітей, що проживали в м. Прип'ять і 30-кілометровій зоні радіоекологічного контролю.

3. Держава здійснює заходи щодо укриття зруйнованого енергоблоку атомної електростанції, радіоекологічного контролю в 30-кілометровій зоні відчуження та подолання медичних, соціальних і екологічних наслідків.

Список використаних джерел:

1. Антонов В. П. Патогенный потенциал Чернобыля: организационные выводы // Тезисы докладов Украинской научно-практической конференции. — К., 1992. — С. 6.
2. Білявський Г. А. Основи загальної екології / Г. А. Білявський, М. М. Падун, В. С. Фудзій. — 1995. — С. 365-369.
3. Гродзинський Д. М. Радіобіологічні та радіоекологічні дослідження Чорнобильської катастрофи / Д. М. Гродзинський, О. Ф. Дембновецький, О. М. Левчук, Ф. Н. Пацюк // Вісник Академії Наук України. — 2012. — № 6. — С. 21–39.
4. Декань Олег. Час і Чорнобиль. // Літературна газета від 21 квітня 2011 р. — № 16. — С. 5.
5. Лисиченко Г. В. Про стан вдосконалення системи техногенно-екологічної безпеки на об'єктах ядерно-паливного циклу України // Вісник національної Академії Наук України від 12 березня 2012 р. — С. 16—21.
6. Мешкова І. В. Минуле і сьогодення // Географія : науково-методичний журнал. — 2012. — № 7. — С. 13.
7. Патон Б. Е. Проблеми і уроки Чорнобиля // Вісник Академії Наук України. — 2011. — № 5. — С. 3.
8. Примак А. В. Экологическая ситуация на Украине и ее мониторинг: анализ и перспективы // Техника, медицина, экология. — К., 1990. — С. 44.
9. Рой Юрій. Відчуття трагедії залишаються // Безпека життєдіяльності. — 2011. — № 4. — С. 21.
10. Стегній Олександр. Четверть століття після Чорнобиля: досвід, соціологічне дослідження. — К., 2011. — № 3. — С. 60.
11. Шестопалов В. М. Відділення наук про Землю // Вісник Національної Академії Наук України. — 2011. — № 5. — С. 5.

*Антонюк Х. А., студентка II курсу
спеціальності «Правознавство»,
науковий керівник, к.ю.н. Заставна О. П.*

ВІЛЬНИЙ РУХ ОСІБ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРИЄДНАННЯ УКРАЇНИ

Вільний рух осіб — одна з чотирьох фундаментальних свобод Спільного ринку Європейського Союзу (ЄС). Мета вільного руху осіб створення єдиного ринку праці і виробництва на всій території співтовариства, необмеженого кордонами держав-членів. Вільне пересування людей забезпечує їм кращі можливості використовувати свою кваліфікацію. Водночас ця свобода має сприяти швидшому зростанню економіки окремих держав-членів і європейської економіки загалом [1, С. 91].

Принцип вільного руху осіб складається зі свободи переміщення робочої сили, свободи заснування економічної діяльності, свободи переміщення осіб у межах Шенгенського простору, а також свободи переміщення непрацюючих осіб і громадян третіх країн.

Норми Співтовариства щодо свободи пересування осіб уже переросли своє початкове значення. Адже спочатку вільне пересування осіб розглядалось лише як один із необхідних елементів утворення спільного ринку. На сучасному ж етапі розвитку Співтовариства ця свобода вважається одним з основних прав, що надаються громадянам Євросоюзу [2, С. 194].

Розвиток європейської інтеграції супроводжувався поступовою лібералізацією і поширенням положень про вільний рух осіб на всі

категорії громадян держав-членів ЄС, які займаються економічною діяльністю[1, С. 92].

Наймасштабніше розширення Європейського Союзу 2004 року, за рахунок якого приєдналось десять нових членів, зокрема й сусідів України суттєво змінило функцію західного кордону України, який, власне, став і зовнішнім кордоном ЄС. З цього моменту одним з пріоритетних завдань, що постали перед Україною, стало запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС. З цією метою Україна має виконати вимоги, поставлені перед нею з Європейським Союзом.

У ході Саміту Україна-ЄС 22 листопада 2010 р. в Брюсселі Україні було надано План дій щодо запровадження безвізового режиму для короткотермінових поїздок громадян України до держав-членів ЄС [3].

Документ враховує прогрес, досягнутий Україною в діалозі щодо безвізового режиму, який охоплював чотири блоки питань візового діалогу:

- безпека документів, включаючи впровадження біометричних даних;
- управління міграцією, у тому числі протидія нелегальній міграції та реадмісія;
- громадський порядок та безпека;
- забезпечення фундаментальних прав і свобод людини [3].

План дій, зокрема, передбачає запровадження паспортів з біометричними даними, вилучення з обігу паспортів, які не відповідають стандартам ІКАО, посилення заходів боротьби з нелегальною міграцією, удосконалення управління кордонами, приведення законодавства та політики надання притулку у відповідність до міжнародних стандартів у цій сфері, поглиблення міжнародно-правової взаємодії у сфері боротьби з організованою злочинністю, незаконним обігом наркотиків та торгівлею людьми.

Виконання документа відбуватиметься у два етапи. На першому етапі Україна має забезпечити ухвалення необхідного законодавства та державних програм у сферах, охоплених візовим діалогом.

На другому — Європейська Комісія (ЄК) із залученням держав-членів ЄС оцінюватиме відповідність більш предметним критеріям, на підставі яких визначатиметься ефективність та послідовність реалізації необхідних заходів.

Рішення про перехід до другого етапу прийматиметься Радою ЄС на підставі підготовленого ЄК звіту про виконання українською стороною заходів, передбачених першим етапом Плану дій.

Україна досягла суттєвого прогресу у виконанні першого (законодавчого) етапу Плану дій. Ратифіковано ключові міжнародні документи, ухвалена переважна більшість законодавчих актів, стратегічні та програмні документи в таких сферах як захист персональних даних, правовий статус іноземців, управління кордонами та міграцією, боротьба з торгівлею людьми, незаконним обігом наркотичних засобів та дискримінацією, взаємна допомога у кримінальних справах, запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, протидія корупції та запровадження біометричних документів для виїзду за кордон. Створено низку антикорупційних органів, насамперед, Національне антикорупційне бюро, Національне антикорупційне агентство. Уряд разом з громадянським суспільством і партнерами з Європейського Союзу повністю змінили склад номінаційної комісії по вибору керівництва Національного антикорупційного агентства. І це агентство виконуватиме превентивну функцію і перевірятиме декларації державних чиновників.

Проте суттєві питання викликає практика реалізації прийнятих законів: чи будуть вони належним чином виконуватись, чи стануть створені правоохоронні органи дієвими і чи не перетворяться вони на ще один осередок корупції? Зараз із впевненістю можна сказати, що за той невеликий відрізок часу, який вони провадять свою діяльність, а до деяких із таких органів тільки здійснюється підбір кандидатур (часто супроводжуючись взаємними звинуваченнями Президента та Парламенту у затягуванні процедур) ніякими особливо значущими чи ефективними діями

антикорупційні органи не відзначились. У такому випадку слід прогнозувати складнощі із другим етапом виконання Плану дій Україна-ЄС, який передбачає наявність уже конкретних результатів від практичного втілення законодавчих актів.

Варто також звернути увагу на доволі складну ситуацію з міграцією, що склалася зараз в Європейському Союзі. Російська військова операція в Сирії і сотні тисяч мігрантів, які хлинули до Європейського Союзу, не додають впевненості, що всі політичні сили в Європейському Союзі будуть одностайно виступати за запровадження безвізового режиму для України.

Політолог, голова центру політичних досліджень «Пента» Володимир Фесенко вважає, що ЄС не буде приймати рішення щодо безвізового режиму з Україною на підставі того, наскільки виконані умови Плану дій – на 95% або на 75%. Кількість прийнятих рішень тут не грають принципової ролі. Це буде політичне рішення ... Відверто, це буде рішення досить суб'єктивне[4].

Одним із аспектів скасування віз є їх економічна вартість. Для ЄС це означатиме такі наслідки:

- консульства втратять важливе джерело доходів;
- для соціальної ситуації в ЄС: навіть невелике збільшення потоків мігрантів може мати негативні наслідки [5, С. 61].

На думку В. Товт для місцевих спільнот наведене означатиме, що візові центри, а також туристичні агентства – втратять основне джерело своїх доходів. Існують різні дані щодо кількісних наслідків візової лібералізації. Експерти передбачають тимчасовий стрибок міграції, зростання кількості тимчасових працівників. Безвізовий режим буде суттєво стимулювати контакти між різними категоріями висококваліфікованих робітників – як, наприклад: дослідниками, інженерами, IT-фахівцями, лікарями та бізнесменами[5, С. 62].

Слід підкреслити, що спрощена система в'їзду, як і безвізовий режим не дають право на постійне проживання і роботу в країнах ЄС. До того ж,

термін перебування на території Євросоюзу становить не більше 90 днів протягом півроку.

Якщо в Україні все ж запрацює безвізовий режим з ЄС, для перетину кордону країн Шенгенської зони українцям знадобляться такі документи:

- біометричний закордонний паспорт;
- зворотний квиток;
- доказ платоспроможності: готівкова валюта (45 євро на добу на людину) або дорожні чеки, кредитні картки або довідки про стипендії;
- гарантійний лист або запрошення;
- ваучери на проживання в готелі або запрошення друзів, родичів, організаторів конференції;
- страховий поліс [6].

Саме тому спільне завдання Парламенту, Уряду і Президента України – виконати всі технічні критерії щодо забезпечення впровадження безвізового режиму з ЄС. Спільне завдання – ухвалити всі закони, завершити всі технічні процедури і не дати жодного шансу звинуватити Україну в тому, що ми не виконали ту чи іншу технічну процедуру чи той чи інший критерій, який є передумовою для запровадження безвізового режиму

Встановлення безвізового режиму з країнами ЄС зовсім не передбачатиме дії свободи пересування у межах Європейського Союзу. Для приєднання до такої свободи, що, як вже зазначалося вище, включає поряд зі свободою пересування ще і свободу заснування економічної діяльності (підприємництва) та свободу переміщення послуг (робітників), Україні потрібно буде виконати не один план дій та витримати прискіпливі європейські перевірки як щодо прийнятого законодавства, так і щодо його реального застосування на практиці. Ми маємо підвищити рівень реалізації прав та свобод людини, забезпечити належний рівень її життя і безпеки, втілити на практиці антикорупційне законодавство. Досягнення безвізового

режиму можна вважати першою сходинкою на шляху встановлення європейських загальнолюдських цінностей у нашій державі.

Список використаних джерел:

1. Право Європейського Союзу : Навчальний посібник / За заг. ред. Р.А. Петрова. — 3-тє видання, змінене і доповнене. — К. : Істина, 2010.
2. Право Європейського Союзу : Підручник / За ред. В.І. Муравйова. К. : Юрінком Інтер, 2011.
3. Безвізовий діалог Україна - ЄС. План дій з лібералізації візового режиму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244813273.
4. Фесенко про скасування віз ЄС [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://fakty.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1546832>.
5. Товт В. З. Можливі наслідки запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС// Молодий вчений. — №3 (06). — 2014. — С. 60-62.
6. Дем'яненко Л. Безвізовий режим для України: реальний стан та перспективи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua>.

УДК 346.21

*Багрій Ю. М., студент IV курсу спеціальності «Правознавство»
науковий керівник Гловак І. С.*

УЧАСНИКИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Одночасно з економічними перетвореннями в Україні трансформуються норми процесуального права. Суттєвим чином економічні зміни позначаються на господарському процесуальному праві, що свідчить про позитивний розвиток України як правової соціальної держави. Саме тому на сьогоднішній день приділяється велика увага

регулюванню відносин, що виникають під час здійснення правосуддя господарськими судами України. Адже законність та правильність розгляду справи судом є найпріоритетнішим напрямом розвитку сучасної системи правосуддя з метою захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарського судочинства.

Дослідженням поняття «учасник процесу» присвятили свої праці багато відомих вчених різних галузей правової науки. У філософії права вказану дефініцію досліджував В. С. Нерсисянц, у теорії держави і права - С. С. Алексєєв, О. В. Малько, М.І. Матузов, О.Ф. Скакун, Р. О. Халфіна, Л. С. Явич, у кримінальному процесі - М. І. Бажанов, Ю. М. Грошевий, К. Б. Калиновський, О. Б. Муравін, В. М. Тertiшник, в адміністративному праві – А. М. Бандурка, О. В. Крикун, О. В. Кузьменко, Н.Г. Салищева, А. В. Шалагінова, у цивільному процесі - Н.О. Артеб'якіна, С. С. Бичкова, у господарському (арбітражному) процесі - І. А. Балюк, Г.М. Вулах, В. М. Дем'як, Д. М. Притика, М. І. Тітов, О. М. Чапля, В. С. Щербина та інші дослідники.

Слід зауважити, що в ході застосування вказаних та інших положень ГПК України виявляються численні прогалини в регулюванні правового статусу секретаря та перекладача судового засідання.

На жаль, досліджень з порушеного питання в Україні дотепер не здійснювалося, що не можна визнати обґрунтованим.

Метою дослідження є дослідження учасників господарського процесу.

Переоцінити значення інституту учасників господарського процесу неможливо. Без визначення становища учасника в процесі - позивач або відповідач, експерт або прокурор – неможливо визначитися з його правовим становищем (правами, обов'язками та відповідальністю за невиконання цих обов'язків). Кожна особа має право знати повний обсяг своїх повноважень у процесі з метою відповідного їх використання, захисту прав і законних інтересів [4].

В усіх без винятку галузях процесуального права нескінченно точаться суперечки навколо співвідношення понять «суб'єкт» і «учасник» процесу.

Аналізуючи позиції авторів щодо співвідношення вказаних понять, потрібно зазначити, що їх можна поділити на декілька таборів:

- 1) прихильників ототожнення цих понять;
- 2) прихильників позиції більш широкого змісту поняття «суб'єкт», порівняно з поняттям «учасник»;
- 3) прихильників позиції більш вузького змісту поняття «суб'єкт», порівняно з поняттям «учасник»;
- 4) прихильників розмежування понять «суб'єкт процесу» й «учасник процесу»;
- 5) дослідників, які не вважають вказану проблему актуальною та акцентують увагу на інших термінологічних аспектах.

Під учасниками господарського процесу варто розуміти суддю (колегію суддів) та осіб, які наділені законом процесуальними правами й обов'язками і можуть надати інформацію, необхідну для вирішення конкретної господарської справи.

Законний інтерес є комплексною правовою категорією, яка характерна для галузей як матеріального, так і процесуального права, та опосередкована юридичними засобами та механізмами можливість, що надана кожному суб'єкту правовідносин для захисту своїх суб'єктних прав.

Необхідність визначення наявності законного інтересу у справі виникає на самому початку здійснення господарського судочинства, оскільки цим фактом визначається процесуальне положення, подальша роль учасника господарського судочинства.

Розкриваючи ознаки законного інтересу, перш за все, необхідно відзначити його соціальний характер. Інтерес – категорія, що вивчається правознавцями на основі знань психології і соціології. Крім того, інтерес розглядається і як мотив або мотиваційний стан [5, С. 435].

Як підмічає Степанова Т. В., у працях низки науковців, зокрема таких відомих учених, як С. Ф. Кечек'ян, А. В. Міцкевич, М. І. Матузов, М. Н. Марченко, Л. С. Явич, сформульовано та обґрунтовано тезу про тотожність понять «суб'єкт прав» і «суб'єкт правовідносин». В. М. Дем'як, навпаки, розмежовує поняття «суб'єкт права» і «суб'єкт відповідних правовідносин», указуючи, що до перших належать фізичні та юридичні особи, які мають можливість і здатність набувати відповідні права й обов'язки, а до других - особи, котрі реалізували своє право та набули обов'язки. Такі критерії, на думку дослідниці, мають бути використані для визначення господарсько-процесуального правовідношення та його суб'єктного складу. Відповідно, таким правовідношенням є врегульовані нормами господарського процесуального законодавства відносини, які виникають у процесі здійснення господарським судом правосуддя щодо захисту суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів учасників господарського судочинства [4].

На сьогодні в наукових колах не сформовано єдиної позиції щодо термінології суб'єктного складу процесуальних правовідносин. Учасник судового процесу - це будь-яка особа, яка має право (може) брати участь у розгляді справи, при цьому не має значення, чи присутня ця особа при розгляді справи. Наприклад, право на подання апеляційної чи касаційної скарги мають особи, які навіть раніше не брали участі у справі, але рішення якимось чином зачіпає їхні інтереси. Вони мають право, відповідно до чинного законодавства, подати скаргу, але їх неявка в судові засідання не перешкоджає розгляду господарської справи. При цьому учасник судового засідання – це завжди особа, яка присутня на засіданні й реалізує в його ході свої процесуальні права та обов'язки. Отже, учасник судового засідання – це завжди учасник процесу, але учасник процесу не завжди є учасником судового засідання.

Для визначення наявності у певного суб'єкта юридичної зацікавленості в господарському процесі необхідно виявити: склад осіб, що

звертаються до суду; характер вимоги, що підлягає захисту; стан права, що захищається; а також правовий зв'язок особи, що реалізовує своє право на судовий захист, з її об'єктом; правовий характер пред'явленої вимоги; спірний стан суб'єктивного права або інтересу, що охороняється законом. Дане поняття характеризується системністю, а законний інтерес в цьому випадку набуває об'єктивізації.

В залежності від інтересу до розгляду справи учасників можна поділяти на:

- ✓ учасників господарського процесу, які мають матеріально-правовий та процесуальний інтерес у розгляді справи (позивач; відповідач; третя особа, що заявляє самостійні вимоги на предмет спору; заявник, що оскаржує рішення третейського суду; особа, що звертається до суду з заявою про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду; кредитор; боржник; власник майна);

- ✓ учасників господарського процесу, які мають лише процесуальний інтерес у розгляді справи (третя особа, що не заявляє самостійних вимог на предмет спору; представник; прокурор; посадові особи та інші працівники підприємств, установ, організацій державних та інших органів, що можуть давати пояснення щодо суті спору, що розглядається; представник працівників боржника; уповноважена особа акціонерів, учасників товариства з обмеженою чи додатковою відповідальністю; державний орган з питань банкрутства);

- ✓ учасників господарського процесу, які не мають інтересу у розгляді справи, а лише сприяють здійсненню судочинства відповідно до покладених на них обов'язків (перекладач; експерт; спеціаліст; арбітражний керуючий).

Секретар судового засідання оформлює та підписує протокол судового засідання, який відображає хід розгляду господарської справи, необхідно враховувати його можливий негативний вплив на вказаний документ, спричинений зацікавленістю або недбалістю секретаря.

Також, неможна недооцінювати факт того, що перекладач доносить до сторін процесу рішення по справі, та забезпечує розуміння ходу всього процесу, тому важливим є показати важливість їх в господарському судочинстві.

Список використаних джерел:

1. Дем'як В. Суддя як учасник судового господарського процесу / В. Дем'як // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 10. – С. 165-167.
2. Ніколенко Л. М. Реалізація основних принципів господарського судочинства при перегляді судових актів / Л. М. Ніколенко // Часопис Київського університету права. — 2013. — № 1. — С. 174-180.
3. Первушина А. А. Інститут сторін як основних учасників господарського процесу / А. А. Первушина, Н. С. Хатнюк // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. — 2012. — № 3. — С. 103-109.
4. Степанова Т. Поняття учасника господарського процесу [Електронний ресурс] / Тетяна Степанова. — Режим доступу: http://fs.onu.edu.ua/clients/client11/web11/pdf/Stepanova_pon_uchasnyka.pdf
5. Цісельська Х. О. Законний інтерес як критерій класифікації учасників господарського процесу / Х. О. Цісельська // Актуальні проблеми держави і права. — 2012. — Вип. 66. — С. 434-442.

*Волощук К., студентка II курсу
спеціальності «Правознавство»,
науковий керівник, к.ю.н. Заставна О. П.*

КОНСТИТУЦІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Історичний досвід показує, що зазвичай конституційні реформи є результатом всебічних суспільно-політичних дебатів, які викликані реальним вичерпанням регулятивного потенціалу окремих її положень. Необхідність конституційної реформи може також бути викликана зміною політичного, економічного й соціального устрою як необхідної умови подолання стагнації чи кризи. Зміна положень конституції – завжди непростий політико-правовий метод трансформації окремих аспектів конституційного порядку, оскільки вони супроводжуються суспільно-політичними дебатами, які виражають розмаїття громадської і політичної думки у суспільстві.

Конкретизуючи деякі з цих тез, професор А. Селіванов слушно зауважує, що «реформа Конституції – це не зміна її тексту, а зміна змісту і затвердження верховенства її принципів і цінностей, вона означає системні перетворення з встановленням вищих пріоритетів, які не отримали достатню конституційну силу» [1, С. 35]. Вчений також наголошує, що «конституційна реформа покликана усунути суперечності в механізмі державної влади, закріпити баланс владних повноважень Президента, Парламенту та Уряду. Вона повинна враховувати фундаментальні проблеми реальної влади народу, конституціоналізму та децентралізації управління, врахувати нові підходи до функціонування органів правосуддя та прокуратури [1, С. 35].

Конституційний процес в Україні після набуття нею незалежності, як зазначає В. Погорілко, умовно поділяється на три основні періоди, кожному з яких властиві свої особливості та специфіка:

– перший період (1991–1996 рр.) позначився здобуттям Україною незалежності, процесом підготовки проекту Конституції та прийняттям Конституції України 28 червня 1996 року;

– другий період (1996–2004 рр.) був, так би мовити, періодом реалізації Конституції України;

– третій період (почався у 2004 році та триває донині) позначений початком процесу внесення змін та доповнень до Конституції України (конституційної реформи) [2, С. 58].

Тож конституційна реформа в Україні почалася невдовзі після прийняття Конституції 1996 року і триває й нині. Водночас аналіз текстів законопроектів, а також ухвалених парламентом законів про внесення змін до Основного Закону України дає підстави стверджувати, що такі зміни були результатом протистояння політичних сил, використовувалися здебільшого для перерозподілу владних повноважень між законодавчою та виконавчою гілками влади, а за своїм змістом не сприяли формуванню конституційних засад громадянського суспільства.

Мабуть, саме в цьому, слушно зауважує В. Нерсисянц, полягає «ключова проблема парадигми конституціоналізму посттоталітарних країн» [3, С. 42], котру А. Стрижак визначив як «гру з правилами», а не «гру за правилами» [4, С. 4].

На сьогодні спроба внесення змін до Основного закону держави пов'язана з питаннями реформування місцевого самоврядування. У пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України», поданого Президентом України, вказано, що «переважна більшість запропонованих змін стосуються саме децентралізації публічної влади в Україні, посилення конституційно-правового статусу місцевого самоврядування, докорінній зміні засад

організації та функціонування його органів» [5]. Уряд в унісон главі держави стверджував, що головна мета реформи: передати на місця повноваження та фінансові інструменти для їх реалізації; розмежувати повноваження між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади; визначити механізми відповідальності органів місцевого самоврядування перед виборцями та перед державою [6].

Як видно з наведеного, українське суспільство дозріло до змін у системі здійснення та розподілу владних повноважень. З іншого боку механізм реформування системи місцевого самоврядування потребує широкого, детального, всебічного обговорення. Адже, як зазначає С. Полтавець, маючи за плечима досвід нелегітимних дій, зокрема, парламенту, коли зміни до Конституції вносилися з порушенням чинних конституційних норм, можна з великою долею імовірності припустити, що перетягування владного канату між Президентом та парламентом триватиме й надалі [7, С. 7].

Свідченням неоднозначності змін до Конституції України може стати навіть побіжне ознайомлення з Порівняльною таблицею до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України».

Так, наприклад, при порівнянні статей 85, 106 законопроекту [8] стає очевидним, що на призначення голови СБУ, Генерального прокурора України та голови Державного бюро розслідувань Президентом, йому потрібна згода парламенту, а от звільнити з посад цих чиновників Глава Держави матиме право самостійно. Остаточні такі кадрові привілеї закріплені у розділі про повноваження глави держави, де право Президента на звільнення глави СБУ та Генпрокурора чітко відокремлені від необхідності надання згоди з боку Верховної Ради. Вплив парламенту на призначення та звільнення голови Антимонопольного комітету взагалі пропонується скасувати – новообраний Президент впевнений, що це питання він може вирішувати самостійно.

Концентрація одноосібного права на звільнення Генерального прокурора, глав СБУ, Антимонопольного комітету та Державного бюро розслідувань забезпечить значний вплив Президента на роботу відповідних органів. І цей факт навряд чи відповідає декларованій меті в посиленні незалежності цих органів та посиленні ролі парламенту.

Головним нововведенням в розділі про місцеві органи влади є поява інституту представників Президента. Пропонується така редакція: «Виконавчу владу в районах здійснюють виконавчі органи відповідних місцевих рад, в областях і районах, містах Києві і Севастополі діють представники Президента України. Особливості організації та діяльності представників Президента визначаються законом. Представники Президента призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України» [8].

До повноважень представників Президента у мирний час входить:

- 1) здійснення нагляду за виконанням Конституції та законів України;
- 2) здійснення нагляду за законністю і правопорядком, додержанням прав і свобод людини і громадянина;
- 3) координація діяльності територіальних органів центральних органів виконавчої влади.

А в умовах надзвичайного або воєнного стану представники глави держави спрямовують та організовують діяльність усіх територіальних органів центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування [8].

Формально повноваження представників Президента значно зменшені у порівнянні з повноваженнями нинішніх голів державних адміністрацій. Водночас є два моменти, які теоретично надають Президентові значно більшого впливу на місцеве самоврядування.

По-перше, за запропонованими змінами, за поданням свого представника Президент може зупиняти рішення будь-якого органу місцевого самоврядування – сільської, селищної, міської ради та їх виконавчих органів.

Одночасно глава держави має звернутися до Конституційного Суду щодо відповідності конкретного акту Основному закону. І якщо Конституційний Суд встановить, що місцевий орган самоврядування порушив Конституцію, Президент матиме право на дострокове припинення його повноважень.

По-друге, згідно з документом, представники Президента матимуть прямий вплив на діяльність місцевих органів виконавчої влади, але призначатимуться без будь-якого впливу з боку уряду (на сьогодні голови державних адміністрацій призначаються і звільняються Президентом, але за поданням Кабінету Міністрів).

Наведене дозволяє стверджувати, що в разі внесення відповідних змін до Конституції, місцева влада навряд чи стане більш самостійною. Натомість вплив на місцеві органи самоврядування може бути сконцентрований одноосібно в руках Президента.

Експерти конституційного права наголошують, що для реальної децентралізації необхідно змінювати не назви адміністративних одиниць чи посад. Слід змінювати податкове законодавство, бюджетну, судову, правоохоронну системи тощо [8, С. 71; 9, С. 12]. У зв'язку з цим ряд правників ініціюють створення нової Конституційної комісії для розробки комплексної Концепції оновлення Конституції України.

«Конституційна комісія, на відміну від попередніх аналогів, повинна складатися із представників усіх гілок влади – парламенту, уряду, Конституційного та Верховного судів – практиків і теоретиків конституційного права, експертного та наукового середовища, політиків, моральних авторитетів. Іншими словами – представляти найширші верстви суспільства та не бути підпорядкованою жодному державному органу», – зазначає С. Різник, голова Центру конституційних ініціатив [10].

Щоб не повторювати попередніх помилок учасників конституційного процесу, працюючи над Концепцією, Конституційна комісія має:

– враховувати історичні, національні, ментальні та релігійні особливості українського народу, не копіюючи зарубіжні конституційні положення;

– узгоджувати не текст Конституції, а її зміст, уникаючи беззмістовних, двояких та незрозумілих формулювань;

– не залишати жодної зобов'язуючої конституційної норми без сформульованої санкції за її невиконання;

– окрім Концепції внесення змін до Конституції, запропонувати свій план або механізм її реалізації [10].

Одночасно із забезпеченням роботи Конституційної комісії, слід розпочати активну просвітницьку діяльність щодо роз'яснення сутності та відновлення авторитету Конституції України.

На наше переконання, лише за таких умов можлива реалізація головного завдання конституційної реформи – трансформація Конституції України з основного закону державницького спрямування у основний закон громадянського суспільства, в якому права і свободи людини та інші загальнолюдські цінності не тільки проголошені, а й надійно захищені.

Список використаних джерел:

1. Селіванов А. Доктрина компетенції конституційного правосуддя / А. Селіванов // Віче. — 2011. — № 17 — С. 3336.
2. Конституційне право України / [за ред. проф. В. Ф. Погорілка]. — [Вид. 2-ге]. — К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. — 344 с.
3. Нерсисянц В. Перестройка и правовое мышление / В. Нерсисянц // Советское государство и право. — 1987. — № 9. — С. 40–44.
4. Стрижак А. А. Установча влада: основні критерії легітимності внесення змін до Конституції України: науково-популярне видання / А. А. Стрижак. — К.: Логос, 2013. — 132 с.
5. Пояснювальна записка до Проекту Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) №2217 від 01.07.2015

р. [Електронний ресурс] Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511.

6. Яценюк А. Конституційна реформа має стати пріоритетом. [Електронний ресурс] Режим доступу : www.kmu.gov.ua/control/uk/publish.

7. Полтавець С. Конституція України: настав час змін? // Конституційний процес в Україні : політико-правові аспекти. — 2014. — №4. — 122 с.

8. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) №2217 від 01.07.2015р. [Електронний ресурс] Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/web2/webproc4_1?pf3511.

9. Ганущак Ю. Нова конституція: що написано між рядків // Конституційний процес в Україні : політико-правові аспекти. — 2014. — №4. — 122 с.

10. Пальчук В. Конституційні зміни від Президента: децентралізація влади при збільшенні повноважень глави держави // Конституційний процес в Україні : політико-правові аспекти. — 2014. — №4. — 122 с.

11. Різник С. Сила Конституції, або як жити по-новому. [Електронний ресурс] Режим доступу : http://www.pravda.com.ua/articles/2014/06/28/7029970/view_print/?attempt=1.

УДК 349.4

Галяс Лілія, студентка ІV курсу спеціальності «Правознавство» науковий керівник Данилюк. С. М

ПОНЯТТЯ ТА ЮРИДИЧНА ПРИРОДА БЕЗОПЛАТНОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

В Україні продовжується земельна реформа, одним із важливих напрямків якої є перехід земель із державної власності у власність

юридичних осіб і громадян України, в тому числі і безоплатно. Впродовж останніх десяти років безоплатна приватизація земель стала найпоширенішим способом набуття громадянами України права власності на земельні ділянки. Тому її правове забезпечення є важливою складовою українського земельного законодавства та відіграє важливу роль у розвитку земельних відносин в нашій країні.

Приватизація землі-передача приватним особам у приватну власність земельних ділянок з державної або комунальної власності.

Безоплатна приватизація землі-передача приватним особам у приватну власність земельних ділянок з державної або комунальної власності на безоплатній основі та на пільгових умовах.

Відповідно до ст.121 Земельного кодексу України громадяни можуть отримати 6 ділянок безоплатно з державної або комунальної власності. Зокрема:

- ділянку для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (у селах – не більше 0, 25 гектара, в селищах – не більше 0, 15 гектара, в містах – не більше 0, 10 гектара);
- ділянку для ведення особистого селянського господарства (до 2 га);
- ділянку для ведення фермерського господарства (в розмірі земельної частки (паю) визначеної для членів сільськогосподарських підприємств, розташованих на території сільської, селищної, міської ради, де знаходиться фермерське господарство);
- ділянку для ведення садівництва (до 0, 12 га);
- ділянку для індивідуального дачного будівництва (до 0, 10 га);
- ділянку для будівництва індивідуальних гаражів (не більше 0, 01 га)

[1].

З основних проблем безоплатної приватизації землі слід виділити проблему нечіткості законодавства України. Основним джерелом даного педінституту є: «Земельний кодекс України», ЗУ «Про землеустрій», ЗУ «Про державний земельний кадастр», ЗУ «Про захист конституційних прав

на землю» та інші нормативно правові акти, які в деякій мірі охоплюють таке регулювання. Тому вважаю, що безоплатна приватизація земельних ділянок громадянами України має бути чітко сформульована і видана офіційним джерелом законодавства.

З нечіткості законодавства виникає ще одна немало важлива проблема не поінформованість громадян. На підставі власного соціологічного опитування громадян м. Тернополя віком від 30 до 50 років, стверджую що тільки 52 % осіб знають про таку можливість. Згідно цього посилаючись на дії органів державної влади та їх посадових осіб, спираючись на таку практику можна дійти до висновку, земля що не приватизована безоплатно продається, що призводить до неправомірного розподілу та порушення прав громадян.

Загалом щоб приватизувати ділянку потрібно пройти безліч етапів, що являється ще однією проблемою-складною процедурою здійснення та виявленням того що вона є зовсім не безоплатною, адже розробка із документації та проведення геодезичних робіт вартують чималих коштів.

Основними стадіями такої приватизації є:

1. Подання заяви до компетентного органу.
2. Прийняття рішення на розробку документації.
3. Розробка документації із землеустрою.
4. Прийняття рішення про затвердження документації із землеустрою та передачу земельної ділянки у власність.
5. Отримання державного акту на право власності на землю та його державна реєстрація [3, С.57].

Доцільно звернути увагу на розвиток та досвід земельних правовідносин в Європейських державах. Переїнявши позиції приватизаційних процесів Угорщини, Чехії, Румунії, Україна була б на крок ближчою до здійснення земельної реформи в повному обсязі. Їхній приклад показує, що систематизація законодавства та вплив органів

державної влади мають значні важелі у подоланні соціально-економічних та індустріальних питань.

Ще однією проблемою є безоплатна приватизація землі для осіб на пільгових умовах: ветеранів війни, ветеранів праці, громадян потерпілих від Чорнобильської катастрофи, молодих сімей та осіб з захворюванням опорно-рухового апарату. Зовсім недавно до такої категорії долучилася ще одна категорія осіб-учасники АТО. Проблематика забезпечення безоплатно землею таких категорій громадян чітко не визначена, спрощена процедура для них відсутня. То які вимоги до документів та які етапи такої приватизації?

Врахувавши вище наведені факти пропоную два варіанти вирішення таких проблем:

- 1) Систематизація законодавства в єдиний законодавчий акт; спрощення процедури безоплатної приватизації; створення в органах місцевого самоврядування лекції щодо прав громадян та їх можливостей.
- 2) Перетворити інститут безоплатної приватизації у засіб цільової передачі земельних ділянок у власність для будівництва житлових будинків :
  - 1) соціально незахищеним верствам населення, в першу чергу тим, хто перебуває на квартирному обліку;
  - 2) жителям сільських населених пунктів;
  - 3) молодим спеціалістам, які направлені на роботу у сільську місцевість;
  - 4)учасникам АТО.

Отже, безоплатна приватизація земель як під інститут земельного права України становить правову основу забезпечення громадян права на землю. Основними завданнями якого є прозорий та правомірний розподіл між суб'єктами таких правовідносин[4, С.89]. Однак він є надзвичайно недосконалим, не забезпечує для громадян рівних можливостей для

реалізації «гарантованих» законом прав, а також стає причиною нерівного перерозподілу земельних ресурсів як у регіональному, так і людському вимірах[5].

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 3-4, ст.27) [Електронний ресурс]/Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
2. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 24.02.2016р // (ВВР), 1993, № 45
3. Когут Н.Д. Правові форми безоплатного отримання земельних ділянок юридичними особами / Н.Д. Когут // Вісник господарського судочинства. — 2007. — № 6. — С. 57.
4. Когут Н.Д. Правові аспекти приватизації земель в Україні / Н.Д. Когут // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. — 2007. — № 77-78. — С. 89
5. Формування ринку землі в Україні / Під ред. А.С. Даниленка, Ю.Д. Білика – К.: Урожай, 2009.

УДК 343.21

*Гнатів Юлія, студентка III курсу
спеціальності «Правознавство»,
науковий керівник к.ю.н. Томчук І. О.*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВОГО ЛІКУВАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

З прийняттям нового Кримінального кодексу України та Постанови Пленуму Верховного Суду України від 3 червня 2005 року № 7 «Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та

примусового лікування» постала проблема можливості, обґрунтованості та законності застосування судами примусового лікування.

На сьогоднішній день в Україні на законодавчому рівні чітко не наведено критерії розмежування добровільного та примусового лікування осіб, які мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб. Так само відсутні критерії розмежування добровільного та примусового лікування осіб, які вчинили злочин та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб. Тобто, йдеться про відсутність загальних та спеціально правових норм щодо зазначення специфіки лікування однієї категорії осіб та наявності загально правових норм щодо видів лікування іншої категорії осіб.

Звернення безпосередньо до з'ясування юридичної природи та необхідності вирішення на правовому рівні низки проблем, пов'язаних з інститутами примусового та добровільного лікування певних категорій засуджених осіб, призводить до необхідності визначити, зокрема, такі дискусійні питання: проблема відсутності визначення та переліку хвороб, небезпечних для здоров'я інших осіб, розмежування добровільного та примусового лікування осіб, які вчинили злочин та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб, визначення ознак, що вказують на відмінність чи спорідненість групи хвороб, небезпечних для здоров'я інших осіб та наркоманії, питання можливості застосування примусового лікування, передбаченого статтею 96 КК України, до хворих осіб на небезпечні для оточуючих хвороби, які вчинили злочини.

Дослідження питань, пов'язаних з примусовим лікуванням, присвячені праці багатьох учених, зокрема Р. Авакяна, Л. Анісімова, М. Бажанова, Т. Білика, І. Брехмана, С. Гарницького, М. Гернета, С. Гончаренка, А. Гришка, С. Дідковської, О. Джужі, В. Єсіпова, В. Єраксіна, А. Зелінського, І. Нікіфорчина, П. Матишевського, А. Музики, Б. Протченка, В. Смітєнка, Б. Спасеннікова, В. Тація, І. Туркевича, Є. Фесенка, В. Філонова, В. Фоміна, М. Шаргородського, О. Ярмишата ін.

На відміну від примусових заходів медичного характеру, які застосовуються до неосудних та обмежено осудних, примусове лікування застосовується «до осіб, які вчинили злочини та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб». Застосування такого примусового лікування є правом, а не обов'язком суду. Згідно з ч. 1 ст. 96 Кримінального Кодексу, примусове лікування застосовується незалежно від призначеного покарання. Йдеться про те, що воно здійснюється поряд із призначеним покаранням. Застосування такого лікування «незалежно від призначеного покарання» означає, що цей примус може бути застосований у разі засудження особи до будь-якого виду покарання.

Підставою для застосування примусового лікування є сукупність юридичного й медичного критеріїв: а) наявність у діянні винного ознак складу злочину; б) наявність в особі хвороби, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб. До умов застосування примусового лікування у порядку статті 96 КК України належать: а) наявність медичного висновку про те, що у суб'єкта злочину є хвороба, яка становить небезпеку для здоров'я інших осіб; б) засудження такої особи до певного виду покарання.

Таким чином, застосування примусового лікування являє собою діяльність суду щодо прийняття у відповідному процесуальному документі рішення про визначення цього засобу впливу щодо особи, яка вчинила злочин та має хворобу, яка становить небезпеку для здоров'я інших осіб. У разі призначення покарання у виді позбавлення волі або обмеження волі примусове лікування здійснюється за місцем відбування покарання. У разі призначення інших видів покарань примусове лікування здійснюється у спеціальних лікувальних закладах.

У юридичній літературі єдності думок щодо підстав для застосування примусового лікування немає. Так, на думку І.В. Жука, підставою для застосування примусового лікування є сукупність юридичного і медичного критеріїв, зокрема встановлений факт вчинення особою злочину, а точніше її засудження до покарання будь-якого виду та наявність захворювання,

передбаченого Переліком особливо небезпечних інфекційних та паразитарних хвороб людини затвердженого наказом МОЗ України від 19.07.1995 р. №133, що у свою чергу підтверджено висновком судово-медичної експертизи. Умовами для застосування примусового лікування є висновок судово-медичної експертизи про наявність у суб'єкта злочину такої хвороби, його потребу в лікуванні та засудження такої особи до покарання будь-якого виду [1, С. 168].

У питанні визначення підстав та умов застосування цього заходу кримінально-правового примусу нам близька позиція А.А Музики. Враховуючи її, у той самий час зазначимо, що підставою застосування примусового лікування є наявність у особи хвороби, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб. До умов застосування примусового лікування у порядку ст. 96 Кримінального Кодексу належать: а) наявність медичного висновку про те, що у суб'єкта злочину є хвороба, яка становить небезпеку для здоров'я інших осіб, б) засудження такої особи до певного виду покарання або звільнення від його відбування. Вчинення ж особою діяння, що містить ознаки складу злочину є передумовою його застосування. Таким чином, процес застосування примусового лікування полягає у встановленні передумови та передбачених законом підстави та умов здійснення цього заходу кримінально-правового характеру. У теоретичному аспекті в даному випадку особливу складність становить з'ясування, як це не парадоксально переліку тих хвороб, які є небезпечними для здоров'я інших осіб. Зокрема, науковці Мельник М. І. та Хавронюк М. І. зазначають, що ст. 53 «Основ законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 року №2801 XII відносять до соціально-небезпечних захворювань туберкульоз, психічні, венеричні захворювання, СНІД, лепру, хронічний алкоголізм, наркоманію. До цього переліку необхідно також додати і токсикоманію. І хоча Пленум Верховного Суду України у Постанові №7 від 03.06.2005 р. (п.24) зазначив, що стосовно наркологічно-хворих не можна застосовувати ст. 96 КК України, оскільки

алкоголізм та наркоманія ніби не становить небезпеки для здоров'я інших осіб. Така позиція видається спірною, адже насправді і алкоголізм та наркоманія можуть успадковуватися, а отже становлять небезпеку і для інших людей-потомків[2, С. 236].

Т.А Денисова вважає, що питання про застосування примусового лікування у відношенні осіб хворих на алкоголізм та наркоманію надалі потребує детального опрацювання та тлумачення, принаймні у роз'ясненнях Постанов Пленуму Вищого Спеціалізованого Суду України [3, С. 23].

Проведене мною наукове дослідження дозволило дійти важливих висновків, які містять теоретичне узагальнення щодо примусового лікування в кримінальному праві України, зокрема:

1. Правова природа примусового лікування: а) має складний і багатогранний характер; б) перебуває у системному зв'язку з питаннями про кримінальну відповідальність і покарання, забезпечення додержання прав і свобод людини і громадянина; в) ґрунтується на змісті таких категорій як «примус» та «лікування», при цьому примусове лікування є дійсно примусовим, а не насильницьким, а також має подвійний характер, тобто одночасно є і юридичним, і медичним.

2. На відміну від покарання примусове лікування: не містить елементів кари; має порівняно з покаранням іншу мету, підстави та порядок свого застосування; не обмежується у рішенні суду яким-небудь конкретним строком; не тягне за собою судимості; на нього не поширюється принцип умовності, акти амністії й помилування, а також дострокове звільнення від застосування встановлених заходів; воно засноване не на факті вчинення злочину, а на властивостях особи винного, які перебувають за межею ознак суб'єкта злочину й тому не впливають на кваліфікацію діяння. Також, примусове лікування не є звичайними заходами медичного впливу, що регламентуються законодавством про охорону здоров'я, оскільки: застосування обов'язкового лікування

регламентується законодавством про охорону здоров'я; призначення, зміна, припинення, а також контроль за його здійсненням покладається на органи охорони здоров'я; таке лікування, на відміну від примусових заходів медичного характеру та примусового лікування, не пов'язане з фактом вчинення особою суспільно небезпечного діяння, а тому має більш широкі межі застосування. Крім цього, зазначені заходи не можна розглядати як порушення прав людини і громадянина, що впливає з аналізу положень відповідних міжнародних нормативно-правових актів.

3. З урахуванням ґрунтовних розробок низки відомих вчених-правників та позитивного іноземного досвіду на сучасному етапі розвитку кримінального права інститут примусового лікування слід розглядати в межах кримінально-правових «заходів безпеки» (відповідних заходів обмежувального характеру), яким переважно властивий запобіжний (попереджувальний, превентивний) характер, спрямування на відновлення порушених прав і свобод потерпілих, на усунення передумов криміногенної ситуації, на охорону та здійснення соціально-правового й медико-реабілітаційного захисту особи правопорушника, що в цілому переслідує мету забезпечення безпеки суспільства.

Список використаних джерел:

1. Жук І. В. Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування у кримінальному праві України дис. ...кандидата юрид. наук 12.00.08 /Жук І. В. — К., 2009. — 293 с.

2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України /за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка, 9-те вид. — К.: Юрид. думка, 2012.— 1316 с.

3. Денисова Т. А. Проблемні питання застосування примусових заходів медичного характеру та примусового лікування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/socgum/Dtr_pravo/2012_1/files/LA112_32.pdf.

*Дудар Зоряна, студентка III курсу
спеціальності «Правознавство»
науковий керівник к.ю.н. Томчук І. О.*

РОЗБЕЩЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ

Правова охорона неповнолітніх, захист їх законних прав і інтересів є пріоритетним напрямком діяльності будь-якої держави. Ратифікувавши 27 лютого 1991 року Конвенцію про права дитини, Україна взяла на себе великі зобов'язання у сфері захисту прав осіб у віці до 18-ти років. Конвенція про права дитини вимагає від держави забезпечення всебічного захисту життя та здоров'я неповнолітніх, їх волі, статевої недоторканості та інших важливих благ. Одним із небезпечних злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості щодо неповнолітніх осіб є розбещення неповнолітніх (ст.156 Кримінального кодексу України).

Офіційні дані Департаменту інформаційних технологій МВС України зазначають сталу кримінологічну ситуацію стосовно даних злочинів. У 2008 р. було зареєстровано 231 випадки розбещення неповнолітніх (11, 03% від 2094 зареєстрованих злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості), у 2009 р. – 309 (13, 99% від 2180), у 2004 р. – 281 (13, 68%), 2010 р. – 289 (14, 72%), 2011 р. – 290 (13, 36%), 2012 р. – 311 (16, 17%), 2013 р. – 217(14, 24%); 2014 р. – 306 (14, 08 %); 2015 р. – 283 (13, 63%). За розповсюдженням серед злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, розбещення неповнолітніх із показником приблизно 13% займає третє місце, поступаючись лише зґвалтуванню (ст. 152 Кримінального кодексу України – 54%) та насильницькому задоволенню статевої пристрасті неприродним способом (ст. 153 КК України – 30%) [1].

Окремі питання суспільної небезпеки розбещення неповнолітніх, а також суб'єкта злочину досліджувалися багатьма вітчизняними

науковцями, серед яких: Ю. В. Александров, Ю.М. Антонян, М. І. Бажанов, В. І. Борисов, Л. П. Брич, О. М. Джужа, Л. В. Дорош, О. О. Дудоров, О. Г. Кальман, Л. Г. Козлюк, С. С. Косенко, Т. Д. Лисько, Я. В. Мачужак, Л. І. Мороз, В. О. Навроцький, О. В. Синєокий, М. І. Хавронюк, С. В. Чмут, А. П. Шеремета та інші.

Як на мене, проблема даного злочину потребує більш детального дослідження, адже кількість зафіксованих випадків вчинення розбещення неповнолітніх не зменшується, в тому числі батьками щодо власних дітей.

Роз'яснення поняття «розпусні дії» надає Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи», де у п. 17 зазначено, що розпусні дії, відповідальність за які передбачена ст. 156 КК України, повинні мати сексуальний характер і можуть бути у вигляді фізичних дій або інтелектуального розбещення. Таким чином, дана стаття відображає на законодавчому рівні проблеми педофілії – статевого відхилення, яке проявляється у прагненні вчинювати дії сексуального характеру з дітьми [2, С.9]. На думку, А. П. Шеремети, вказаний злочин порушує нормальний фізичний і психічний розвиток неповнолітніх, морально розбещує їх, пробуджує в них ранню статево схильність, розвиває неправильне, під моральним кутом зору, уявлення щодо статевої відносин, а інколи й відхилення від природних норм статевого життя (гомосексуалізм та інші тенденції) [3, С. 114-115].

Відповідальності за такі дії підлягає фізична осудна особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років. На мою думку, особи, які вчинили розбещення неповнолітніх, тобто яким на момент вчинення злочину було 16 років по-суті, також є неповнолітніми, тому вони не здатні в повному обсязі розуміти характер вчинюваних розпусних дій. Тому, я вважаю, що суб'єктом даного злочину повинна бути особа, яка досягла 18-річного віку.

Аналіз наукових розробок багатьох вчених дає підстави стверджувати, що їх думки значно різняться з приводу кваліфікації злочину, передбаченого ст. 156 КК України та його відмежування від злочинів, які посягають на статеву недоторканість неповнолітніх. Проте, основні дискусії між вченими виникають з приводу чи слід орогенітальний чи аногенітальний контакт за добровільною згодою особи, яка не досягла 16 років, вважати розбещенням неповнолітніх. Так, В. Ю. Александров вважає, що об'єктивну сторону розбещення неповнолітніх не може утворювати вчинення орогенітального чи аногенітального контактів, оскільки такі дії, поряд із вчиненням ненасильницьких статевих зносин, утворюють склад злочину, передбачений ст. 155 кримінального кодексу України. О. О. Дудоров в свою чергу вважає, що об'єктивну сторону даного злочину утворює вчинення вказаних дій, якщо при цьому не використовувався безпорадний стан потерпілої особи чи не застосовувалось фізичне або психічне насильство [4, С.104]. Я погоджуюсь із О.О. Дудоровим, бо, якщо порівнювати ст. 155 КК України чи 152 КК України, то в них передбачаються природні статеві зносини, тобто генітальний контакт двох осіб з метою статевого задоволення.

Кваліфікуючими ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст.156 КК України є: вчинення розпусних дій щодо малолітньої особи або батьком, матір'ю, вітчимою, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього. Сьогодні можна спостерігати по телебаченню, радіо, особливо у мережі Інтернет багато випадків розпусти у сім'ї. Для прикладу можна взяти скандальний випадок від 2 грудня 2015 року, який вразив всю Україну. Батько розбещував своїх 14-ти та 10-ти річних доньок. Скандальні діалоги в ефірі одного з телеканалів коштували батькові свободи, а дітям – припинення спілкування з однолітками та потенційно можливих психічних проблем у майбутньому. Взагалі, я вважаю, що випадків розбещення дітей є досить велика кількість, особливо в

неблагополучних сім'ях, але цей злочин є латентним, бо мало таких дітей, які заявляють про вчинення вказаних дій до правоохоронних органів.

Кожне цивілізоване суспільство повинно забезпечити безпеку своїм громадянам. А також визначити як першочергове завдання захист дітей і підлітків від різних негативних проявів сучасного життя, тому що неповнолітні завжди є найменш захищеними. Зокрема, попередити дані злочини можна, запровадивши більш суворе покарання до осіб, які їх вчинили. Таким чином, деякі зарубіжні країни впровадили такий вид покарання як «хімічна стерилізація, кастрація» педофілів, що неодноразово вчинили злочинні сексуальні дії щодо малолітніх дітей. Так, польський Сейм у 2009 р. майже одностайно підтримав проект закону, з яким педофілів піддаватимуть примусовій терапії, так званої «хімічної кастрації»[5]. У Південній Кореї 24 липня 2011 р. набув чинності Закон «Про хімічну кастрацію» педофілів [6].

Я вважаю, що «хімічна кастрація» повинна бути передбачена за вчинення статевих злочинів щодо малолітньої особи в кримінальному законодавстві України як додатковий вид покарання, і має застосовуватись в примусовому порядку. Тому, пропоную внести відповідні зміни до ч.2 ст.52 КК України, а також до санкції ч.2 ст. 156 КК України.

Зрозуміло, що подолати таке згубне явище, як розбещення неповнолітніх, за допомогою лише покарання неможливо. У зв'язку з цим необхідно вжити заходів щодо належного соціального захисту дітей. Соціальні служби, які повинні тісно співпрацювати з органами внутрішніх справ, повинні виявляти та вчасно реагувати на повідомлення про такі факти. В школах та дошкільних закладах психологи мають відслідковувати факти неналежного поведження з дітьми, проводити бесіди з дітьми, які виховуються в неповних або неблагополучних сім'ях. Лікарі, в тому числі гінекологи, які проводять медичний огляд дітей, також одними з найперших можуть виявити факт насильницького поведження з ними.

Список використаних джерел:

1. Стан злочинності в Україні за статистичними даними Департаменту інформаційних технологій МВС України у 2008–2015 рр. [Текст]. — [Електронний ресурс] // Офіційний WEB-сайт Департаменту інформаційних технологій МВС України. — Режим доступу:
<http://dit.mvs.gov.ua/mvs/control/dit/uk/index/>.
2. Александров Ю. Злочини проти статевої свободи / Ю. Александров // Юридичний вісник України. — 2002. — № 4. — С. 9–15.
3. Шеремета А. П. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи не пов'язаних з застосуванням насильства: [Текст] / А. П. Шеремета. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу:
http://www.naiu.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_osob/Files/Lec/T5/T5_P3.html.
4. Світличний О. О. Кваліфіковані склади злочину розбещення неповнолітніх [Текст] / О. О. Світличний // Право і суспільство. — 2013. — № 3. — С. 110-118.
5. Польща узаконила «хімічну кастрацію» педофілів [Текст]. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://tsn.ua/svit/polshcha-uzakonila-himichnu-kastratsiyu-pedofiliv.htm>.
6. Південна Корея ввела хімічну кастрацію як покарання для педофілів [Текст]. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
<http://ukranews.com/uk/news/world/2011/07/24/48895>.

*Качунь Ірина, студентка III
курсу спеціальності «Правознавство»
науковий керівник Прокопчук Н. Р.*

НЕПРАВОМІРНІ ДІЇ РОБОТОДАВЦЯ ЩОДО ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКА

Конституція передбачає досить великий комплекс трудових прав працівників. Найголовнішою з-поміж інших можна визначити ст. 43, яка проголошує, що «кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується» [1, С.15]. Так, свобода праці є одним з основних принципів трудового права. Але проголошення певних трудових прав працівників і створення відповідних умов для їх щоденної реалізації, як відомо, різні речі.

Тому на даному етапі розвитку нашої держави досить гостро стоїть проблема захисту трудових прав працівників від неправомірних дій роботодавця. Викликає занепокоєння виникнення заборгованості із заробітної плати (іноді й за декілька місяців одразу) та факти примушування роботодавцем найманих працівників іти на невизначений термін у неоплачувану відпустку тощо. Актуальною є також проблема в Україні щодо дотримання конституційних гарантій трудових прав громадян, особливо в частині забезпечення гідної праці. Адже, це породжує бідність серед працюючих, спричиняє масову трудову міграцію та руйнування трудового потенціалу, втрату конкурентоздатності національної економіки [2].

Роботодавці часто йдуть на порушення трудового законодавства при прийнятті на роботу. За словами фахівців, роботодавці часто висувають до претендентів вимоги, які є дискримінаційними за ознакою віку, статі, зовнішності, вимога документів, не передбачених чинним законодавством.

Ще одне з поширених порушень трудового законодавства – відстрочення оформлення трудових відносин або неналежне їх оформлення.

Зазвичай роботодавець пропонує пройти випробувальний термін без оформлення трудових відносин, причому працівнику пропонується попрацювати безкоштовно чи за плату, значно меншу, ніж для інших працівників (зрозуміло, що йдеться про оплату “в конверті”, виплата якої залежить винятково від сумління роботодавця).

В більшості випадків порушуються норми ст. 27 КЗпП України, при прийнятті працівника на роботу, що торкається строку випробування, який не може перевищувати трьох місяців, а в окремих випадках, за погодженням із відповідним комітетом профспілки, – шести місяців, якщо інше не встановлено законодавством.

Іноколи роботодавець пропонує укласти цивільно-правовий договір підряду на виконання робіт (надання послуг), який породжує не трудові, а цивільно-правові відносини. Останні є правомірними, але користуючись необізнаністю працівників, деякі роботодавці вводять їх в оману, підміняючи трудовий договір цивільно-правовою угодою [3].

Порушення у сфері оплати праці. Що робити якщо затримують заробітну плату? В даному випадку працівнику потрібно:

- ✓ звернутись до роботодавця та поцікавитися, які причини затримки виплати заробітної плати.

- ✓ написати на ім'я працедавця заяву з вимогою виплатити заробітну плату та компенсувати втрату частини заробітної плати в зв'язку з порушенням строків її виплати з урахуванням індексу зростання цін та з вимогою обґрунтування підстав затримки у виплаті коштів.

При відмові виплатити заробітну плату працівникові слід звернутися до прокуратури із заявою про невиплату заробітної плати та притягнення винних осіб до відповідальності. Також можна звернутися до суду з позовом про стягнення заборгованої заробітної плати та відшкодування завданої матеріальної шкоди.

Найбільше порушень у сфері робочого часу виникає під час призначення неповного робочого дня [4].

За нормами ст.56 КЗпП України неповний робочий час може бути встановлений:

- ✓ за угодою між працівником і роботодавцем. У цьому випадку ініціатива надходить від працівника, що підтверджується його заявою [5, С.33];

- ✓ з ініціативи роботодавця, якщо на підприємстві провадяться зміни в організації виробництва та праці із додержанням процедури, передбаченої частиною третьою ст. 32КЗпП України. Про зміну істотних умов праці працівник має бути повідомлений не пізніше ніж за два місяці [5, С.17];

- ✓ в обов'язковому порядку на прохання вагітної жінки, жінки, яка має дитину віком до чотирнадцяти років або дитину-інваліда, у т. ч. таку, що знаходиться під її опікуванням, або здійснює догляд за хворим членом сім'ї відповідно до медичного висновку.

Тому, у разі незгоди працівника на встановлення неповного робочого часу у зв'язку зі зміною істотних умов праці він підлягає звільненню за п. 6 ст. 36КЗпП України. Проте в разі коли зміна істотних умов праці відбувалася без дотримання законодавчо встановленої процедури (зокрема, попередження не пізніше, ніж за два місяці до встановлення) працівник може звернутися до суду щодо незаконного звільнення. Також незаконним буде встановлення неповного робочого часу працівнику без його згоди, якщо зміни в організації виробництва і праці на підприємстві не проводились.

Грубі порушення норм трудового законодавства відбуваються також при розірванні трудового договору, яке може відбуватися як за ініціативою працівника (ст. 38-39 КЗпП України) так і з ініціативи роботодавця (власника або уповноваженого ним органу, ст. 40 КЗпП України).

У практиці зустрічаються непоодинокі випадки неправильного формулювання звільнення працівника за власним бажанням, а в інших роботодавці допускають помилки при звільненні за власною ініціативою [6].

За захистом будь-яких порушених прав, що визначені ст.2 КЗпП України працівник може звернутися до суду для вирішення трудових спорів незалежно від характеру виконуваної ним роботи або займаної посади, крім випадків, які передбачені законодавством (спеціальні суб'єкти трудових правовідносин, які призначаються, обираються і затверджуються на посади). Реалізувати на практиці це право можна завдяки судовій формі захисту. Що ж слід розуміти під «судовою формою захисту трудових прав працівників»? Більшість науковці підходять до визначення цього поняття по різному. Так, наприклад, Ілларіонова С. І. трактує судову форму захисту трудових прав працівників, як сферу застосування права (законодавства), спрямованого на запобігання, припинення порушень трудових прав, поновлення таких прав і відшкодування шкоди, що реалізовується виключно судами у встановленому законом процесуальному порядку [7].

За незаконну відмову в прийнятті на роботу, недодержанні норм при встановленні робочого часу, несвоєчасну виплату заробітної плати, недотримання правил охорони праці, неправомірне звільнення працівника, невиконання зобов'язань за колективними договорами та за перешкоджання законній діяльності професійних спілок посадові особи можуть нести дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Дисциплінарна відповідальність полягає у застосуванні до винної особи дисциплінарних стягнень, якими відповідно до ст. 147 КЗпП України можуть бути лише догана чи звільнення.

Адміністративна відповідальність полягає в застосуванні до конкретних винних осіб заходів адміністративного стягнення (зазвичай - у вигляді штрафу). Так, за порушення посадовими особами підприємств,

установ і організацій незалежно від форм власності та громадянами - суб'єктами підприємницької діяльності встановлених термінів виплати заробітної плати (або виплати її в неповному обсязі), а також за порушення інших вимог законодавства про працю у ч. 1 ст. 41 КУпАП України передбачено відповідальність у формі адміністративного штрафу в розмірі від 15 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

За порушення законодавства про працю винні особи можуть бути притягнуті і до кримінальної відповідальності. Зокрема, у ч. 1 ст. 172 Кримінального кодексу України (далі – КК України) встановлено кримінальну відповідальність за незаконне звільнення працівника з роботи з особистих мотивів, а також за інше грубе порушення законодавства про працю.

Кримінальну відповідальність передбачено і за невиконання заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат. Так, відповідно до ч. 1 ст. 175 КК України безпідставна невиконання заробітної плати та інших установлених законом виплат працівникам більше ніж за один місяць, вчинена роботодавцем умисно, карається штрафом від 100 до 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років, або виправними роботами на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років [8].

Підставами матеріальної відповідальності роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові є такі трудові майнові правопорушення:

- 1) порушення права працівника на працю (у випадках порушення правил прийому на роботу, законодавства про переведення на іншу роботу, незаконного відсторонення від роботи, при порушенні законодавства про підстави і порядок звільнення працівника);

2) незабезпечення власником здорових і безпечних умов праці (у випадку ушкодження здоров'я працівника при виконанні трудових обов'язків, каліцтва, у разі смерті працівника);

3) порушення обов'язків власника або уповноваженого ним органу щодо видачі документів про його працю і заробітну плату (у разі неправильного заповнення, оформлення і затримки видачі трудової книжки, документів про працю і заробітну плату) [9].

Отже, однією з найпоширеніших у нашій країні причин порушення трудових прав громадян є небажання іноді і самих роботодавців, іноді – призначених ними керівників підприємств та їх заступників, дотримуватися чинного законодавства. І найчастіше спонукає останніх до порушення прав працівників бажання отримати більші, ніж зазвичай, прибутки. Зрозуміло, що цьому сприяє і економічна ситуація в Україні, зокрема, невпинна інфляція, і масове безробіття - адже значна частина наших громадян, що мають проблеми із працевлаштуванням, готова до виконання будь-якої роботи за будь-яких умов.

Міністр праці та соціальної політики П. Розенко [10] зазначив, що трудове законодавство необхідно спрямовувати на оптимальне збалансування захисної та виробничої функцій трудового права, за допомогою яких має забезпечуватись рівновага інтересів працівників і роботодавців. На його думку, ухвалення проекту кодексу жодним чином не повинно обмежити ті права громадян, які ми зараз маємо. Він має бути прийнятий у цілому лише після широкого громадського обговорення, наукової експертизи, врахування пропозицій профспілок та об'єднань роботодавців. Разом з тим основні положення нового Трудового кодексу мають містити багато позитивних рис, але, при цьому, більшість законодавчих інновацій не повинні спрямовуватись на покращення умов праці працівника, наприклад використання технічних засобів нагляду за працівниками порушує норми Конституції щодо прав та свобод людини, одночасно вражають законодавчі ініціативи щодо праці матерів, тому що

спостерігається порушення в частині соціального захисту населення та інші протиріччя. Це свідчить про те, що новий Трудовий кодекс потрібно доробляти з метою підвищення соціальних гарантій працівників за європейськими нормами.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30.
2. Постанова Верховної Ради України від 15.01.2009 №892-VI «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Про стан дотримання конституційних гарантій трудових прав громадян"
3. [електронний ресурс]. — режим доступу до ресурсу: http://www.irf.ua/knowledgebase/news/nauposhirenishi_porushennya_trudovogo_zakonodavstva_pri_priynyatti_na_robotu/
4. [електронний ресурс] — режим доступу до ресурсу: <http://trudovi.org/korisna-informaciya/#p12>
5. Кодекс законів про працю України: затверджений Законом УРСР від 10.12.1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971.
6. [електронний ресурс] — режим доступу до ресурсу: <http://legalalliance.com.ua/rus/press/2028/>
7. Б.О. Стахів. Судовий захист як універсальна форма захисту трудових прав та законних інтересів працівників/Львів-2014: с.107.
8. [електронний ресурс].- режим доступу до ресурсу: http://cons.parus.ua/_d.asp?r=03FLV3535894ac08ecf73ba48f5531164475e.
9. [електронний ресурс]. — режим доступу до ресурсу: http://lukonik.com/publ/materialna_vidpovidalnist_robotodavcja_za_nevidachu_dokumentiv_pro_robotu_ta_zarobitnu_platu/1-1-0-2.
10. А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ «Трудовий кодекс України прийнятий у першому читанні».

*Коваль Марта,
студентка III курсу спеціальності «Правознавство»
науковий керівник Довгань Т. М.*

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ: ПРЕХІД ВІД ПОСТРАДЯНСЬКОГО ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Стаття присвячена Національній поліції як центральному органу виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Україна почала рівнятись на високорозвинені європейські держави, стрімко розвиватись в усіх сферах діяльності, вносити зміни та корективи в законодавство. Не виключенням став і Закон України «Про Національну поліцію», прийнятий Верховною Радою України 2 липня 2015 року.

В минулому міліція в Україні виконувала широке коло завдань та функцій щодо забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, попередження і припинення правопорушень, тому від удосконалення її правоохоронної діяльності значною мірою залежить зміцнення законності і правопорядку в країні. В цьому повинно передувати чітке дотримання норм встановлених в Законі України «Про Національну поліцію». У правоохоронній діяльності використовуються різноманітні організаційні, технічні, виховні та інші засоби, особливе місце серед яких займають правові, зокрема, адміністративно-правові засоби боротьби з правопорушеннями.

Зі вступом Закону України «Про Національну поліцію» у законну силу (7 листопада 2015 року) по всій території України формально міліція повинна була припинити своє існування та стати Національною поліцією, але цей перехід неминуче буде тривати від півріччя та, навіть, до одного

року. Чи буде нова правоохоронна структура працювати по новому європейському зразку, або зміниться лише тільки її назва? В даний час ми можемо тільки розцінювати реформу з позитивної сторони зі змінами в законі. Протягом останнього десятиліття система правоохоронних органів України зазнала багатьох, як кардинальних, так і менш значних змін, які відбувалися в межах здійснення адміністративних реформ. Та зі вступом у силу Закону України «Про Національну поліцію» [1] ми бачимо ряд змін та відмінностей від колишнього Закону України «Про міліцію» [3].

Частково питання взаємодії органів внутрішніх справ з інституціями громадянського суспільства розглядали у своїх працях такі вчені, як В. Б. Авер'янов, М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, А. Т. Комзюк, О. Ю. Синявська, В. Д. Сущенко та ін.

Актуальним завданням для України на шляхах її становлення та розвитку як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави є реформування органів внутрішніх справ. 2 липня 2015 року Верховна Рада ухвалила закон, який визначає правові основи організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських. Президент Петро Порошенко підписав відповідний закон 4 серпня того ж року.

Розглянемо деякі проблеми становлення Національної поліції в Україні. Статтею 11 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. Проте в тексті закону та інших нормативно-правових актів законодавцем не роз'яснено, в чому полягає і в яких діях повинно проявлятися згадуване «партнерство». Поряд з цим в розрізі статті 105 цього ж закону визначено, що «виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад надають безоплатно органам і підрозділам поліції службові приміщення, обладнані меблями і засобами зв'язку, транспорт та інші матеріально-технічні засоби. Комунальні та приватні підприємства можуть

виділяти органам та підрозділам поліції кошти, транспорт та інші матеріально-технічні засоби, необхідні для виконання повноважень поліції».

В даних нормах не вбачається так назване «партнерство на благо, на задоволення потреб народу, територіальних громад, громадських об'єднань», а наявна лише позиція можливості забезпечення діяльності поліції. Зазначене згодом може породити ту ж саму недовіру народу і, як результат, – безрезультатність реформування правоохоронних органів, оскільки «основа» цієї гілки влади практично не змінилася.

На сьогоднішній день в Україні відбуваються події, які в подальшому будуть визначати чи зможе наша країна увійти до Європейського розвиненого демократичного суспільства, в якому головним пріоритетом діяльності державних 31 органів є добробут та благополуччя громадян, або ж ми так і залишимося державою третього світу, яка не може позбавитися комуністичної спадщини в соціальній та правоохоронній сфері.

Одним з найважливіших питань, які потребують негайного вирішення, можна визнати реформування правоохоронної системи, адже саме «стражі закону» є тією ланкою державної влади, яка покликана забезпечувати публічну безпеку і порядок, охороняти права та свободи громадян.

Можна виділити наступні відмінності нової поліції від старої міліції.

1. Міліція – мілітарна, авторитарна, воєнізована структура, яка орієнтована на процес та статистику, а також на мінімальний вплив на її діяльність громадськості. Поліція – державний правоохоронний орган, концептуальними завданнями якого є: співпраця, комунікація, надання сервісних послуг. Основними завданнями є служити і захищати.

2. Дільничий інспектор відповідав за громадський порядок на своїй ділянці; інспектор ДАІ – слідкував за правилами дорожнього руху; патруль – організовував охорону громадського порядку. Поки що створили лише патрульну службу. Передбачено, що патрульні поліцейські після

спеціального навчання, першими приїжджатимуть на виклики, реагуватимуть на скарги і порушення правопорядку.

3. ДАІ несло службу на місці, яке прописувалось у робочій карті державтоінспектора. Патрульна служба ж цілодобово патрулює місто та перша реагує на порушення.

4. На службу у міліцію могли бути прийняті громадяни, здатні за своїми особистими, діловими і моральними якостями, освітнім рівнем, фізичною підготовкою і станом здоров'я виконувати покладені на правоохоронців обов'язки. Зараз проводиться повністю прозорий набір нових людей у нову поліцію. Є чіткі критерії.

5. В міліції всі намагалися уникати ініціативи, відповідальності, нововведень, прагнули зберегти стабільність. Система не дбала про персонал. В новій поліції особовий склад може висловлювати свої думки щодо вдосконалення органу, пропонувати, змінювати, впливати.

Проводячи аналіз чинного законодавства України, існуючих наукових розробок ми дійшли висновку, що оновлення кадрів у новій поліції – одна з основних цілей реформування правоохоронної системи. Щоб змінити систему, процес добору, просування по службі, звільнення – усе повинно бути максимально відкритим для громадськості.

Концептуальна різниця між поліцією і міліцією полягає у переході від пострадянського менеджменту до європейського, який полягає у підході до підбору по компетенціях, а не аби-як, тягне за собою переорієнтованість на результат. Українська нова поліція орієнтується на реформи у Грузії та країнах Балтії, а не Росії і Казахстану.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40–41, ст. 379.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X.
3. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990 № 565-XII // Закон втратив чинність на підставі Закону № 580-VIII (580-19) від 02.07.2015.
4. Дячук О. В. Правові засади партнерських відносин між поліцією та населенням / О. В. Дячук // Порівняльно-аналітичне право. — 2015. — № 3. — С. 153-156.

УДК:343.131

*Крупа Мар'яна , студентка ІV курсу
спеціальності «Правознавство»,
науковий керівник Бачинська Н.О.*

ЗАХИСНА ПРОМОВА АДВОКАТА У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах демократичного суспільства всі більше виникає потреба у людях особистого типу, які мають самостійно мислити, переконувати живим словом. Саме такими мають бути юристи. Адже вони виступають як державні обвинувачі, захисники, представники, котрі оголошують публічні промови у судових процесах. Тому їм слід володіти навиками публічного мовлення, що є необхідною професійною якістю. Високий рейтинг сучасних судових ораторів визначається знанням справи, загальною культурою, інтелектом; володіння культурною мовою; умінням чітко, ясно, правильно і логічно викладати думки. А значить правові, етичні, логічні та мовні проблеми судової промови порушуються плином часу – життєвою і професійною необхідністю. Тож судова риторика набуває особливої актуальності, адже це складова частина культури судового процесу.

Проблеми риторики судової промови в різні періоди були предметом дослідження. Будь який судовий процес – форма мовленнєвого спілкування. Це засіб ораторської комунікації – переконання суддів, учасників процесу у правильності висунутих суб'єктами дебатів, тез і обґрунтованості висунутих ними рішень. Змістом судових промов завжди є певні думки, ідеї, доводи, міркування, які потрібно довести аудиторії судового процесу. Вони неминусе пов'язуються з особистим ставленням людей до результатів дослідження, етичної мотивації, емоційним сприйняттям інформації, психологічним станом, переконаності чи не переконаності зробленим правильних висновків.

Досліджуючи дані аспекти, очевидно, що серед них відрізняється та потребує вирішення питання підвищення риторичності. Культури суспільства взагалі і ораторських здібностей судових ораторів зокрема шляхом виховання живим словом, спрямованим на професійну орієнтацію. Безперечно – це могутній державотворчий фактор. Підтримуючи думку відомої поетеси нашої сучасності Ліни Костенко проте, що мовне й мовлення, мовленнєве безкультур'я багатьох представників владних структур й інформаційного простору в країні стають «Зоною біди», з якої треба виходити, аби не стати «Людьми великої динаміки, але вузького інтелекту».

Захисна промова – це найяскравіше вираження права особи на захист. Це – вершина, кульмінаційний момент в усій системі судового захисту. Тут адвокат-захисник звертається безпосередньо до суду, здійснюючи захист шляхом живого усного слова в умовах відкритого гласного змагального судового процесу.

Якість захисної промови адвоката-захисника насамперед залежить від рівня попередньої підготовки, яка по цивільній справі, нерідко розпочинається ще з моменту збирання доказів і завершується до кінця судового процесу. В цьому відношенні слід вказати на необхідність вдумливого вивчення і доброго знання матеріалів справи. Чим краще і

глибше адвокат вивчив справу, чим вільніше він володіє фактичними даними у всіх її деталях, тим краще він підготовлений до захисної промови, тим більше він себе застрахував від можливих несподіванок в судовому процесі.

В судовому красномовстві розрізняють такі поняття: текст промови; конспект промови; тези промови.

Текст промови – це детальний, всебічний, повний і докладний виклад її змісту. Зміст захисної промови складають її основні розділи. Текст складається від початку до кінця. Конспект промови – це менш докладний виклад основних розділів. При складанні конспекту допускається об'єднання або пропускається окремі з розділів.

План захисної промови повинен містити перелік питань, які адвокат повинен висвітлити в своїй промові, причому кожне з цих питань, повинно бути детально розроблене в плані з вказівкою доказів, на які адвокат буде посилатися, і тверджень, які він повинен навести. Для того, щоб зручніше користуватися планом промови під час виступу, його слід чітко написати на папері, виділивши вузлові питання, а також найбільш важливі докази і твердження, щоб не пропустити їх в промові.

План захисної промови повинен бути підпорядкований основній лінії захисту, яка вибрана адвокатом по конкретній цивільній справі, і охоплювати те головне, що повинен сказати адвокат.

Кожен адвокат-захисник сам повинен відчувати, чи варто йому писати промову чи ні. На нашу думку, якщо адвокат в процесі підготовки до захисної промови невпевнений, що йому вдасться знайти потрібні слова, щоб ясно і переконливо розкрити яке-небудь складне положення, якщо він сумнівається в тому, що зуміє розкрити психологію сторін, свідків, сумнівається, що він зуміє намалювати картину справи, тяжкого збігу сімейних обставин, якщо він відчуває невпевненість в своїх здатності знайти потрібні слова, йому варто попрацювати на папері хоча б над найскладнішими частинами захисної промови.

Виступ в суді – найбільш складна і відповідальна частина діяльності захисника. В судових дебатах захисник вперше по суті в узагальненому вигляді викладає свою позицію по справі. Захисна промова завершує ту велику складну роботу захисника, яка спрямована на те, щоб виключити найбільш несприятливий результат для свого клієнта.

Промова створюється в процесі всієї роботи захисника в підготовці до участі в процесі, під час розгляду справи судом і остаточно завершується перед самим виступом. Судова промова адвоката повинна бути добре продуманою, глибоко змістовною, – це буде найкращою її прикрасою. Таким чином, захисна промова повинна містити в собі такі елементи: вступ; виклад фактичних обставин справи; аналіз доказів шляхом суміжної, принципової критики позицій сторони, всебічно показуючи роль свого довірителя в справі; міркування про необхідність застосування судом норм матеріального права, обґрунтовуючи свою позицію узагальненими, теоретичними положеннями з правової літератури і судової практики Верховного Суду України; закінчення.

Процесуальні питання захисту досить ретельно досліджені вченими-процесуалістами. Проте, психологічна сторона захисної діяльності поки що не привернула належної уваги вчених, які працюють в області судової психології. У зв'язку з цим, психологічна структура захисної діяльності, психологічні особливості реалізації функції захисту, психологічний зміст відносин, які складаються в процесі здійснення захисту, представляють великий інтерес. До того ж всі психологічні проблеми захисту повинні розглядатися в тісному зв'язку з процесуальними проблемами, оскільки, останні, в кінцевому результаті, визначають специфіку психологічної структури захисної діяльності в цивільному судочинстві.

Таким чином, захисник, який виступає в судових дебатах із захисною промовою повинен користуватися тільки дозволеними прийомами, зобов'язаний поважати честь і гідність своїх процесуальних суперників та інших осіб, які беруть участь у судовому розгляді цивільної справи, а

також пам'ятати про те, що він звертається до суду, повага до якого проявляється і в дотриманні моральних норм.

Питання культури мислення, мови і мовлення як фактор державотворчий – досить актуальний і вимагає вирішення на державному рівні. З цією метою можна пропонувати розглядати проблему риторики у суспільстві під кутом впливу її на ораторське мистецтво сучасних риторів через призму поняття: думка – мова – мовленєвість на базі античних постулатів з орієнтацією на сучасний рівень риторичних вимог, які актуалізуються на суспільно-політичних засадах у поєднанні із загальнолюдськими, що створюють гармонію особистого і суспільства, істини і краси.

У правовій сфері усталились певні словесні форми і професійні фразеологізми, що вживаються в юридичній мові. Проведене дослідження судових промов обвинувачів і захисників у судовому процесі виявило серйозні недоліки, зокрема, спрощення композицій обвинувальної і захисної промови, що пояснюється підсудністю науко – обґрунтованих рекомендацій, розроблених на основі узагальнення практики застосування норм, які регулюють зміст і структуру судової промови, а також сучасних досягнень судової риторики.

Можна зробити висновок, що актуальність цієї теми, коли Україна набувала популярності серед європейських народів – неперевершена. Адже це ще один крок на шляху до розвитку національних тенденцій риторики культури; набуття і удосконалення знань і навичок ораторського мистецтва у професійній діяльності юристів, що є абсолютно необхідним у процесів формування правової держави, де кожен має право будь – яким не забороненим законом засобом захищення своїх прав і свободи від порушених і протиправних посягань.

Список використаних джерел:

1. Веденська Л. А. Риторика для юристів: навчальний посібник для ВУЗів. М.: центрПрес, 2008. — С. 43.
2. Жук М. Г. Мистецтво судової промови. — Гродно: ГрГУ, 2008. — С. 6-9.
3. Китаєва Т. В. "Судова мова". — Мінськ, 2008. — С.7.
4. Лазарева В. А. Теорія судової промови: Навчальний посібник. — Самара: "Самарський університет", 2009. — С. 20–29.
5. Сергеич П. Мистецтво промови в суді. 5-е видання. — М.: Автограф, 2008. — С. 31.
6. Гловацький І. Ю. «Діяльність адвоката – захисника у кримінальному процесі», 2003. — С. 240.

УДК: 342.922

*Павлюк Христина,
студентка 4 курсу спеціальності «Правознавство»
науковий керівник Майка М. Б.*

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ

У ХХ столітті, зокрема після закінчення Другої світової війни, бурхливий розвиток отримав інститут відповідальності фізичних осіб за порушення норм міжнародного права. Розв'язання збройних конфліктів та порушення законів, звичаїв ведення війни та запровадження заходів, покликаних знищити чи обмежити права етнічних чи інших меншин тощо, упродовж тривалого періоду історії змушували світову спільноту вживати відповідних заходів протидії та покарання. Знаменита теза вироку Нюрнберзького Міжнародного військового трибуналу гласила: «Злочини проти міжнародного права вчиняють люди, а не абстрактні суб'єкти, і лише

через покарання фізичних осіб, що скоїли такі злочини, можна забезпечувати дотримання положень міжнародного права [1, С. 9].

Отже, поряд з міжнародно-правовою відповідальністю держави за порушення норм міжнародного права, повинна існувати ще одна – відповідальність фізичної особи, поведінка якої спричинила правопорушення.

Необхідність притягнення до відповідальності фізичних осіб за розв'язання збройних конфліктів обґрунтовувала ще Французька буржуазна революція 1789–1794 рр. Проте перша реальна спроба відповідного прецеденту мала місце лише після закінчення Першої світової війни. Вона завершилася безрезультатно й імператор Вільгельм II уникнув покарання [1, С. 5]. Вважаємо, що перешкодою для покарання були не лише надання особі притулку з боку Нідерландів, а й недосконалість правових моделей багатьох явищ міжнародно-правового характеру того періоду. Передусім, це стосується міжнародно-правової відповідальності.

Злочини, вчинені нацистами у період Другої світової війни, не могли залишитися поза увагою світової спільноти. Міжнародні військові трибунали у Нюрнберзі та Токіо заклали підвалини для переслідування осіб за вчинення злочинів особливої категорії та протидії протиправній поведінці індивідів, які безпосередньо посягали на норми міжнародного права. Такі злочини отримали назву «міжнародні».

Можливість порушення норм міжнародного права протиправною поведінкою індивіда також передбачена положеннями проекту конвенції «Відповідальність держав за міжнародно-протиправне діяння», схваленого Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 56/83 від 12.12.2001 р. Зокрема, Глава II проекту «Присвоєння поведінки держави» вживає термін «поведінка особи». Для встановлення факту виконання прерогатив держави несуттєво, чи вчиняла особа дії, перебуваючи в офіційному статусі, визначеному внутрішнім законодавством, виконувала делеговані функції та повноваження, чи перейняла їх унаслідок відсутності або неспроможності

офіційної влади. Насправді, вчиняючи міжнародний злочин і посягаючи на норми міжнародного права, індивід загалом виконує прерогативи держави – суб'єкта міжнародного права, і його дії кваліфікуються міжнародним правом як поведінка на міжнародній арені.

Отже, для вчинення такої поведінки особа повинна володіти особливими повноваженнями, що вирізняють її з середовища загальнокримінальних злочинців. Спеціальний статус правопорушника є першою особливістю правової природи міжнародного злочину як явища міжнародного права.

Наступною особливістю правової природи міжнародного злочину є те, що криміналізація діяння індивіда переважно здійснюється після факту вчинення правопорушення, оскільки важко наперед передбачити можливе порушення норм міжнародного права. На процесі у Нюрнберзькому Міжнародному військовому трибуналі виникла дискусія щодо порушення заборони зворотної сили кримінального закону [1, С. 13], яка характерна внутрішньому карному праву.

По-третє, вчиняючи дії, що посягають на норми міжнародного права, індивід насправді здійснює допустиму за національним законодавством на момент вчинення поведінку, оскільки жоден внутрішньо-правовий механізм не лише не протидіє її вчиненню, а й не кваліфікує цю поведінку як протиправну. Це можна підтвердити відсутністю претензій з боку держави до особи через відсутність криміналізації явища в національному законодавстві, бездіяльність у процесі створення перешкод для її здійснення тощо. За таких обставин саме міжнародне право виконує функцію, пов'язану з кваліфікацією протиправної поведінки держави і, як наслідок, поведінки індивіда – носія прерогатив держави.

З огляду на викладене, правова модель міжнародного злочину суттєво відрізняється від тієї, що притаманна загальнокримінальним злочинам. Отож переслідування за вчинення міжнародних злочинів національними правовими засобами або неефективне, або неможливе взагалі.

Роль міжнародного права у процесі переслідування осіб, які вчинили міжнародні злочини, важко переоцінити. Воно не лише забезпечує належну кваліфікацію протиправної поведінки індивіда – носія прерогатив держави, а й ініціює початок процесу переслідування.

Отже, використання засобів міжнародної юстиції не лише сприяє усуненню негативних чинників у процесі переслідування правопорушника, а й формує певну поведінку в міжнародних відносинах, по суті – міжнародний стандарт з відповідними правовими наслідками.

З огляду на це, динаміку формування та розвитку інституту відповідальності індивіда за порушення норм міжнародного права можна аналізувати, зважаючи на особливості процесу формування відповідних міжнародних зобов'язань. Після закінчення Другої світової війни щодо військових злочинців застосовували юрисдикцію різних судових органів, зокрема: військових судів держав-переможниць, судових органів німецьких окупованих територій. Для окремої категорії злочинців сформували Нюрнберзький Міжнародний військовий трибунал з особливою юрисдикцією. Відмежування міжнародних злочинів, вчинених під час Другої світової війни, від інших категорій злочинів наголошує на особливому характері міжнародних зобов'язань держав, які формували глобальну систему міжнародного миру та безпеки під егідою ООН.

Положення Статуту Нюрнберзького Міжнародного військового трибуналу визначали протиправність певної поведінки і висували до держав зобов'язання щодо недопущення такої поведінки підконтрольними суб'єктами та попередження її загалом. Цю позицію визнало багато держав світу, оскільки до Лондонської угоди від 8.08.1945 р., якою затверджено Статут Нюрнберзького Міжнародного військового трибуналу, упродовж стислого періоду часу приєдналося майже два десятки держав [1, С. 9]. Знайшла вона своє закріплення також у низці міжнародних конвенцій. Першою з них була Конвенція про попередження злочину геноциду та покарання за нього від 9.12.1948 р. Зокрема, ст. 1 Конвенції визначає

геноцид як «злочин, що порушує норми міжнародного права» і зобов'язує держави «вживати заходи щодо його попередження та карати за його вчинення» [1, с. 10].

За будь-яке порушення норм міжнародного права зазвичай настає міжнародно-правова відповідальність. Концепція переслідування воєнних злочинців Нюрнберзьким Міжнародним військовим трибуналом розглядала кримінальну відповідальність фізичних осіб як складову міжнародно-правової відповідальності держави, що допустила таку поведінку підконтрольних суб'єктів. Поєднання двох видів відповідальності (кримінальної відповідальності для фізичних осіб і міжнародно-правової – для держав) є особливістю, яка дає змогу правильно розуміти суть і зміст явища відповідальності за вчинення міжнародних злочинів та його міжнародно-правових наслідків.

Вважаємо, що завдання Нюрнберзького Міжнародного військового трибуналу, окрім покарання військових злочинців Другої світової війни, полягало у розвитку специфічних правових засад, які згодом сприяли створенню дієвого міжнародно-правового механізму притягнення до відповідальності за вчинення міжнародних злочинів. Зважаючи на переосмислення засад колективної безпеки безпосередньо після закінчення війни і відсутність теоретичних розробок з питань міжнародно-правової відповідальності судочинства у Нюрнберзькому трибуналі наштовхувало окремих дослідників на хибні трактування деяких правових явищ. Зокрема, відомою тезою є порушення заборони зворотної сили кримінального закону. Такий підхід є надто категоричним, з огляду на сучасні концепції міжнародно-правової відповідальності.

Переслідування фізичних осіб за вчинення міжнародних злочинів можливе лише після констатації факту порушення норм міжнародного права. Отож, кримінальна відповідальність індивідів є похідною від міжнародно-правової відповідальності держави. Своєю чергою, міжнародно-правова відповідальність настає лише після кваліфікації

правопорушення згідно з нормами міжнародного права. Висуненню претензій Німеччині в період 1942–1943 рр. перешкоджав стан війни, хоча правопорушення фіксували в багатьох документах держав антигітлерівської коаліції та діяльності утвореної ними 1942 р. Комісії Об'єднаних Націй з питань військових злочинів [1, С. 22].

Міжнародна практика кінця ХХ століття наочно підтвердила правоту Нюрнберзької моделі правосуддя у діяльності міжнародних кримінальних трибуналів по колишній Югославії та Руанді.

Утворенню Міжнародного кримінального трибуналу по колишній Югославії передувала констатація правопорушень у рішеннях компетентних органів ООН. Зокрема, у резолюціях Ради Безпеки ООН 808 від 22.02.1993 р. та 827 від 25.05.1993р. мова йшла про загрозу міжнародному миру і безпеці та «серйозних порушеннях міжнародного гуманітарного права на території колишньої Югославії» [3, С. 13]. Сам перелік вчинених міжнародних злочинів містився в ст. 25 Статуту трибуналу.

Міжнародний трибунал по Руанді заснували резолюцією Ради Безпеки ООН 955 від 8.11.1994 р. Перелік міжнародних злочинів зафіксований у ст. 2–4 Статуту трибуналу.

Трибунали у Нюрнберзі, Токіо, по колишній Югославії та Руанді були судовими органами *ad hoc*. З метою спростити технічні процедури формування міжнародних трибуналів 17.07.1998 р. прийняли Римський статут Міжнародного кримінального суду, який утворив постійно діючий судовий орган для переслідування осіб, які вчинили міжнародні злочини.

За період від роботи Нюрнберзького Міжнародного військового трибуналу зміни і вдосконалення торкнулися також власне системи міжнародних злочинів. Якщо Нюрнберзький та Токійський трибунали були зосереджені на злочинах проти миру, людяності та воєнних злочинах, трибунали по колишній Югославії та Руанді вже включали геноцид, а Римський статут Міжнародного кримінального суду додатково кодифікував

ще злочин агресії. Ще один склад міжнародного злочину в доповнення до перелічених пропонує проект Кодексу злочинів проти миру і безпеки людства, схвалений Комісією міжнародного права ООН 1996 р. – злочини проти персоналу ООН і пов'язаного з нею персоналу [2].

Отже, криміналізація посягань на норми міжнародного права з боку фізичних осіб здійснюється у двох напрямках: фіксацією переліку міжнародних злочинів в універсальних міжнародно-правових актах або констатацією факту правопорушення за допомогою відповідних міжнародних органів, зокрема: Ради Безпеки ООН. Натомість об'єм міжнародно-правової відповідальності у випадку скоєння міжнародних злочинів, поряд з іншими обмеженнями державного суверенітету, може включати для держав міжнародні зобов'язання щодо визнання державами-порушницями юрисдикції міжнародної юстиції над власними громадянами і передачу цих осіб для здійснення переслідування відповідними міжнародними органами.

Сьогодні, зважаючи на існування Міжнародного кримінального суду, застосування міжнародної юстиції жодним чином не посягає на державний суверенітет і на покровительство власних громадян, як один із наслідків, що випливають із державного суверенітету. Отже, залучення в процесі переслідування за вчинення міжнародних злочинів органів міжнародної юстиції є не лише допустимим, а й необхідним, оскільки досягнення позитивного результату національними механізмами або неможливе, або розмір санкції не відповідатиме суспільній небезпеці вчиненого.

Загалом відповідальність фізичних осіб за порушення норм міжнародного права можна вважати складовою системи міжнародного миру та безпеки. Сьогодні процес становлення і розвитку стандартів поведінки держав на міжнародній арені покликаний не допустити посягань на норми міжнародного права, насамперед завдяки утворенню відповідних національних механізмів запобігання й уникнення конфліктних ситуацій. Цього можна досягти належною імплементацією у національне

законодавство положень конвенцій, які містять перелік протиправних дій, запровадженням багаторівневої системи прийняття рішень органами чи посадовими особами з відповідними запобіжними інструментами та забезпечуючи міжнародне співробітництво у процесі пошуку та переслідування осіб, що вчинили міжнародні злочини.

Список використаних джерел:

1. Верле Герхард. Принципы международного уголовного права: учебник / Герхард Верле; пер. с англ. — О.: Фенікс; М.: ТранЛіт, 2011. — 910 с.
2. Действующее международное право. Документы: Учебное пособие в 2 т. сост. Колосов Ю. М., Кривчикова Э. С. / Ю. М. Колосов, Э. С. Кривчикова. — М. : Междунар. отношения, 2002. — Т.1. — С. 299–301.
2. Международное уголовное право в документах: учебное пособие : в 2 т. / сост. Валеев Р. А., Тарханав И. А., Каюмова А. Р. — изд. 2-е. переробл. и доп. — М. : Статут, 2010. — Т.1. — С. 13.

УДК 346.9:366

*Созанська Т. І., студентка IV курсу
спеціальності «Правознавство»
науковий керівник Самойлова І. А.*

PRODUCT PLACEMENT ЯК ВИЯВ НЕДОБРОСОВІСНОЇ ПРИХОВАНОЇ РЕКЛАМИ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Реклама переслідує нас усюди. Ще М. Ларні стверджував: «Реклама — це засіб змусити людей потребувати того, про що вони раніше не чули взагалі» [5, С. 35]. Одним із видів реклами, яка сьогодні є найбільш поширеною на ринку послуг є прихована реклама. Прихована реклама – це інформація про особу, товар або послугу у ЗМІ, яка подається у вигляді звичайного журналістського матеріалу, тобто розміщується поза розділом «Реклама» і без позначки «На правах реклами». Таким чином, читачі

(глядачі) не підозрюють, що їм пропонується рекламний матеріал, тому й сприймають його з більшою довірою [3, С. 4]. На наш погляд, приховану рекламу цілком виправдано розглядати як технологічний спосіб уникнути так званого «рекламного фільтру», що неминуче виникає у свідомості споживача, який намагається захиститися від безперервного потоку інформації рекламного змісту. Одним із різновидів прихованої реклами є досліджуваний у науковій роботі феномен Product Placement.

Product Placement (PP) у перекладі з англійської означає «розміщення продукту». PP — це розміщення торгової марки або самого товару/послуги в кінофільмі, телевізійному фільмі або телепередачі. Мета розміщень полягає не тільки в показі, описі продукту, а й в тому, щоб надалі цей продукт на підсвідомому рівні асоціювався з героєм або позитивним сюжетом художнього твору. PP як феномен кіноіндустрії виник у 30-х роках ХХ ст.

За дослідженнями, що проводилися у 2014-2015 рр. у вітчизняній кіноіндустрії Product placement набирає стрімких обертів. Усі провідні канали, такі як «1+1», «Інтер», «Новий канал», «Тоніс», «ТЕТ», «СТБ» включають у програми телепередачі та кінострічки з використанням Product placement. Спостереження показують, що серед найвідоміших це телешоу: «Холостяк», «Танцюють всі», «Світське життя», «Голос країни», «Х-фактор» тощо [4].

В цілому такий вид реклами є досить продуктивним. Розглянемо це на прикладі «Нового каналу». Добова тривалість традиційної реклами тут складає 6 годин. За результатами дослідження близько 60% глядачів переключають канал на початку рекламного блоку і включають його за хвилину до його закінчення, тобто 60% глядачів бачать 1/10 частину традиційної реклами. У той час, Product placement споживають 100% цільової аудиторії.

В українському законодавстві поняття «ProductPlacement» не розкривається. Більш того, в Україні відсутнє правове регулювання даного

явища. Якщо звернутися до світової практики, то в США існують законодавчо встановлені правила, що регулюють ProductPlacement. Що стосується країн Європейського союзу, то до недавнього часу лише в деяких європейських країнах, зокрема в Австрії, ProductPlacement був дозволений, хоча на території більшості членів ЄС він перебував під заборонаю.

Відсутність чіткого законодавчого регулювання ProductPlacement в Україні породжує багато проблем. У чинній редакції Закону «Про рекламу» визначення поняття «прихована реклама» є недостатнім, оскільки немає ознак даної реклами, які могли б дати змогу чітко розмежовувати поняття прихованої реклами від інших видів реклами. Наприклад, у визначенні поняття вказано, що «прихована реклама – це інформація про особу чи товар...». Наприклад, у Законі Литовської Республіки «Про рекламу» вказано, що прихована реклама – це інформація про виробника товару чи послуги, про його назву і діяльність, про товарний знак[2].

Шляхом використання методу порівняння рекламного законодавства України та іноземних країн ми дійшли до наступного висновку.

В цілому, конструкція Закону України «Про рекламу» відповідає основним принципам і положенням міжнародного рекламного законодавства. Така відповідність спостерігається в ряді принципово важливих інституцій - таких, наприклад, як заборона неналежної і прихованої реклами. Водночас закони містять і ряд розбіжностей, найбільш важливими з котрих є невизначення терміну «прихована реклама», не врахування важливих етичних норм, не розкриття вимог до регулювання прихованої реклами, не обумовлення формування контролюючих органів з питань порушення рекламного законодавства тощо. Це ті проблеми українського рекламного законодавства, на які варто звернути пильну увагу.

З огляду на зловживання productplacementу рекламній діяльності, ми вважаємо за необхідне уточнення сфери застосування Закону України «Про рекламу», удосконалення термінології, реалізацію законодавчо визначених принципів реклами у частині захисту інтересів дітей, встановлення відповідних обмежень у сфері реклами, які б сприяли більш повному захисту дітей від зловживання їх довірою та недостатністю досвіду у процесі споживання реклами, уточнення обов'язків органів державної влади, на які покладено контроль за дотриманням законодавства про рекламу.

Отже, на законодавчому рівні необхідно уточнити ознаки поняття «Прихована реклама». Таким чином, пропонуємо внести зміни до ЗУ «Про рекламу», шляхом встановлення статті 9-1 «Прихована реклама» наступного змісту:

«1. Прихована реклама - це інформація про особу чи товар у програмі, передачі, фільмі, публікації, якщо така інформація слугує рекламним цілям, впливає на підсвідомість та може вводити в оману осіб щодо дійсної мети таких програм, передач, публікацій.

2. Ознаками прихованої реклами є:

- завуальованість;
- відсутність ідентифікації тексту як рекламного, тобто розміщення його без позначок «Реклама» або «На правах реклами»;
- стилістична відмінність матеріалу від решти, розміщених у виданні/програмі;
- розміщення логотипу, контактних даних або реквізитів компанії, про яку йдеться в матеріалі.»

Також варто уточнити сферу дії Закону України «Про рекламу». Відтак, у положеннях законопроекту необхідно зазначити, що дія вказаного Закону не поширюється на згадування про особу чи товар, які органічно інтегровані та є частиною твору літератури, мистецтва, науки і не слугують рекламним цілям.

Беручи до уваги, що, відповідно дозятих насобе міжнародно-правових зобов'язань, Україна визнала, що дитина, внаслідок її фізичної та розумової незрілості, потребує спеціальної охорони і піклування, та враховуючи необхідність розвитку одного з суттєвих принципів реклами — врахування особливої чутливості дітей та запобігання завданню їм шкоди рекламою, зважаючи на негативний відволікаючий вплив на навчально-виховний процес рекламної інформації, що міститься на обкладинках та сторінках шкільних зошитів, щоденників та підручників, на те, що у багатьох випадках навищезазначених товарах рекламуються послуги, щодо користування якими передбачено (навіть у самих рекламних повідомленнях) вікові обмеження, а також на те, що в ефірі телеканалів, які призначені виключно для дитячої аудиторії (наприклад, «Піксель», «Малятко») активно здійснюється прихована реклама товарів, пропонується внести відповідні зміни до чинного законодавства, які мають вирішити зазначену проблему. Такими мають стати доповнення до ст. 20 ЗУ «Про рекламу» наступного змісту:

«Забороняється розмішувати на товарах, призначених для використання дитячою аудиторією, рекламної інформації щодо користування якою передбачені вікові обмеження, яка може здійснювати або здійснює відволікаючий вплив на дітей під час навчально-виховного процесу.»

Медіакритик Отар Довженко вважає, що для того, щоби в Україні нарешті почали боротися з прихованою рекламою, потрібне поєднання політичної волі та ініціативи тих, кого це стосується: громадянського суспільства (активної частини аудиторії), медійної спільноти, медіапідприємств, законодавчої влади, органів із захисту споживчих прав. На його думку, поки що лише громадянське суспільство та незначна частина медійної спільноти активно виступають проти Product Placement.

Отже, проблема прихованої реклами та Product Placement, як її різновиду в Україні є, вона полягає як у відсутності саморегуляції, так і в

недосконалості законодавства. Безкарність поширення прихованої реклами й відсутність ініціативи у споживачів захищати своє право на якісний медіапродукт, свідчить про те, що без активних дій ситуація зміниться ще нескоро. Критично мала кількість звернень пересічних читачів чи глядачів ЗМІ поки що свідчить про низьку правову культуру українців і про те, що проблема Product Placement сприймається як якась внутрішньоцехова проблема журналістів. Зрештою, ми рідко скаржимося на якість пасажирських перевезень, погане обслуговування в кафе, протерміновані продукти в супермаркетах. Споживача, який буде реагувати на неякісну медіапродукцію й приховану рекламу, потрібно виховувати.

Підсумовуючи вищевикладене, з метою в майбутньому протидії зловживанню Product Placement, вважаємо за необхідне внести такі зміни до Закону України «Про рекламу»:

- уточнити поняття «прихована реклама»;
- зазначити ознаки прихованої реклами для спрощення ідентифікації її, як такої;
- уточнити сферу дії закону;
- заборонити розміщувати на товарах, призначених для використання дитячою аудиторією, рекламної інформації щодо користування якою передбачені вікові обмеження, яка може здійснювати відволікаючий вплив на дітей під час навчально-виховного процесу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про рекламу» від 03.07.1996 року № 270/96-ВР. Офіційний текст зі змінами і доп. станом на 23.12.2015р. — К.: Паливода А.В. 2016. — 5 с.
2. Закон Республики Литва «О рекламе» от 18.07.2000 № VII [Электронный ресурс]. — Режим доступа :<http://www.law.edu.ru/>
3. Коробов, М. Product placement: Бренди в «навантаження» / за заг. ред. М. Коробова. — К., 2005, 341с.

4. Використанні прихованої реклами сучасними торговими марками на телебаченні VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу :<http://naub.oa.edu.ua>

5. Ларні, М. Цитати про рекламу (афоризми) / за ред. М. Ларні. – Харків, 2008, 256 с.

УДК 346.9:366

*Столярчук В.М. студентка II курсу
спеціальність «Правознавство»
науковий керівник: Шкільнюк Н.М.*

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЮРИДИЧНОЇ ДЕОНТОЛОГІЇ

В останні роки в нашій державі відбуваються великі політичні, соціальні, правові та інші зміни. Ми є свідками розбудови України як незалежної демократичної, правової, соціальної держави, її інтеграції в світову економіку, розвитку громадянського суспільства, формування в країні ринкової економіки, проголошення принципу верховенства права тощо.

Підготовка спеціалістів вищої якості на даному, якісно новому етапі розбудови незалежної держави, вимагає більш глибокого пізнання духовної основи життя — Всесвіту, його нерозгаданих таємниць, щоб правильно обрати шлях, яким йти у майбутнє. А правильно обраний шлях - це, одночасно, й найлегший, найпростіший, найдоступніший [1, С.5].

Ці зміни обумовили необхідність переглянути відношення до формування корпусу юристів в усіх країнах СНД, які були вимушені прийняти нові програми розвитку юридичної науки, удосконалення юридичної освіти. Проте ці ж фактори виявили й той факт, що юридична діяльність, професійні якості юриста, особливості їх професійної підготовки юридичною наукою комплексно не досліджувалися [2, С.19].

Вивчення окремих видів юридичної діяльності, зокрема суддівської, прокурорської, слідчої та деяких інших не може замінити загальнотеоретичну модель юридичної діяльності [2, С.78].

Юрист повинен знати не тільки законодавство та акти правозастосування, його роз'яснення та тлумачення, йому ще необхідно знати норми моралі, релігії, звичаїв, традицій, корпоративні норми тощо, тобто зміст усіх регуляторів, які існують в суспільстві. Тому важливим є життєвий досвід, життєвий шлях, а також вік юриста.

Термін «деонтологія» грецького походження (deontos – «належне», logos – «вчення») означає «наука про належне розуміння людського обов'язку, визначальною складовою якого є й обов'язок професійний». Це поняття було відоме ще в древньому Китаї, згодом у демократичній Елладі, пізніше в період розквіту Римської імперії [7, С.210].

Юридична деонтологія – як сфера, що охоплює всі форми моральних вимог, дозволяє внутрішньо збагнути суть професії, здатна розвинути великий резерв здібностей майбутнього правника і логіку професійних дій, етику мислення (в т. ч. абстрактну), етику свідомості, почуттів, співвідношення раціонального та ірраціонального тощо[6, С.54].

Термін «деонтологія» вперше ввів у науковий обіг відомий англійський філософ-правник Ієремія Бентам у праці «Деонтологія» (1834р.) Вчений розробив методологічні засади професійних обов'язків із конкретним урахуванням результатів їх виконання працівниками певної діяльності[7, С.211].

Оскільки Ієремія Бентам був представником утилістичного етичного напрямку, то сутність деонтологічного підходу визначив як систему відокремленого вчення про моральні цінності, зокрема виділив зміст обов'язкового, виходячи з терміна звичайно деонтологію вважали, та й нині вважають розділом етики, в якому аналізуються проблеми обов'язку та належного у взаєминах між людьми. Таке поняття деонтології, як уже зазначалося, звужене до розгляду питань професійної поведінки, що

включає моральні настанови якими повинен керуватися фахівець [7, С.211].

Право, законність – ці інститути соціального життя, що тісно пов'язані з суспільною мораллю, втілюють її ідеали та принципи. Здійснення правових норм багато у чому залежить від моральної озброєності суддів, прокурорів, працівників міліції, дотримання ними вимоги професійної етики [4].

Специфіка юридичної роботи містить у собі потенційну небезпеку професійної деградації особи, що проявляється в актах бюрократизму, формалізму, втрати самоконтролю, відповідального ставлення до справи, в прояві грубості, не людяності тощо.

Робота юриста прямо впливає на долі людей, на їх взаємовідносини, що споріднює професію юриста з професією лікаря. Тому питання про етику цих професій виникає з об'єктивною закономірністю. Таким чином, діяльність юриста за своєю специфікою глибоко втручається у сферу моралі, як підкреслює Алексєєв С.С., повинна співвідноситися з моральними вимогами, враховувати особливості юридичної діяльності. Етика юриста, на його думку, охоплює одночасно загальні моральні принципи, особливі вимоги, весь спектр з окремих видів юридичної роботи, та включає своєрідні й етикет– правила ввічливості, такту, культуру поведінки [8, С.56].

Слід згадати також ім'я професора Горшеньова В.М., який справедливо вважається засновником науки «Юридична деонтологія». У 1988 році авторським колективом було опубліковано з його участю навчальний посібник, де послідовно викладено предмет, функції нової науки, її принципи та роль у системі юридичних знань.

Горшеньов В. М. зробив спробу узагальнити всю інформацію про кваліфікаційну характеристику юриста, розглянути професію юриста за кількома аспектами: а) юрист як особа; б) юрист як політичний діяч; в) юрист як спеціаліст; г) юрист як носій високих моральних якостей; д)

естетична культура юриста. Теоретичні положення та висновки Горшеньова В. М. заклали підвалини подальшого розвитку системи філософсько-етичних знань у професійній діяльності юристів [3, С.29].

У Франції та інших країнах надається особлива увага деонтології юридичних професій у навчальному та нормативно-правовому аспекті. Так, Декретом №86592 введений Кодекс деонтології національної поліції Франції», а в Англії є «Положення про етичні принципи поліцейської служби Великої Британії», у ФРН- «Етика поліцейського ФРН» [5, С.17].

Сьогодні юрист - професіонал – це висококваліфікований фахівець в галузі юриспруденції, здатний ефективно працювати на всіх ділянках юридичної практики, особа із сучасним правовим мисленням, високим рівнем правової, політичної, естетичної культури.

Роль розвитку та становлення юридичної деонтології як науки та навчальної дисципліни є вирішальною у формуванні професійної культури юриста. Обов'язковим елементом вивчення юридичної діяльності в цілому. Тому на даний час вона є актуальною і потребує більш детального дослідження, адже це наука, що тільки розвивається.

Список використаних джерел:

1. Юридична деонтологія: Підручник / Ткаченко В.Д., Погребняк С.П., Лук'янов Д.В.-Х., : Одісей.— 2006.— 256 с.
2. Гусарєв С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності). — К, 2006
3. Скакун О. Ф. Юридична деонтологія. — Х., 2008. — 390 с
4. Деонтологічний кодекс: Кодекс правил здійснення адвокатської діяльності адвокатів Європейського співтовариства, прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні в Страсбурзі в жовтні 1988 р.// Юридична деонтологія. — Харків. 1993 р. .
5. Історія зарубіжної педагогіки: Хрестоматія. — К., 2006. — 720 с.
6. Сливка С.С. Юридична деонтологія. Підручник. — К, 2001-

7. Лисак В.М. Проблеми педагогічної деонтології в історико-дидактичних дослідженнях. Педагогіка психології професійної освіти // Науково-методичний журнал. — 2009. — № 1. — 268 с.

8. Юридична деонтологія: Навчальний посібник/ І.В. Тетарчук, Т.Є. Дяків., — К.: «Центр учбової літератури», 2015, - 158с.

УДК 34.096

*Федчишин Лілія, студентка IV курсу
спеціальності «Правознавство»
науковий керівник Довгань Т. М.*

ЗАКОНОДАВЧА ТЕХНІКА:

ВИМОГИ ДО МОВИ ТА СТИЛЮ ЗАКОНУ

Значна кількість чинних законодавчих актів України мають незадовільну якість, що є наслідком недостатньо ефективної законодавчої техніки. Аналіз цих актів засвідчує, що значна частина з них готується з порушенням вимог законодавчої техніки, містять численні техніко-юридичні помилки. Найбільш типовими технічними недоліками таких актів є надмірна громіздкість їх текстів, невиправдані повторення і нечіткість термінології. Ці недоліки негативно відбиваються на правозастосуванні, у процесі реалізації законодавчих актів у діяльності органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та в судовій практиці; знижують рівень законності й правопорядку в суспільстві. Причиною такого становища є відсутність чітко розробленої, упорядкованої системи прийомів, методів підготовки законодавчих актів, їх ухвалення та введення в дію, а також відсутність наукового обґрунтованих вимог і рекомендацій щодо застосування законодавчої техніки в законодавчому процесі.

Культура законотворчості неодмінно передбачає чітке дотримання професійного стилю та мови закону, але разом із тим забезпечує його простоту, зрозумілість, доступність для широких верств населення. Важко

переоцінити значення стилю і мови закону, адже навряд чи можна визначити яку-небудь іншу сферу суспільної практики, де нелогічно побудована фраза, розбіжність між думкою та її текстуальним виразом призводить до різноманітних порушень. Неточність понять і формулювань законодавства, невизначеність використаних термінів породжують численні зміни нормативно-правових актів, а різноманітність тлумачення призводить до спотворення змісту закону, неправильного його застосування.

Законодавча техніка (рівень її розвитку) як невід'ємна частина законотворення значною мірою здатна забезпечити належну якість і ефективність усього законодавчого масиву, що, безумовно, має сприяти адекватному впливу законодавства на політичні, економічні та соціальні відносини у державі. Адже відповідний рівень законодавчої техніки, що є надійним гарантом вдосконалення законодавства, правильного застосування та повної відповідності волі законодавця, сприяє утвердженню в державі принципу верховенства закону. У той же час недооцінка правил законодавчої техніки або їх ігнорування чи спрощення можуть призвести до численних законодавчих та правозастосовчих помилок.

Правовий текст – одна з найважливіших форм «життя» права. Закон, рішення суду, нормативний договір є документально-текстовими проявами права. Кожен письмовий носій правової інформації має власну текстову особливість, своєрідний мовний вираз, які можна віднести до правової лінгвістики [4]. Ці поняття – найважливіший елемент юридичної та законодавчої техніки, що становить собою сукупність правил законодавчого стилю, використання слів як основних одиниць правової мови, а також правових штампів і кліше (усталених словосполучень), нормативних речень, правових аббревіатур і законодавчої графіки.

Законодавча техніка – це система усталених теоретико-прикладних правил, вироблених на підставі багаторічної практики законотворчості,

якими окреслено засоби і методи розробки та написання проектів законів, що забезпечують точну й повну відповідність положень, що викладаються, їх змісту і призначенню, вичерпний обсяг правового регулювання, ясність та доступність правового матеріалу [2].

Основними взаємозв'язаними складовими елементами законодавчої техніки є:

- методологія складання законопроекту;
- визначення структури закону, адекватної його змісту;
- правила і засоби викладення нормативних положень законопроекту;
- мова і термінологія законопроекту; - правила внесення змін до закону[1].

Серед основних вимог до якості закону важливе місце посідають ті, що стосуються саме його мови. Так, закони, що фіксують права людини, установлюють відповідальність за правопорушення, у жодному разі не мають бути неякісними. Точність, чіткість формулювань, правильність мови закону є необхідними передумовами правильності його розуміння та, відповідно, застосування. Мовні вади спричиняють неоднаковість застосування положень закону, відтак мають наслідком порушення прав, зокрема принципу рівності перед законом, закріпленого Загальною декларацією прав людини. Неясність закону спричиняє підміну законодавця органами виконавчої та судової влади, що вимушені вдаватися до розширювального чи звужувального тлумачення. Незрозумілість кримінального закону, крім іншого, порушує принцип винної відповідальності і зводить нанівець правило, за яким незнання закону не звільняє від відповідальності, адже навіть належно опублікований закон неможливо дійсно «знати», якщо його положення є неясними, неоднозначними.

Мовні вимоги до якості закону пов'язані з двома основними функціями його мови. По-перше, вона відбиває волю законодавця. По-

друге, мова закону доводить згадану волю до відома учасників суспільних відносин – «користувачів» закону.

Варто зазначити, що мовні вимоги до якості закону є взаємопов'язаними та взаємозалежними з логічними вимогами. Правила логіки складають основу тексту нормативно-правового акта, є тим каркасом, на якому цей текст будується за мовними правилами. Дотримання мовних вимог забезпечує визначеність та узгодженість, а логічність викладу правового матеріалу в свою чергу сприяє його точності, зрозумілості. Логічність побудови закону неможлива без логічності його мови, і навпаки. Як наголошує Ж. Дзейко, найважливішою відмінністю мови закону є не особлива термінологія, а особлива структура, специфічні способи відображення законодавчої думки [3]. Слід мати на увазі і те, що вади закону також зазвичай є одночасно порушенням і логічних, і мовних вимог до якості закону.

Проводячи дане дослідження, ми визначили основне призначення законодавчої техніки, яке полягає у тому, що саме вимоги до мови та стилю закону, які є складовими законодавчої техніки, насамперед призначені для створення якісних за формою і змістом законів та їх систематизації, необхідної для ефективної реалізації. Значення законодавчої техніки виявляється як у правотворчості, так і у право реалізаційній діяльності [3]. Сутність законодавчої техніки полягає в тому, що вона мусить ураховувати сутність права та законодавства, рівень розвитку правової системи і передусім бути засобом забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Законодавча механіка спрямована не лише на створення якісних законів та їх систематизацію – її правила і засоби застосовуються при здійсненні нормативного офіційного тлумачення норм права. Крім того, ефективне застосування прийомів законодавчої техніки при створенні законів, результатом якого є якісні закони, сприяє ефективнішому втіленню законів у життя.

Список використаних джерел:

1. ДСТУ 1.5:2003 «Національна стандартизація. Правила побудови, викладення та вимоги до змісту нормативних документів».
2. ДСТУ 3966-2000 «Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять».
3. Дзейко Ж. О. Законодавча техніка в Україні: історико-теоретичне дослідження: монографія / Ж. О. Дзейко. — К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. — 360 с.
4. Дутко А. Загальна характеристика техніки юридичного нормотворення / А. Дутко // Вісник Львів. ун-ту. Серія юридична. Вип. 35. — 2000. — С. 48–51.

ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Балан Наталя, студентка I курсу

спеціальності «Дизайн»

науковий керівник, Л. Л. Павленко

ІНДИКАТОРИ В ПРИРОДІ ТА ВДОМА

Роль хімії, як науки, у вирішенні багатьох теоретичних та практичних проблем сьогодення є беззаперечною. Проте на даний час людство все більше звертається до природи, старається жити з нею в мирі і саме в ній шукає відповіді при вирішенні, як глобальних, так і особистих запитань.

Всі живі організми тісно пов'язані з навколишнім середовищем, яке впливає на їх життя і розвиток. Необоротні зміни, які відбуваються у рослинних та тваринних організмах, як наслідок пристосування до життя в конкретних екологічних умовах, дають змогу оцінити ступінь антропогенного впливу людини на довкілля.

Навіть в домашніх умовах все ширшого використання набувають індикатори, виготовлені із підручних засобів, зокрема овочів та фруктів, які дають можливість визначати хімічне середовище використовуваного засобу або продукту харчування.

Отже, дослідження індикаторів та можливості їх використання у домашніх умовах, є актуальним та матиме практичне значення.

Індикатори (від лат. «indicator» - показчик) – речовини, що дозволяють стежити за складом середовища або за протіканням хімічної реакції. Розрізняють два види індикаторів: перший – це хімічні; другий – це природні або біоіндикатори. Хімічні індикатори – це речовини, введення яких в аналізований розчин дозволяє встановити кінець хімічної реакції або концентрацію іонів за легко помітною ознакою [2].

Біоіндикатори – це група особин одного виду або спільнот, по наявності, стану і поведінкою яких судять про зміни в середовищі, в тому числі про присутність і концентрації забруднювачів [1, С. 7].

Організми-індикатори, або індикаторні організми – рослини або тварини, для яких характерна різко виражена адаптація до певних умов навколишнього середовища. При наявності таких рослин чи тварин можна якісно або кількісно оцінити умови навколишнього середовища [5].

Використовуючи рослинні організми можна здійснювати індикацію стану ґрунтів – його родючість, кислотність, засолення, глибину залягання ґрунтових вод [2]. Важливою екологічною характеристикою ґрунтів є вміст у них певних хімічних елементів, наприклад, азоту, фосфору та калію. Про наявність, або відсутність певних елементів можна судити за станом рослин, що дозволяє вірно корегувати систему удобрень [4].

Оскільки рослини в цілому володіють відносно високою чутливістю до дії деяких забруднюючих речовин, їх можна використовувати в якості індикаторів забруднення атмосфери і визначення його рівня. Індикаторні рослини можуть використовуватися як для виявлення окремих забруднювачів повітря, так і для оцінки загального якісного стану природного середовища [7].

Для виявлення забруднюючих речовин у повітрі використовуються різні види організмів-індикаторів: для загального забруднення – лишайники і мохи, для забруднення важкими металами – слива і квасоля, діоксидом сірки – ялина і люцерна, амоніаком – соняшник, сірководнем – шпинат і горох та ін.

Тварини-індикатори – це тварини за станом, поведінкою і популяціями яких можна визначити чистоту навколишнього середовища [3].

Тварини у якості біологічних індикаторів, можуть ефективно використовуватися науковцями та кожним з нас, як для індикації стану ґрунтів, водойм, так і для передбачення стихійних явищ.

Поведінка тварин часто показує на зміни, які відбуваються в навколишньому середовищі. За рахунок будови нервової системи, ящірки – найбільш чутливі біологічні індикатори. Вони можуть визначати наближення землетрусу в радіусі до ста кілометрів від його епіцентру [3].

У наш час хімічні речовини активно використовуються в повсякденному житті і, тому виникає необхідність правильного поводження з ними, аби уникнути завдання шкоди своєму здоров'ю. Використовуючи пральні, миючі, чистячі засоби для дому, можна помітити, що деякі виробники не вказують на етикетках негативного впливу цих речовин на шкіру людини. Виготовивши вдома власний індикатор, можна легко вирішити проблему поводження з цими засобами. Перевіривши миючі речовини рослинним індикатором, можна визначити, який вплив на шкіру матиме гель для душу, шампунь, мило, або що.

Індикаторні властивості рослин зумовлені наявністю в них пігментів антоціанів. Пігменти – це органічні сполуки, які присутні в клітинах і тканинах рослин та надають їм певного забарвлення. Накопичуються пігменти у корінні, квітках, шкірці плодів і в листках рослин. Розташовані вони в хлоропластах і хромопластах. Також, пігменти багатьох рослин здатні змінювати колір залежно від кислотності клітинного соку, що дозволяє використання їх для дослідження кислотних розчинів [6].

Для виготовлення індикаторів у домашніх умовах найкраще підійдуть червонокочанна капуста, ягоди червоної вишні, чорний листовий чай, червоний буряк, картопля та ріпчаста цибуля, оскільки саме ці продукти містять яскраво забарвлені антоціани.

Індикатор із червонокочанної капусти, природній колір якого фіолетовий – у кислому середовищі змінює своє забарвлення на синє, а в лужному – на рожеве. Темно-червоний сік столового буряка матиме рожевий колір у кислому та малиновий – у лужному середовищах. Індикатор із чорного листового чаю змінить своє забарвлення на світло-коричневий та темно-коричневий у кислому та лужному середовищах, відповідно. Індикатор із морквяного соку зміниться із оранжевого кольору

на жовтий у кислому середовищі, а жовтий сік ріпчастої цибулі в кислому середовищі – знебарвиться.

Використовуючи індикатори власного виробництва, за зміною їх забарвлення було встановлено, що харчова сода, засіб для миття посуду «Gala» та пральний порошок «Tide» мають лужне середовище. Для рідкого косметичного мила властиве кисле середовище.

Таким чином, було зібрано інформацію про рослинні та тваринні індикатори. Встановлено, які фактори ґрунтового, повітряного та водного середовищ підлягають індикації із використанням рослинних та тваринних організмів. Охарактеризовано пігменти, як сполуки, що визначають здатність рослин до індикації. Встановлено, що в домашніх умовах можна виготовити індикатори із червонокочанної капусти, моркви, буряка, цибулі та чорного листкового чаю. Їх розчини можна використовувати як кислотно-лужні індикатори для визначення рН середовища. Перевірено реакцію домашніх індикаторів при дії на них синтетичних миючих засобів.

Список використаних джерел:

1. Артамонов В. И. Растения и чистота природной среды/В. И. Артамонов. — М.: Наука, 1986 – 212 с.
2. Бурдин К.С. Основы биологического мониторинга / К. С. Бурдин. – М., Изд-во МГУ, 1985. — 160 с.
3. Горбовський А. Розумні звірі / А. Горбовський // Наука і життя № 6 – 8, 1998. — С. 23–66.
4. Кияк Г. С. Луківництво / Г. С. Кияк. — К.: Вища школа, 1974. — 367 с.
5. Клименко М. О. Моніторинг довкілля: Навч. Посібник / М. О. Клименко, А. М. Прищеп, Н. М. Вознюк–Рівне: УДУВГП, 2004 – 232 с.
6. Мусієнко М.М. Фізіологія рослин : підручник для вузів /М. М. Мусієнко. — 2-е вид., випр. та доп . — Київ: Фітосоціоцентр, 2001.— 391с.
7. Трешоу М. Загрязнение воздуха и жизнь растений / М. Трешоу. — Л.: Гидрометеиздат, 1988 – 460 с.

Біла Оксана та Зозуляк Соломія
студенти I курсу спеціальності «Дизайн»
науковий керівник Пелішко О. І.

ЗАСТОСУВАННЯ ВИЗНАЧЕНОГО ІНТЕГРАЛА ДО РОЗВ'ЯЗУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ, ФІЗИЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ЗАДАЧ

Сучасні фахівці повинні добре володіти математичним апаратом, який має надзвичайно важливе значення для розвитку сучасної промисловості, економіки, бізнесу, фінансової справи. Фундаментом математики служить математичний аналіз. Основою математичного аналізу є взаємопов'язані за змістом розділи – диференціальне та інтегральне числення. Інтеграл – одне з важливих фундаментальних понять математики, розвиток якого тісно пов'язаний з розв'язанням багатьох практичних задач, наприклад, з обчисленням площ плоских фігур, об'ємів та площ поверхонь тіл обертання, знаходженням шляху, пройденого тілом, визначенням роботи з перенесення вантажу.

Метою дослідження є узагальнення і систематизація знань про визначений інтеграл та закріплення умінь і навичок його застосування для розв'язування планіметричних, геометричних, стереометричних, фізичних та економічних задач.

Об'єкт дослідження – визначений інтеграл, геометричні, планіметричні, стереометричні, фізичні і економічні задачі.

Предметом дослідження виступає застосування визначеного інтеграла для розв'язування планіметричних, стереометричних, фізичних і економічних задач.

Методом дослідження є застосування визначеного інтеграла до знаходження площ плоских фігур, об'ємів тіл обертання, розв'язування

фізичних та економічних задач, тобто таких, в яких потрібно обчислити визначений інтеграл.

У I розділі «Фізичний і геометричний зміст визначеного інтеграла» опрацьовано означення інтеграла, його фізичний і геометричний зміст. Розв'язання багатьох прикладних задач зводиться до знаходження приросту первісної для заданої функції на деякому проміжку.

Нехай неперервна функція $y = f(x)$ визначена на проміжку $[a; b]$ і $y = F(x)$ — одна з первісних на цьому проміжку.

Приріст первісної для функції $y = f(x)$ на проміжку $[a; b]$ називається інтегралом від функції $y = f(x)$ на проміжку $[a; b]$ і позначається

$$\int_a^b f(x) dx$$

тобто

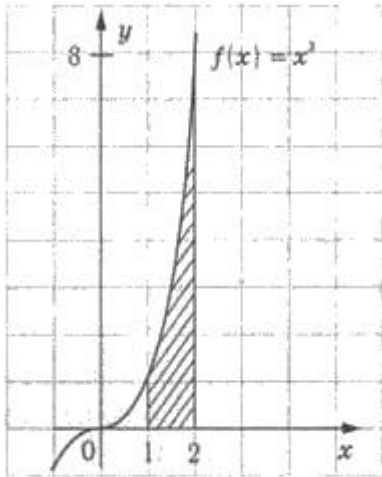
$$\int_a^b f(x) dx = F(b) - F(a).$$

Числа a, b називають відповідно *нижньою і верхньою границями інтегрування*, $f(x)$ — *підінтегральною функцією*, $f(x) dx$ — *підінтегральним виразом*, x — *змінною інтегрування*.

На підставі розглянутих задач інтеграл має простий фізичний та геометричний зміст.

Інтеграл $\int_{t_0}^T v(t) dt$ при $v(t) \geq 0$ дорівнює шляху, пройденому матеріальною точкою, яка рухається прямолінійно зі швидкістю $v = v(t)$, за проміжок часу $[t_0, T]$.

Інтеграл $\int_a^b f(x) dx$ від невід'ємної неперервної на відрізку $[a, b]$ функції $y = f(x)$ дорівнює площі криволінійної трапеції, обмеженої графіком цієї функції і відрізками прямих $y = 0$, $x = a$, $x = b$.

мал. 114

Приклад 1. Обчисліть площу криволінійної трапеції, обмеженої графіком функції $f(x) = x^3$ та прямими $y = 0$; $x = 1$; $x = 2$.

$$S = \int_1^2 x^3 dx = \frac{x^4}{4} \Big|_1^2 = \frac{2^4}{4} - \frac{1}{4} = 3\frac{3}{4} = 3,75.$$

Відповідь: 3,75 (кв. од.).

Приклад 2. Матеріальна точка рухається прямолінійно зі швидкістю $v = 2 \sin t$, де v – швидкість, м/с; t – час, с. який шлях пройде точка за проміжок часу $[0; \pi]$?

Розв’язання: Згідно з фізичним змістом інтеграла маємо:

$$S = \int_0^{\pi} 2 \sin t dt = -2 \cos t \Big|_0^{\pi} = -2(\cos \pi - \cos 0) = 4(\text{м}).$$

Відповідь: 4м. [2.с.220-226]

II розділ « Застосування визначеного інтеграла до обчислення площ плоских фігур » зазначає, що відповідно до геометричної інтерпретації інтеграла площа S криволінійної трапеції, обмеженої графіком неперервної невід’ємної функції $y = f(x)$, прямими $x=a$, $x=b$ і віссю абсцис, дорівнює:

$$S = \int_a^b f(x) dx. \quad (1)$$

Також за допомогою інтеграла можна обчислювати площі не тільки криволінійних трапецій, а й складніших фігур.

У цих випадках використовують такі властивості площ:

- 1) якщо фігуру розбити на скінченне число фігур, які не мають спільних внутрішніх точок, то її площа дорівнює сумі площ цих фігур;
- 2) площа фігури зберігається при переміщенні, зокрема, при паралельному перенесенні і перетворенні симетрії відносно точки і прямої.

Задача. Обчислити площу фігури, обмеженої лініями

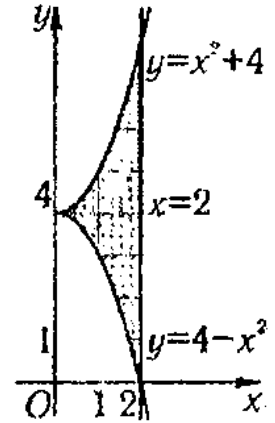
$$y = x^2 + 4, \quad y = 4 - x^2, \quad x = 2$$

Розв'язання: Згідно з формулою (1), маємо:

$$S = \int_0^2 (x^2 + 4 + x^2 - 4) dx = 2 \int_0^2 x^2 dx = \frac{2x^3}{3} \Big|_0^2 = 5 \frac{1}{3}.$$

Відповідь: $5 \frac{1}{3}$. (кв.од.) [1.с.108-110], [1.с.115-117],

[2.с.235-240], [6.с.401-405], [5.с.357-361].

У III розділі «Застосування визначеного інтеграла до обчислення об'ємів та площ поверхонь тіл обертання» акцентували увагу на розв'язування практичних задач економічного, фізичного та геометричного змісту, в яких часто доводиться застосовувати формули знаходження площ поверхонь та об'ємів тіл, утворених обертанням кривої $y = f(x)$ навколо деякої прямої чи однієї з осей координат. Для розв'язування цих задач використовується визначений інтеграл.

За допомогою визначеного інтеграла, можна також обчислити:

- 1) площу криволінійної трапеції, обмеженої кривою $y = f(x)$, віссю OX , прямими $x = a$, $x = b$ за формулою

$$S = \int_a^b f(x) dx$$

- 2) об'єм тіла, утвореного обертанням кривої $y = f(x)$, обмеженої прямими $x = a$ і $x = b$ при $a < x < b$, навколо осі OX , за формулою

$$V = \pi \int_a^b y^2 dx.$$

3) об'єм тіла, утвореного обертанням кривої $x = \varphi(y)$ обмеженої прямими $y = c$ та $y = d$, при $c < y < d$ навколо осі OY , за формулою

$$V = \pi \int_c^d x^2 dy.$$

4) Довжину дуги плоскої кривої $y = f(x)$, обмеженої прямими $x = a$ і $x = b$, за формулою

$$l = \int_a^b \sqrt{1 + (y')^2} dx$$

5) Площу поверхні, утвореної обертанням кривої $y = f(x)$, обмеженої прямими $x = a$ та $x = b$ навколо осі OX за формулою

$$S = 2\pi \int_a^b y \sqrt{1 + (y')^2} dx$$

6) Площу поверхні, утвореної обертанням кривої $x = \varphi(y)$, обмеженої прямими $y = c$ та $y = d$, навколо осі OY за формулою

$$S = 2\pi \int_c^d x \sqrt{1 + (x')^2} dy$$

[1.с.121-122], [4.с.405-409], [5.с.362-367].

У IV розділі «Визначений інтеграл у фізиці» проаналізовано, що існують дві основні схеми застосування інтеграла. Перша схема ґрунтується на формулі:

$$\int_a^b F'(x) dx = F(b) - F(a).$$

Якщо відома швидкість $F'(x)$ перебігу деякого процесу (тобто швидкість зміни величини $F(x)$ з часом), то за допомогою цієї формули

можна визначити, на скільки зміниться досліджувана величина за проміжок часу $[a; b]$. Формула \

$$\int_{t_0}^T v(t)dt = \int_{t_0}^T x'(t)dt = x(T) - x(t_0),$$

За допомогою якої ми знаходили переміщення точки, що рухається прямолінійно, є окремим випадком формули, наведеної вище.

Задача. Шків обертається з кутовою швидкістю $\omega = \frac{t+1}{2}$, де t – час, с; ω – кутова швидкість, рад/с. На який кут повернеться шків за третю секунду обертання?

Розв'язання: Нехай $\varphi = \varphi(t)$ – кут обертання шківа за проміжок часу $[0; t]$. Тоді $\varphi'(t) = \omega(t)$ – його кутова швидкість обертання. Отже, кут повороту шківа за проміжок часу $[2; 3]$ дорівнює:

$$\varphi(3) - \varphi(2) = \int_2^3 \varphi'(t)dt = \int_2^3 \omega(t)dt = \int_2^3 \frac{t+1}{2} dt = \frac{7}{4}.$$

Відповідь: $\frac{7}{4}$ рад.

Друга схема застосування інтеграла ґрунтується на тому, що інтеграл дорівнює границі інтегральних сум. Досліджувану величину наближено подають у вигляді інтегральної суми з подальшим граничним переходом. Цей метод ми вже використовували при знаходженні площі криволінійної трапеції.

$$A = \int_a^b F(x)dx.$$

[1.с.122-124], [2.с.240 -242], [4.с.409-411], [5.с.367-370].

V розділ « Визначений інтеграл у економіці » охарактеризовує матеріал про те, що визначений інтеграл - це деякий фундамент для

вивчення математики. Звідси й важливість знання методів його обчислення. В даній роботі була зроблена спроба огляду основних відомостей про визначений інтеграл та його застосування в такій сфері суспільного життя, як економіка. *Економічний зміст інтеграла.*

Нехай функція $y=f(x)$ описує зміну продуктивності деякого підприємства протягом певного часу. Знайдемо обсяг продукції U , виробленої за проміжок часу $[0; T]$.

Якщо $f(t)$ – продуктивність праці в момент часу t , то обсяг виробленої продукції за проміжок $[0; T]$ можна обчислити за формулою

$$U = \int_0^T f(t)dt.$$

[1.с.123-124], [4.с.413-415], [5.с.370].

Важко назвати наукову область, у якій би не застосовувалися методи інтегрального числення, загалом, і властивості визначеного інтеграла, зокрема.

Так інтегральне числення може використовуватися в області фізики, геометрії, механіки, біології й економіки. Звичайно, це ще далеко не вичерпний список наук, які використовують інтегральний метод для пошуку встановлюваної величини при розв'язанні конкретного завдання, і встановленні теоретичних фактів.

Також визначений інтеграл широко застосовується для розв'язування диференціальних рівнянь в математиці, які у свою чергу вносять свій незмінний внесок у розв'язання задач практичного змісту.

Засвоївши теоретичні поняття з математики, дуже важливо виробити навички застосування їх на практиці, надати їм політехнічного спрямування. Інтегральне числення – один з тих розділів шкільного курсу математики, що широко використовується в різних галузях науки, техніки і виробництва та дає можливість зображати математичні не тільки стани, а й процеси.

Список використаних джерел:

1. Г. П. Бевз, В. Г. Бевз «Математика 11 клас». Підручник для загальноосвітніх навчальних закладів. Рівень стандарту. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України. Київ «Генеза» 2011. с. 108-110, с. 115-117, с. 121-123.
2. О. М. Афанасьєва, Я. С. Бродський, О. Л. Павлов, А. К. Сліпенко. Математика 11 клас. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Рівень стандарту. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України. Тернопіль. Навчальна книга «Богдан» 2012. с. 235-238, с. 240-242, с. 220-226.
3. А. Г. Мерзляк, Д. А. Номіровський, В. Б. Полонський, М. С. Якір. Алгебра 11 клас. Підручник для загальноосвітніх навчальних закладів. Академічний рівень, профільний рівень. Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Харків «Гімназія» 2011. с. 256-257, с. 269-272.
4. В. О. Макаренко. Вища математика для економістів. Навчальний посібник. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України. Київ «Знання» 2008. с. 413-415.
5. М. І. Шкіль, З. І. Слєпкань, О. С. Дубинчук. Алгебра і початки аналізу 10-11 кл. Підручник для 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Затверджено Міністерством освіти України. Київ «ЗОДІАК-ЕКО» 2002.с. 357-361, с. 367-370.
6. В. П. Дубовик, І. І. Юрик. Вища математика. Затверджено Міністерством освіти і науки України, як навчальний посібник для студентів технічних і технологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ «Видавництво А.С.К.» 2003. с. 401-411.

*Білорус Христина, студентка I курсу,
спеціальності «Дизайн»,
науковий керівник Слабіцька Н. П.*

ЗНАННЯ ТА ЇХ «ТРИВАЛІСТЬ ЗБЕРІГАННЯ»

Враження які одержує людина, відображаючи дійсність через свої органи чуттів чи в процесі мислення не зникають безслідно а фіксуються в мозку і зберігаються в ньому у вигляді образів, уявлень про предмети та явища, що сприймалися раніше. При потребі набутий досвід може бути відтворений і використаний у житті.

Пам'ять є наріжним каменем психічного життя людини. Завдяки пам'яті можна набувати потрібні для діяльності знання, вміння та навички.

Пам'ять – це психічний процес, який полягає у запам'ятовуванні, збереженні, відтворенні людиною її досвіду.

Завдяки пам'яті зберігається цілісність «Я» особистості, усвідомлюється єдність її минулого та сучасного. Без запасу уявлень пам'яті неможливими були б розумова діяльність, створення образів, уява, орієнтування в середовищі взагалі. Людина, позбавлена пам'яті, постійно б перебувала б у становищі новонародженого, була б істотою, не здатною нічого навчитись, ніщо опанувати.

У пам'яті розрізняють такі головні процеси: запам'ятовування, відтворення, впізнавання, згадування та забування.

За характером психічної активності, виокремлюють: моторну, емоційну, образну, ейдетичну та словесно-логічну.

За тривалістю утримання матеріалу, що запам'ятовується, пам'ять поділяють на короткочасну, довготривалу та оперативна.

Запам'ятовування – це процес пам'яті, завдяки якому відбувається закріплення нового через поєднання його з набутим раніше. Запам'ятовування завжди вибіркоче. У пам'яті зберігається далеко не все,

що діє на наші органи чуття. Вибірковість пам'ять залежить від мотиву, мети, установки, діяльності особистості.

Відтворення – це процес пам'яті, в наслідок якого відбувається актуалізація закріпленого раніше змісту психіки через вилучення його із довгострокової пам'яті й переведення в оперативну. Відтворюючи в процесі відтворення різні етапи, можна розташувати у такому порядку: впізнавання, власне відтворювання і згадування. Особливе місце посідають спогади – історична пам'ять.

Впізнавання – це відтворення якогось об'єкта в умовах повторного сприйняття.

Згадування – відтворення образів нашого минулого, локалізованого у часі та просторі.

Забування – процес, протилежний запам'ятовуванню. Забування часом допомагає «розвантажувати» пам'ять від багатьох непотрібних деталей і узагальнювати те, що запам'яталось, сприяючи його збереженню.

Моторна пам'ять – це запам'ятовування, збереження і відтворення рухів та їхніх систем. Ознакою доброї моторної пам'яті є фізична спритність людини, моторність у праці, те, що називають «золоті руки».

Емоційна пам'ять – це пам'ять на почуття. Пережиті та збережені в пам'яті почуття виступають як сигнали, які або спонукають до дії, або утримують від учинків, що викликали в минулому негативні переживання. Як відомо, емоції сигналізують про задоволення потреб та інтересів людини, її стосунків з навколишнім світом. Тому емоційна пам'ять займає важливе місце в житті та діяльності людини. Почуття, які людина пережила і які зберігаються в її пам'яті, виступають своєрідними сигналами, що спонукають до дій (у випадку, якщо вони пов'язані з позитивними емоціями) або утримують віддій (якщо вони пов'язані з негативними переживаннями).

Вторинні (відтворені) почуття можуть значно відрізнятися від початкових. Це може виявлятися у зміні сили почуттів, їх змісту та характеру.

За силою почуття з часом можуть бути сильнішими або слабшими за початкові. Так, горе змінюється смутком, сильна радість — спокійним задоволенням: образа, пережита раніше, може підсилюватися при кожній згадці, страх — зростати тощо.

З часом може змінюватися і зміст почуттів. Так, подія, зіпсована дрібними неприємностями, з часом згадується як досить приємна.

Перші вияви емоційної пам'яті у дитини можна спостерігати в кінці першого півріччя життя: дитина радіє або плаче тоді, коли лише бачить те, що раніше викликало у неї радість або страждання. Але ранні вияви емоційної пам'яті суттєво відрізняються від пізніших. Ця відмінність полягає в тому, що на ранніх етапах емоційна пам'ять носить умовно-рефлекторний характер, на вищих - є свідомо. Сутність її полягає в тому, що сприйняте раніше відтворюється потім у формі уявлень. Цьому виду пам'яті властиві всі особливості, якими характеризуються уявлення: блідість, фрагментарність, нестійкість. Тому відтворення сприйнятого раніше нерідко не повністю відповідає оригіналу, причому з часом ці розбіжності поглиблюються.

Легкість відтворення образу залежить від двох чинників: по-перше, від його змістових особливостей, його емоційного забарвлення та загального стану людини в момент сприймання; по-друге, від стану людини в момент відтворення.

Точність відтворення значною мірою визначається мірою використання мови при сприйманні. Те, що у ході сприймання було названо, описано словом, відтворюється чіткіше і точніше.

Образна пам'ять — це пам'ять на уявлення, на картини природи та життя, а також на звуки, запахи, смаки. Сутність її полягає в тому, що сприйняте раніше відтворюється потім у формі уявлень. Цьому виду

пам'яті властиві всі особливості, якими характеризуються уявлення: блідість, фрагментарність, нестійкість. Тому відтворення сприйнятого раніше нерідко не повністю відповідає оригіналу, причому з часом ці розбіжності поглиблюються.

Легкість відтворення образу залежить від двох чинників: по-перше, від його змістових особливостей, його емоційного забарвлення та загального стану людини в момент сприймання; по-друге, від стану людини в момент відтворення.

Точність відтворення значною мірою визначається мірою використання мови при сприйманні. Те, що у ході сприймання було названо, описано словом, відтворюється чіткіше і точніше.

Образну пам'ять поділяють на зорову, слухову, дотикову, нюхову, смакову. Подібний поділ ґрунтується на переважанні того чи іншого типу відтворюваних уявлень.

Образна пам'ять починає виявлятися у дітей дещо пізніше, ніж попередні види пам'яті. Якщо зорова, слухова пам'ять добре розвинена і відіграє провідну роль у житті людини, то дотикова, нюхова та смакова пам'ять деякою мірою носить професійний характер особливо інтенсивно розвиваються у специфічних умовах діяльності, досягаючи своєї досконалості в умовах компенсації або заміщення, зокрема у сліпих, глухих.

Ейдетична пам'ять – це результат збудження органів чуття зовнішніми подразниками. Ейдетичні образи подібні до уявлень тим, що виникають за відсутності предмета, але характеризуються такою деталізованою наочністю, яка цілком недоступна звичайному уявленню.

Змістом словесно-логічної пам'яті є наші думки, втілені у формі мови. Тому тут головна роль належить другій сигнальній системі. Словесно-логічна пам'ять відіграє провідну роль у засвоєнні знань учнями у процесі навчання.

На відміну від тривалої пам'яті, для якої є характерним тривале збереження матеріалу після багаторазового його повторення і відтворення, короткочасна пам'ять характеризується дуже коротким збереженням після одноразового дуже не тривалого сприйняття і негайним відтворенням.

Оперативна пам'ять забезпечує запам'ятовування інформації, необхідної тільки для виконання певної дії.

Після одноразового прослуховування пояснень викладача у тривалій пам'яті учня залишається в середньому тільки - 10% змісту прослуханого, після самостійного читання – 30%, після активного спостереження навчального процесу – 50% , а після оволодіння практичними навичками учнів – 90%.

Список використаних джерел:

1. Грановська Р. М. Елементи практичної психології. — Л.: Вид-во ЛДУ, 1988.-565 с.
2. Матюгіна І. Ю. Алхімія пам'яті // У світі науки. — 2004. —№ 8 .— С. 82-84.
3. Немов Р. С. Психологія. — М.: Просвещение, 1990. — 30 с.
4. Петровський А. В., Ярошевський М. Г. Психологія. — М.: Академія, 2001. — 501 с.
5. Рубінштейн С. Л. Основи загальної психології У 2-х т. Т. 1. — М.: Педагогіка, 1989. — 486 с.

СЕКЦІЯ
ФІЛОСОФІЇ ТА СУСПІЛЬСТНОЗНАВСТВА

*Антонюк Х.А, студентка II курсу
спеціальності «Правознавство»,
науковий керівник Рудик М. С.*

**ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

Корупція є однією з найактуальніших соціально-політичних проблем сучасності, це найбільш негативне явище, яке притаманне всім державам у будь-які періоди їхнього розвитку. «Феномен корупції має глобальний характер», – відзначає Transparency International. Корупція існує скрізь, проникає в усі сфери життєдіяльності, набуває транснаціональних форм. Та чи не найбільш корумпованою державою серед країн світу залишається, як не прикро, після Революції Гідності, Україна. Міжнародна аудиторська компанія Ernst Young у 2014 році поставила Україну у трійку найбільш корумпованих держав світу разом з Колумбією та Бразилією. [1]

Корупція стала сьогодні чинником, який реально загрожує національній безпеці України, конституційному ладу України, демократичному розвитку держави та суспільства, є однією з причин зростання в Україні тіньової економіки. Корупційні діяння вражають всі сфери суспільного життя, призводять до поширення організованої злочинності, створюють соціальне напруження, породжують у населення зневіру у здатність влади подолати корупцію[2]. На думку багатьох міжнародних та українських експертів, корупція в Україні – найболючіша проблема, оскільки підриває авторитет держави, обмежує конституційні права і свободи людини та громадянина, порушує принципи верховенства

права, руйнує моральні та суспільні цінності, дискредитує Україну на міжнародному рівні.

«Корупція – це діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних винагород», - зазначено в ст.1 Закону України « Про боротьбу з корупцією» [3].

Очевидно, неможливо заперечити те, що корупція притаманна всім країнам. Але той факт, що корупція стала ледве не візитною карткою України у світі, ставить це питання у перший ряд найболючіших проблем української дійсності. Корупція дедалі виразніше стає елементом міжнародного іміджу України. Тому боротьба з корупцією – пріоритетне завдання на шляху реалізації європейського вибору України, що рівнозначно утвердженню реальної демократії, соціально орієнтованих ринкових відносин, побудові громадянського суспільства.

Світова спільнота впродовж декількох останніх десятиліть виявляє посилений інтерес до проблеми подолання корупції. Багатьом країнам світу вдалося створити ефективні механізми протидії корупційним діям. Грузинам у свій час допомогла тотальна люстрація чиновників і політична воля, а королівство Сінгапур до цього йшло 40 років. Символом боротьби з корупцією там стало гасло: «Хочеш перемогти корупцію, будь готовий відправити за ґрати своїх друзів та рідних».

Найменш корумпованою країною у світі є Фінляндія: авторитетна міжнародна організація Transparency International вже декілька років поспіль віддає їй почесне останнє місце. У Фінляндії, втім, як і в інших розвинених демократіях, чесна влада – це система взаємодії права, громадянського суспільства, традицій і цінностей нації. Чесність влади не залежить від персоналій – ніхто з кандидатів на жодній з державних посад не може оголосити себе її гарантом, але всі політики зобов'язані дотримуватися чесності й справедливості[4].

В Україні сьогодні корупція набула системного характеру. У всесвітньому рейтингу світового індексу сприйняття корупції Україна посідає 130 місце зі 168 позицій[5]. Такий високий рівень корупції зумовлений неефективністю державного управління, особливостями суспільного менталітету, специфікою політичної культури, а також нерозвиненістю інститутів громадянського суспільства, покликаних контролювати діяльність органів виконавчої влади [6].

Здавалося б, нова влада має усвідомити всю небезпеку ситуації. Однак, проблема полягає в тому, що корупція не є однією з хвороб України. Вона є сутністю сучасної Української держави, яка мало залежить від конкретних персоналій у владі. Не один рік представники різних гілок влади і політичних сил заявляють про рішучу боротьбу з корупцією. Будь – які чергові вибори – реальне підтвердження цьому. Боротьба з корупцією в Україні нагадує стародавній казковий сюжет: кожен, хто йшов вбивати Дракона, покінчивши з потворою, сам потім ставав драконом.

Чи можливо подолати корупцію в Україні? Це, на перший погляд, риторичне запитання має вирішальне значення для історичної долі Української держави. Адже за останні роки корозія корупції настільки роз'їла основу державної машини, що корумпована Україна не зможе надовго зберегти свою незалежність. Звісно, було б наївно думати, що ті, хто приватизував Україну впродовж останніх 25 років, самі добровільно почнуть боротися із створеною ними системою. Найбільш, на що вони здатні, – це прийняти нові законодавчі акти, розробити спеціальні антикорупційні програми, створити низку інституцій на зразок «Антикорупційна прокуратура», «Антикорупційний комітет», «Антикорупційне бюро». Остання інституція, на думку Президента України, здатна продемонструвати світу готовність України подолати корупцію(про це було заявлено у розмові із засновником фонду «Відкрите суспільство» Джорджем Соросом). Однак ці та інші заходи, що

здійснюються в державі та суспільстві, поки що не дають відчутних позитивних результатів.

Складність боротьби з корупцією в Україні погіршується тим, що більшість ЗМІ залежить від держави або олігархів. Найкритичнішим є також те, що для багатьох громадян України корупція стала повсякденною формою соціальної поведінки. Україна не перебувала б у корупційному зашморгу, якби на те не було волі самих громадян. Корупція схожа на дорогу з двостороннім рухом: хтось бере, однак хтось і дає. Корупція у політиці, судах, бізнесі, медицині, освіті, державному управлінні викликає загальну зневіру пересічних українців у тому, що правовими шляхами можна вирішити хоч якісь питання. Водночас, як не дивно, більшість українців лояльно ставляться до корупції.

Експерти виділяють декілька ментальних причин, які сприяють корупційному консенсусу суспільства і держави :

- по-перше, має вплив історична традиція. Впродовж тривалого часу українці жили під владою окупаційних режимів, тому й сприймають державний апарат не як слугу народу, а як паразита на тлі суспільства, від якого можливо відкупитися податками й хабарами.

- по-друге, в умовах політичної, економічної і соціальної нестабільності люди самі дають хабарі, навіть коли в них не вимагають , оскільки це допомагає вижити в складному сьогоденні , легшим шляхом розв'язати складні побутові проблеми, задовольнити особистий інтерес.

За критичних умов, які склалися сьогодні, боротися з корупцією в Україні можливо лише методами гласності, відкритості і доступності інформації. А за відсутності в Україні правової держави й громадянського суспільства, поки що єдиним надійним методом такої боротьби може стати публічне поширення інформації про корупційні діяння.

За сучасних українських реалій доцільно було б також започаткувати створення, як це має місце в цивілізованих державах, Соціального народного контролю, діяльність якого варто було б розпочати через

розгалужені соціальні мережі в Інтернеті. Як показує досвід, корумпована влада найбільше боїться публічного поширення небажаної для себе достовірної інформації.

Слід розробити систему моніторингу можливих місць виникнення корупційних діянь у державних та громадських організаціях і суворо контролювати діяльність осіб, які там працюють, окреслити їхні права та обов'язки посадовців із визначенням міри відповідальності за порушення посадової етики та корупційні прояви.

Варто було б також скористатися і ефективним досвідом країн світу щодо шляхів і засобів подолання корупційних злочинних діянь.

Таким чином, боротьба з корупцією – це завдання не одного дня. Подолати цю проблему здатні не політики, а суспільство й громадські інституції шляхом гласних, відкритих антикорупційних заходів, які мають послідовно здійснюватися в усіх сферах суспільного життя. Хочеться вірити, що молодь, розуміючи безперспективність корупційного буття, знайде в собі сили для подолання цього негативного явища, для змін.

Список використаних джерел:

1. О. Я. Прохоренко, «Механізм подолання корупції на шляху до євроінтеграції України» УДК 351:328.185. Державне управління, інвестиції: практика та досвід № 24/2011

2. Гавриш, С. Б. Стан та проблеми антикорупційної експертизи законодавства в Україні / С. Б. Гавриш // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.–практ. журнал / Координац. ком. Поборотьбі з корупцією і організ. злочинністю при Президентові України, Міжвідом. н.–д. центр. — 2008. — № 18. —

3. Закон України «Про боротьбу з корупцією»: Закон України від 11.06.2009., №1506-VI//ВВР України –2009.— №45.с.691

4. Чемерис Іван Вікторович «Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління» УДК 351:328.185 Стратегічні пріоритети, №3(12), 2009р.

5. Transparency International Україна \ ПРЕС-РЕЛІЗ Україна 2015рік

6. Катерина Чубенко журналіст каналу 24 «Реалії боротьби з корупцією: кого, за що і коли каратимуть?»

УДК 322.2

Лукащук У. О.,

студентка II курсу, спеціальності «Правознавство»,

науковий керівник Рудик М. С

ЦЕРКВА І МАЙДАН

Визначальною подією новітньої історії не лише України, а й Європи і Світу став Майдан, який увійшов в історію як «Революція Гідності». Ця Революція сприяла відродженню цінностей свободи, гідності, справедливості та переосмисленню українцями свого призначення в суспільстві.

В ці буремні дні справжні патріоти України мужньо, без зброї стали щитом проти бездарної і злочинної влади, відстоюючи конституційні засади демократії, свої права й свободи, захищаючи незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України.

Майдан 2013-2014 рр. – важливий суспільний феномен. Події Майдану спонукають суспільство задуматись: а що, власне, відбулося і відбувається? Як ці події сприймаються різними верствами суспільства? Зокрема, молоддю, владою, політиками, представниками бізнесу, діячами мистецтва, церковними ієрархами.

Вагомою ознакою Майдану стала участь у ньому Церкви, релігійних діячів, вірян. Незважаючи на пряму заборону закону на участь релігійних організацій у політичному житті [1], майже всі релігійні організації не

стояли осторонь цих революційних подій і виявили свою активну громадянську позицію. Церква закликала суспільство до порозуміння, але, водночас, і до незгоди з владними зловживаннями, до протистояння злу. Революція стала своєрідним викликом для Церкви. Голос Церкви було чути протягом усієї Революції.

Сьогодні події Революції спонукають суспільство задуматися над важливими питаннями: яким чином Церква репрезентувала себе під час Майдану, який був вплив його на неї, та – навпаки.

Церква як соціальна інституція була присутня на Майдані від самого початку. Саме під час Майдану вдалося налагодити діалог поміж церквами. Роль Церкви на Майдані була вагомим і помітним. В умовах кризи легітимності політичних інституцій авторитет Церкви став важливим джерелом впливу, духовним ресурсом. Символічна влада авторитетного релігійного слова, про яку писав П'єр Бурдьє [2], виявилася дієвою і затребуваною у конкретних умовах загострення політичного конфлікту.

Священнослужителі, ієрархи виступали переважно як моральні авторитети, схвалюючи чи засуджуючи ті чи інші події, широко використовували медіа і соціальні мережі, щоб впливати на події, настрої та погляди людей. Церква підтримувала прагнення до справедливості й чесності. І весь час нагадувала протестувальникам: маємо поводитися по-людськи, адже ми – християни-європейці і повинні цьому відповідати. Церковники проявили унікальну мужність самозречення. Були поруч із протестувальниками, ішли під кулі, витягували поранених та допомагали у медичних пунктах.

Церква також брала участь в обговоренні таких глобальних питань: європейський вибір, підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом, тим самим релігійна спільнота давала зрозуміти тодішній владі, що вона з українським народом поділяє його очікування та сподівання. Загалом активна позиція патріотичних релігійних організації упродовж

усього періоду конфронтації – серйозний внесок в перемогу над антиукраїнським режимом.

Прагнення релігійних лідерів вплинути на перебіг подій проявилось у їхніх спробах миротворчої і посередницької діяльності. Саме їхні ініціативи, конкретні діяння допомогли запобігти розгортанню більш кривавого протистояння.

Осередками майданної активності стали храми, які забезпечували притулок для мітингувальників і підіймали їх на боротьбу. Коли 30 листопада 2013 року «Беркут» побив студентів, що протестували проти згорання євроінтеграції, Михайлівський Золотоверхий собор відкрив для них свої двері. З перших днів духовенство молилося за мир у державі, проповідувало зі сцени Майдану. А згодом, 14 грудня, вдруге з Михайлівського Золотоверхого собору вдарив набат, підхоплений дзвіницями інших церков. І тисячі киян кинулися на допомогу, «Беркут» відступив. Водночас священники на території храмів давали можливість влаштувати підпільні шпиталі, молитовні намети, відкривати каплички. Це був дивовижний момент: після Михайлівського собору Майдан прийняв Церкву, а вона - його.

Протестувальникам потрібна була підтримка церков і релігійних організацій, як сили, спроможної надати саме моральну підтримку їхнім діям. Духовні лідери гуртували спільноту Майдану, єднали її в єдине ціле, піднімали дух протестувальників, а коли Майдан затягувався, вселяли в народ віру. Богослужіння і проповіді освячували мужність учасників революційних подій, надавали їм статус «мучеників» і «героїв у боротьбі за правду».

Особлива роль належала молитві. Присутність священників і молитви мали величезне моральне значення, коли на барикадах палали шини і стріляли. Молитва заспокоювала людей, була зброєю, зміцнювала віру у перемогу.

Буде цікаво знати, що термін «революція гідності» з'явився в релігійному середовищі. Саме єпископ Борис Гудзяк назвав Майдан Революцією Гідності [3]. Адже гідність – це те, що не дозволяє миритися із свавіллям, беззаконням, корупцією. Згодом ця назва стала брендом української революції 2013-2014 рр. А героїв Революції Церква назвала «Небесною Сотнею», тому що вони загинули за правду, свободу, незалежність своєї держави і ціною жертвності показали, що наш український дух є незламним, а народ – нескореним.

Окрім того, активісти багатьох конфесій працювали волонтерами і робили свій внесок у розбудову інфраструктури Майдану. Заслугує на увагу участь у Революції Гідності представників ряду нетрадиційних релігійних течій, зокрема євангелістської спільноти. Церква була поруч із народом в час найбільшої небезпеки. Вона надихала людей у хвилини сумніву і зневіри, підтримувала тих, хто впав духом, була джерелом віри і надії.

Таким чином, в часи революційних подій Церква залишалася Берегинею не лише релігійного духу, а й національної ідентичності. Вона була монолітним духовним Майданом, натхненником у боротьбі за волю та гідність. Формувала соціально-активну позицію віруючих у справі відстоювання ними своїх громадянських прав, сприяла становленню громадянського суспільства. Відіграла об'єднуючу роль в житті країни та постала невід'ємним чинником формування майбутнього держави. «У розстрілах на Майдані християни повинні побачити пасхальну жертву Небесної Сотні...Свята кров Небесної сотні окропила волю України. Вона є нашим скарбом . Є моментом звільнення. Моментом переходу від рабства до свободи. Тому ця жертва є початком життя...»(з виступу Глави Української Греко-Католицької церкви Блаженнішого Святослава)

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації»: Закон України від 23.04.1991 № 987-XII//ВВР України-1991, № 25, ст. 283
2. Bourdieu, P. Language and Symbolic Power. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1995.
3. Нур М., “The Ukrainian Greek Catholic Church on the Maidan” in Religion & Society in East and West, Vol. 42, #5/6, 2014, p. 40.

УДК 94(477.42)

*Поліневич Н. М., студентка II курсу
спеціальності «Правознавство»,
науковий керівник, к.і.н. Лубкович Н.З.*

ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ В ХХ СТОЛІТТІ

У ХХ столітті територія Тернопільської області перебувала в складі Австро-Угорської імперії, Польської держави, Німеччини та СРСР.

Панівні режими цих країн запроваджували національний, культурний та політичний гніт проти українського народу. Незважаючи на переслідування, українці у ХХ столітті вели безперервну боротьбу за створення незалежної національної держави.

Метою даної статті є спробувати висвітлити репресивний характер політики, що проводили окупаційні режими на території Тернопілля у ХХ столітті.

Перший етап репресій на Тернопільщині прокотився у період Першої світової війни (1914-1918 рр.) спочатку з боку Австро-Угорської імперії, а потім – царської Росії.

Так, на початку війни австрійська армія всі свої військові невдачі приписувала зраді українського народу. Його винищували розстрілами, шибеницями, без розбору спалювали села та інтернували по таборах на території Австрії. Найвідомішим для західних українців став Талергоф. За твердженням сотника австрійської армії О. Кузьми у книзі «Листопадові

дні 1918 року», Зборівщина була знищена до тла. Залишилось тільки десять сіл, а населення змушене було жити в землянках. «Це, мовляв, щоб російським військам затруднити шлях».

У пам'яті мешканців Тернопілля російська окупація краю 1914-1915 рр. увійшла під назвою «перші москалі». Після перемоги у галицькій битві 1914 році великий князь Микола Миколайович заявив у маніфесті, що «руській народ об'єднався». Було сформовано Тернопільську губернію, що входила до військового генерал-губернаторства Галичини. Окупаційна влада відразу стала переслідувати все українське: було закрито всі газети, товариства, культурні заклади і школи. Набула поширення практика депортації відомих людей у віддалені райони Росії. Так, зокрема, як австрійського підданого інтерновано на Урал художника М. Бойчука (родом із села Романівка Теремовлянського району), як заручника вивезено в Росію відомого тернопільського священика В. Громницького і директора Народної Торгівлі М. Турина.

28 червня 1919 р. польська армія під особистим командуванням Й. Пілсудського розпочала контрнаступ, у ході якого було захоплено значну територію Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Польська влада вчинила люту розправу з українцями. Тисячі людей було заарештовано і кинуті до в'язниці та концентраційних таборів. Лише в тернопільській в'язниці у середині серпня 1919 р. перебувало близько тисячі арештованих. Про розміри репресій свідчить таке: протягом одного дня 5 жовтня 1919 р. з Тернопільського повіту потрапило за ґрати дві тисячі селян.

У вересні 1920 р. Тернопільщина знову була окупована польськими військами. Польська влада охоче відкривала правду про злочини, які чинились впродовж двох місяців існування (липень-вересень 1920 р.) Галицької Соціалістичної Радянської Республіки (ГСРР), її каральним органом – Галицької надзвичайної комісії. Так, у Тернополі на кладовищі, городах і садах було знайдено чимало трупів невинно замордованих жертв.

Однак політика нової влади швидко розчарувала місцеве населення. Вже в перші дні окупації краю нею було проведено масові арешти серед тих, хто розбудовував ЗУНР, воював в лавах Української Галицької Армії, був причетний до ГСРР. Заарештованих вивозили у Перемишль, де їх «судив» польовий суд. Багато хто з них після років, проведених у польських тюрмах, емігрували за кордон.

Другий етап репресій припадає на 1930-1939 рр., період перебування Галичини під владою Польщі. Одним із методів проведення репресій стала політика пацифікації. Безпосереднім приводом до якої була хвиля пожеж у господарствах польських поміщиків, колоністів та осадників, а також інші антидержавні акції. За даними поліції на Тернопільщині було зафіксовано 89 підпалів та інших актів.

Нова хвиля репресій прокотилася Тернопільщиною в період Другої світової війни. Спочатку у ході окупації західноукраїнських земель радянськими військами (17.09.1939-22.06.1941 рр.), а потім в ході німецького окупаційного режиму (з липня 1941 р. по липень 1944 р.).

Взимку 1939-1940 рр. органи НКВД «запрацювали» на повну силу. Репресіям піддавалися представники усіх верств населення незалежно від національної приналежності: службовці, діячі політичних партій та організацій, підприємці, інтелігенція, заможні селяни – усі, кому приклеювали ярлик «ворога народу». Масовими стали депортації до Сибіру та інших віддалених районів, арешти, катування та розстріли. Місцеві тюрми переповнювалися в'язнями (так, на 23 червня 1941 р. у тернопільській тюрмі перебувало 1790 осіб). За різними даними, жертвами репресій (вбитими та ув'язненими) в Західній Україні стало від 10 до 20 відсотків населення. Так тільки за одну ніч з 12 на 13 квітня 1940 р. з Тернополя вивезено дві тисячі осіб.

Окупація Тернопільщини німецькими військами принесла й масу нещастя, яких не могли навіть передбачити жителі. До середини липня було окуповано всю область, одразу ж запровадивши режим кривавого

терору і свавілля. У містах і селах створили концентраційні табори і гетто, куди звозили непокірних та політично неблагонадійних осіб різних національностей, жорстоко катували і потім розстрілювали. Такі катівні було закладено уже в перші дні окупації в Бережанах, Березовиці, Великих Бірках, Великому Глибочку Тернопільського району, у Тернополі та Чорткові, в інших населених пунктах. За даними Надзвичайної державної комісії з розслідування воєнних злочинів, тільки в Тернополі фашисти замордували 28 тисяч чоловік, а всього по області – понад 256 тисяч мирних жителів і майже 23 тисячі військовополонених. А скільки їх, славних синів і дочок Тернопілля, вивезли у фашистську неволю!

Навесні та влітку 1944 р. проходило визволення Західної України. 15 квітня 1944р дорогою ціною радянськими військами було здобуто Тернопіль. Здавалося, що після звільнення рідної землі від фашистських окупантів нарешті настане спокій і люди заживуть у мирі та злагоді. Однак тернополян, як і всіх жителів Західної України, спіткало нове лихо. У містах і селах області розпочалися масові арешти: репресивна машина НКВС запрацювала на всю потужність, безжалісно перемелюючи еліту української нації. За найменші прояви вільнодумства і непокори розплачувалися свободою, а часом і життям кращі сини і дочки України. Тисячі представників інтелігенції і робітництва були безпідставно ув'язнені, закатовані або ж заслані в тюрми і концтабори.

Тяжкі випробування впали й на долю селян. За неприйняття колективізації майно конфісковували, а самих селян цілими родинами в товарняках відправляли на каторжні роботи до Сибіру. Масові депортації населення стали однією з головних складових сталінського режиму. Під час однієї з таких акцій 26 жовтня 1947 р. з області було виселено 5001 сім'ю або 13508 осіб. Протягом 1944-1950 рр. в області засуджено і виселено 110694 особи.

Масового характеру набуло вербування західноукраїнської молоді для роботи на сході і півдні України. Тільки в березні 1949 р. на шахти

Донбасу відправлено з Тернополя 600 юнаків. У зворотному напрямку їхали партійні радянські працівники, вчителі, котрі мали сприяти русифікації краю. А яких непоправних втрат зазнала Організація Українських Націоналістів, Українська Повстанська Армія та УГКЦ (у 1946 р. кількість заарештованих священиків сягала 800 осіб, і однієї тільки ночі з в'язниць Тернополя до таборів вивезено понад 150 священиків).

Ще одна хвиля репресій прокотилася нашим краєм у другій половині 60-70-х рр. в період Брежнєвського правління. Керівництво компартії України ініціює новий етап боротьби з «українським буржуазним націоналізмом». У рамках боротьби з дисидентами та правозахисниками продовжувалися пошуки «антирадянських елементів». Серед них було чимало представників з Тернопільської області.

Остаточне припинення репресій на Тернопіллі припадає на другу половину 80-х років ХХ століття, в період Горбачовської перебудови та розпаду Радянського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Бармак М., Бармак О. Наш край – Тернопільщина. Тернопіль: ТДПУ ім. В. Гнатюка, 1998.
2. Букавин І. Історія Тернопілля: наш край з найдавніших часів до наших днів. Тернопіль: Астон, 2005.
3. Загородний Р. Початок бойових дій у Східній Галичині: (Перша світова війна) // Вільне життя. — 2003. — 7 жовтня.
4. Книга пам'яті України. Тернопільська область. Львів: Каменяр, 1995.
5. Шляхом золотого Поділля / Наук. т-во ім. Т. Шевченка – Філядеффія. Регіональний історично-мемуарний збірник тернопільщини, 1983.

СЕКЦІЯ
ТУРИЗМУ ТА СФЕРИ ПОСЛУГ

*Лебедюк Анастасія, студентка II курсу
спеціальності «Ресторанне обслуговування»
науковий керівник Горішина О. І*

**РЕТРОСПЕКТИВА ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА
МІСТА ТЕРНОПОЛЯ**

Гостинність є одним із фундаментальних понять людської цивілізації, яка забезпечується такими видами економічної діяльності як ресторанне господарство. Протягом віків ресторанне господарство пройшло складний шлях від місць для нічного відпочинку подорожуючих до створення потужних мережевих ресторанів. Ресторанне господарство – це вид економічної діяльності суб'єктів господарської діяльності щодо надання послуг для задоволення потреб споживачів у харчуванні з організацією дозвілля та без нього[1].

Реальність сьогодення дає підстави стверджувати, що історичний розвиток закладів ресторанного господарства є основними складовими становлення сучасного ресторанного господарства.

Традиційні радянські заклади харчування були розраховані на широке коло відвідувачів. За останні роки на зміну прийшли зовсім інші модернізовані заклади ресторанного господарства, які виникли під впливом зарубіжних тенденцій.

У цілому починаючи з ХХ століття завдяки новим технічним можливостям було розширено мережі підприємств, що сприяло зростанню їх популярності. Розвиток триває і до сьогодні, даній сфері притаманне активне прагнення до інновацій, яке обумовлене загостренням конкуренції.

Кафе «Варенична» відкрили в Тернополі у 1958 році, і проіснувало воно до 1994. У даному закладі реалізовували шість – вісім різновидів вареників, пельменів, а також бульйони, соки, пиріжки. Саме тоді на його місці заснували приватне підприємство «Діана», а згодом постав ресторан «Європа».

У 1970 – 1980 – х роках розміщувався на бульварі Карла Маркса (тепер – Тараса Шевченка) ресторан «Мрія». У його просторому залі були розміщені кабінки у вигляді дерев'яних бочок з дерев'яними лавами та чотирьохмісними столами. В 1984 році на місці ресторану облаштували кафе «Пиріжкова». Харчувалися відвідувачі як за столами так і за стійками.

У центральній частині міста розміщувався ресторан «Інтурист», більше відомий як ресторан «Тернопіль». Заклад складався з трьох залів: загального, туристичного та залу для представницьких зустрічей (що існує і сьогодні).

В 1980 – 1990 роках активно діяв ресторан «Україна», який вмщував 200 осіб, сьогодні це паб «Файне місто».

Окрім вище зазначених ресторанів у Тернополі існувало доволі різноманітних кафе: романтичне кафе «Зустріч» з десертними стравами які готували з вершків, сиру та фруктів, чайний зал розраховувалася на пошановувачів чаю; молодіжне кафе «Муза» - місце зустрічі тодішньої богеми, в приміщенні кафе проводилися літературно – музичні вечори, виставки художників (тепер Скоріні).

Згідно з проведеними дослідженнями можна зробити висновок, що позитивний розвиток заклади ресторанного господарства м. Тернополя зазнали за часів незалежної України. Спостерігається зростання кількості закладів ресторанного господарства щороку та їх активна фаза розвитку.

*Пащук Катерина, студентка III курсу
спеціальності «Туристичне обслуговування»,
науковий керівник Паршин Л. А.*

ПАРКИ ТЕРНОПОЛЯ ЯК ОБ'ЄКТИ КРАЄЗНАВСТВА ТА ТУРИЗМУ

Стаття присвячена дослідженню утворення травертинових скель, аналізу наявних травертинів в Тернопільській області та можливостей використання таких утворень для туризму і краєзнавчих досліджень.

Актуальність дослідження полягає у науковому та практичному пізнанні травертинів, встановлення яких є актуальним з огляду на пріоритетні напрямки розвитку туризму Тернопільщини та активному розвитку туристичного краєзнавства; необхідністю комплексного вивчення травертинів з метою їх раціонального використання.

Основні завдання:

1) розкрити закономірності поширення травертинів на Тернопільщині, здійснити їх класифікацію за морфологічними ознаками; 2) дослідити структуру наявних травертинових скель; 3) з'ясувати механізми та чинники формування травертинів на Тернопільщині; 4) обґрунтувати головні напрямки раціонального використання та охорони наявних травертинів.

Травертин – це термін, що позначає всі карбонатні біохемогенні континентальні відклади в озерах, річках та джерелах не залежно від температури їх води, або вапняковий туф - пористий різновид відкладів джерел, річок [2, С. 13].

Найбільші травертинові утворення відомі на півдні Поділля в нижній частині басейну Стрипи в Бучацькому районі; в каньйоні Дністра між гирлами Коропця та Серету. Всього на Тернопільщині нараховується понад 50 місцезнаходжень травертинів. В межах річкових долин не виявлено чіткої приуроченості травертинових скель до якоїсь певної тераси. В долинах приток Дністра в основному виділяються три рівні: до 10 м (на

Стрипі – Рукомиш, Скоморохи; на Джурині - Нирків); 10...20м (басейн Стрипи – Жизномир (всі скелі), Скоморохи (Рівна Скеля), приблизно 50 м і більше (Сокілець - на Стрипі, Устечко – на Джурині, Улашківці – на Сереті) [2, С. 36].

Травертинові скелі – найхарактерніша морфологічна форма травертинів. Подекуди вони можуть мати довжину до 200м і висоту 10 – 15 м. Скелі відрізняються між собою за виглядом [1, С. 18].

У формуванні травертинових скель виділяють чотири етапи, які можуть накладатися і по-різному комбінуватись між собою. На першому етапі відбувається відкладання карбонату кальцію; на другому - у верхній частині травертинового скупчення виникає невелика площадка, CaCO_3 відкладається горизонтально; на третьому – травертини відкладаються на вертикальній стінці, порослій мохами. Четвертий етап характеризується тим, що горизонтальна площадка досягла рівня водоносного горизонту, відтік води став утрудненим, потічок зміщується до краю скелі, обминає її і нарощує поряд нове травертинове нагромадження, утворюючи травертинові скелі завдовжки в сотні метрів.

Травертини є не лише суто геологічними утвореннями їх можна розглядати також як природно-територіальні комплекси. Травертинові скелі, у морфологічній будові місцевостей річкових долин виступають як урочища, оскільки вони являють собою комплекс генетично, динамічно і територіально пов'язаних одиниць, добре виражених у природі завдяки особливостям геологічної будови, рельєфу, змінам у зволоженні, мікрокліматі, рослинності.

Основними факторами, які впливають на утворення травертинів є: температура повітря та води, вміст CO_2 у воді й повітрі, динаміка води, а також діяльність живих організмів [2, С. 81].

Питання часу утворення травертинів залишається відкритим. Однозначно можна сказати лише те, що формування травертинових скель відбулося після того, як річкові долини і балки, на схилах яких вони

розташовані, врізалися нижче рівня залягання підшоши неогенових вапняків, з-під яких почали витікати джерела.

Деякі травертинові скелі (біля Переволоки, Стінки, Сокільця, Космирина, Рукомиша Бучацького району, Ниркова, Устечка, Дорогичівки Заліщицького району Тернопільської області) є пам'ятками природи, вони можуть використовуватись для відвідування туристів, оскільки до них приурочені культові, оборонні споруди, печери чи водоспади [3]. Більшість травертинових скель необхідно взяти під охорону держави як комплексні пам'ятки природи. Мальовничі скелі можуть використовуватися як екскурсійні об'єкти, їх варто включити до екскурсійних маршрутів

Список використаних джерел:

1. «Управлінням розвитку туристичної інфраструктури департамент розвитку інфраструктури, транспорту та туризму Тернопільської облдержадміністрації» : [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ternotour.com.ua/>

УДК 811. 111.367.6

Сіянчук Марія, студентка II курсу спеціальності «Туристичне обслуговування», науковий керівник Сисоєва О.О.

ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ ТА ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

Туристичні ресурси – специфічні властивості природного середовища, а також їх поєднання, прояви людської діяльності, природні, історичні, соціально-культурні об'єкти, які є предметами зацікавлення туристів, стимулюють їх до подорожі, здатні задовольнити їхні потреби у відновленні та розвитку фізичних, емоційних та інтелектуальних сил. Ресурсом є не лише пейзаж чи історична пам'ятка, а й тиша, чисте повітря, гостинність жителів, доступність розваг тощо.

Ефективність туристичної діяльності значною мірою залежить від адекватної оцінки всього комплексу туристичних ресурсів. Але перш ніж розпочати оцінювання, туристичні ресурси треба поділити на складові, тобто класифікувати. В основу класифікації покладено поділ туристичних ресурсів на створені й не створені працею людини. Виокремлюють такі три групи туристичних ресурсів:

1. Природні туристичні ресурси, що визначаються як «потенційний туристичний капітал», до них належать клімат, повітря, пейзаж, моря, озера, ріки, гори, ліси тощо. Ці туристичні ресурси можна визначити як природно-кліматичні. Особливістю природних ресурсів є те, що вони не відновлюються в міру споживання чи відновлюються десятиліттями або навіть сторіччями, як, наприклад, ліси.

2. Туристичні ресурси, створені працею людини, тобто архітектурні споруди, пам'ятники, твори мистецтва тощо. Це об'єкти показу чи екскурсій.

3. Додаткові туристичні ресурси, створені працею людини для надання послуг — інфраструктура району, всі підприємства, призначені для прийому та обслуговування туристів. Такі ресурси можна назвати ще економічними зручностями подорожі, вони слугують підставою для оцінювання розвиненості сфери послуг для прийому й обслуговування туристів.

Туристична діяльність на певній території розвивається на основі тих ресурсів, які існують чи можуть бути задіяні або створені в країні. Розрізняють наявні ресурси, що вже використовуються в туристичній діяльності, та потенційні (туристсько-рекреаційний потенціал), які можуть бути задіяні за певних умов (реставрація, реконструкція, розвиток транспортної, туристичної інфраструктури тощо). Потенційні ресурси надають можливості для нарощування пропозиції, створення нового турпродукту, є основою як інтенсивного, так і екстенсивного розвитку

туризму шляхом залучення до туристичної діяльності нових територій задля інтенсифікації внутрішнього та іноземного туризму.

До Списку всесвітньої спадщини (на початок XXI ст.) внесено майже 600 об'єктів, з яких 76 % становлять об'єкти культурної, 21 % - природної та 3% - природно-культурної спадщини, що розташовані в більш ніж 110 країнах світу. Щорічно Список поповнюється приблизно тридцятьма новими об'єктами завдяки діяльності Всесвітньої комісії по культурі та розвитку ЮНЕСКО та національних органів з охорони природної і культурної спадщини. Найбільше пам'яток, які внесені до Списку і знаходяться під охороною ЮНЕСКО, сконцентровано в Європі (понад половина від загальної кількості), що є наслідком чіткої, цілеспрямованої діяльності державних інституцій європейських країн зі збереження пам'яток природи, історії і культури.

В Україні налічується понад 6700 природно-заповідних територій, у тому числі 20 природних заповідників. В Україні налічується 1020 парків, які мають історико-культурну цінність. З їх числа 19 - дендрологічні парки, метою яких є збереження, вивчення і відновлення у спеціально створених умовах представників флори. Крім цього, в країні 88 парків, що є пам'ятками садово-паркового мистецтва, а також 17 ботанічних садів, 7 зоологічних парків.

Загальна площа природних рекреаційних ландшафтів в Україні становить 9, 4 млн. га (15, 6% території держави), а їх одночасна місткість - майже 50 млн. чол.

Історико-культурні ресурси включають історичні, археологічні, архітектурні пам'ятки; предмети матеріальної культури (знаряддя праці, побутові речі, вироби народних промислів, одяг, національну кухню); елементи духовної культури (образотворче мистецтво, фольклор, народні традиції, вірування і т. ін.); твори монументального мистецтва; етнографічні особливості території. До цієї групи ресурсів відносять також музеї, виставки, театри тощо.

Стильовим багатством і різноманітністю відзначаються пам'ятки України. Під охороною держави перебуває понад 15, 6 тис. пам'яток містобудування і архітектури, при тому, що сьогодні на облік взято далеко не всі історико-архітектурні об'єкти. Хронологічний діапазон архітектурних пам'яток України дуже широкий.

Тернопільська область має 421 об'єкт природно-заповідного фонду, в тому числі заповідник «Медобори», 12 пам'яток природи, серед яких Кременецькі гори; печери Вертеба, Кристальна, Млинка, Озерна, Оптимістична, Перлина, Ювілейна та ін.; Гермаківський і Хоростківський дендропарки; 4 пам'ятки садово-паркового мистецтва (Більче-Золотецький, Вишневецький, Раївський, Скала-Подільський парки). Знаменита липова алея, закладена в XVII ст., тягнеться від Бережан до с. Рай. Основними природними об'єктами, на базі яких розвивається екскурсійний туризм, є Товтровий кряж, Кременецькі гори, Дністровський каньйон, карстові печери (з яких досліджено понад 60). Карстові печери поблизу Борщова - найбільші у світі.

В області є 24 готелі і 1 мотель. Обслуговуванням туристів в у Тернополі зайняті готелі «Тернопіль», «Галичина», «Україна», а також ресторани «Вечірній Тернопіль», «Україна», «Європа». В місті чимало культурно-розважальних закладів, у тому числі казино «Імперія».

В області діють 3 музеї з 22 відділами. Фонди краєзнавчого музею в Тернополі налічують понад 100 тисяч експонатів. У художньому музеї зберігаються старовинні і сучасні полотна відомих європейських і місцевих художників. У місті функціонує також картинна галерея.

Серед архітектурних пам'яток області - замки XIV-XVII ст., католицькі і православні храми, зразки церковного дерев'яного зодчества. 1178 пам'яток архітектури і містобудування внесено до Державного реєстру національно культурного надбання.

Україна має все необхідне для розвитку подорожей і оздоровлення: сприятливі природні умови, історико-культурні, матеріальні та людські

ресурси. Туристично-рекреаційний потенціал створює можливості для всебічного задоволення пізнавальних, оздоровчо-спортивних і духовних потреб вітчизняних та іноземних туристів.

Список використаних джерел:

1. Баланчук, М. Суспільно-історичні туристичні ресурси Поділля / М. Баланчук // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Географія / редкол.: Б. І. Данилишин, Я. І. Жупанський, О. В. Заставецька та ін. — Тернопіль, 2008. — Вип. 2(24). — С. 124-130.

2. Бейдик, О. О. Світові рекреаційно-туристські ресурси / О. О. Бейдик, Л. Л. Криницька // Український географічний журнал. — 2007. — № 2. — С.

3. Гамора Ф. Д., Камендар В. І. Заповідники та національні природні парки Закарпаття - Ужгород : Карпати, 2005.

4. Кульова, В. Тернопілля прагне стати туристичним : [прес-тур на Тернопілля] / В. Кульова // Журналіст України. — 2010. — № 7. — С. 43-47.

5. Мальська М. П. Готельний бізнес: теорія та практика. — К. : Центр учбової літератури, 2012.

6. Мариняк, Я. Суспільно-географічний аналіз стану готельно-ресторанного бізнесу в Україні (на матеріалах Тернопільської області) / Я. Мариняк // Історія української географії: Всеукр. наук.-теорет. часопис / редкол.: О. І. Шаблій, О. В. Заставецька, Я. І. Жупанський та ін. — Тернопіль, 2006. — Вип. 13. — С. 110-116.

7. Рутинський М. Й. Замковий туризм в Україні : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів . — К. : Центр учбової літератури, 2007

8. Crouch, G. (2011). "Destination Competitiveness: An Analysis of Determinant Attributes." *Journal of Travel Research*, 50(1), 27–45.

9. Tang, L., Morrison, A., Lehto, X., Kline, S. & Pearce, P. (2009). "Effectiveness criteria for icons as tourist attractions: A comparative study between the United States and China." *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 26(3), 284–302.

10. Becken, S. (2005). "The Role of Tourist Icons for Sustainable Tourism." *Journal of Vacation Marketing*, 11(1), 21–80.

УДК 908:379.85 (477)

*Хлипавка Вікторія, учениця 8 класу
гімназії «Гармонія»,
науковий керівник Паршин Л. А.*

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ КРЕМЕНЕЧЧИНИ ДЛЯ РОЗВИТКУ РІЗНИХ ВИДІВ ТУРИЗМУ

Оцінено можливості використання туристично-ресурсного потенціалу Кременецького району Тернопільської області, охарактеризовано природні та історико-культурні туристичні ресурси.

Кременецький район Тернопільської області відомий значним біорозмаїттям, історичними місцями, фортецями, замковими архітектурними комплексами тощо. Частина з них використовується в туристично-екскурсійних маршрутах як місцевого, так і загальнодержавного значення. Водночас, Кременеччина має ще чимало різноманітних об'єктів, які могли б зацікавити гостей і мешканців області, сприяти активному відпочинку і пізнанню історії краю.

Мета роботи логічно випливає із назви теми, тобто дослідити можливості використання туристичних ресурсів Кременецького району для розвитку різних видів туризму.

Важливими факторами розвитку туристичної галузі є природно-рекреаційний та історико-культурний потенціал регіону. Кременеччина має для цього одні з найкращих в Україні умови: унікальні у всеукраїнському і європейському масштабах культурні та природні об'єкти та пам'ятки історії, архітектури і культури національного і регіонального значення. У Кременецькому районі, одному з найбагатших в Тернопільській області на об'єкти культурної спадщини, зосереджені усі види та категорії пам'яток.

В місті Кременець налічується понад 50 історико-культурних пам'яток. Кременець є членом Ліги історичних міст України. На території району знаходиться ще понад 20 пам'яток історії та культури та більше 60 церков.

Туристичні ресурси культурно-пізнавального значення зосереджені у містах Кременець, Почаїв, селах Білокриниця, Крижі та ін.

Кременецький район – адміністративно-територіальна одиниця Тернопільської області площею 918 км². У районі є два міста – Кременець і Почаїв та 68 сіл. Територія району знаходиться в зоні західного лісостепу Волинсько-Поліського плато [4].

Кременець — найбільше місто північного району, райцентр, розташований у північній частині Тернопільської області. Історична й архітектурна спадщина Кременця має значну цінність. Міська забудова відображає розвиток як загальноєвропейської архітектури, так і своєї традиційної забудови. Місто Кременець з його мальовничими околицями туристи називають “маленькою волинською Швейцарією”, “волинськими Афінами”. Розкинувшись у долині між горами з історичними назвами Замкова, Черче, Дівочі Скелі, Хрестова, Осовиця, Воловиця, Куличівка, місто своїми вулицями розбігається схилами та узгір'ями розташованими над р. Іква. Половина площі, яку займає Кременець, а це – понад дві тисячі гектарів, зайнята садами та лісопарками.

Кременець належить до найдавніших українських міст. Перша писемна згадка про місто, зафіксована у Галицько-Волинському літописі Іпатіївського зведення 1227 року, однак археологічні розкопки свідчать, що поселення тут були ще в епоху пізнього палеоліту (близько 30 тисяч років тому). Згадка про поселення пов'язана з битвою волинського князя Данила Романовича з угорським королем, що відбулася навесні 1227 р. Кременець першим серед руських міст вистояв монголо-татарську навалу 1241 р. Візитівкою міста є Замкова гора Бона, з якої найкраще розпочинати знайомство з містом: абсолютна висота гори – 397 м над рівнем моря, а

відносна – 105 м. Первинна твердиня на горі збудована у XII столітті. У 1241 р. вона витримала облогу монголо-татар, але 1259 р. на їх вимогу була знищена. Остаточної форми замок набув у XVI столітті, коли перебував у власності польської королеви Бони. У 1648 р. козацьке військо зруйнувало твердиню [2, с.11].

Кременеччина володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом: сприятливими кліматичними умовами, рівнинними і передгірськими ландшафтами, багатством флори і фауни, великою кількістю історичних пам'яток культури та архітектури.

Природні рекреаційні ресурси Кременецького району можна використовувати для розвитку рекреаційного туризму та туризму вихідного дня (на берегах водойм, лісах тощо); сільського зеленого туризму (відпочинок у сільській місцевості в районі налічується 68 населених пунктів); спортивного та пригодницького (Кременецьке горбогір'я); екологічного («Кременецькі гори» філія заповідника «Медобори») видів туризму.

Використовуючи наявні історико-культурні ресурси району на Кременеччині перспективним є розвиток екскурсійного та релігійно-паломницького видів туризму, адже в даному районі міститься одна з найбільших святинь України - Свято-Успенська Почаївська лавра. Також тут знаходиться державний історико-архітектурний заповідник - Кременецько-Почаївський. Також ресурси Кременеччини можна одночасно використовувати для розвитку різних видів туризму, зокрема комбінованих (еколого-пізнавальних та ін.).

Проте потенціал району не використовується повною мірою через те, що матеріально-технічна база туристично-рекреаційних об'єктів не відповідає сучасним вимогам, а їх модернізація потребує значних капіталовкладень. Перетворення туристичної сфери району на сучасну галузь економіки гальмують такі чинники:

– недостатній розвиток туристичної інфраструктури, зокрема, відсутність сертифікованих закладів розміщення;

– низький рівень розвитку індустрії відпочинку та розваг, не облаштованість місць короткочасного відпочинку туристів;

– незадовільний стан більшості пам'яток культурної спадщини, відсутність дієвих програм їх збереження та пристосування до потреб туристів;

– недостатнє використання потенціалу туризму в сільській місцевості як одного із чинників зменшення безробіття у селах.

Отже, Кременецький район багатий на туристичні ресурси, які можуть використовуватись як об'єкти різноманітних видів туризму: дитячого, молодіжного, сімейного, для осіб похилого віку, для інвалідів, культурно-пізнавального, релігійного, пригодницького, самодіяльного тощо (згідно зі ст. 4 Закону України «Про туризм») [1]. Район може забезпечити досить якісну туристичну пропозицію в розрізі екскурсійних програм для різних категорій населення та вікових груп за умови впорядкування та реставрації туристичних об'єктів.

Список використаних джерел:

1. Про туризм: Закон України // Відомості Верховної Ради. — 1995. — № 31. — 241 с.

2. Кременець, Почаїв і околиці: Путівник/ Упоряд. Я. Стецюк, Н Оболончик. — Кременець: ФОП Стецюк Я. Ф., 2010. — 24 с.

3. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство: Навч. посібн. — К.: «Альтпрес», 2003. — 352 с.

4. «Управлінням розвитку туристичної інфраструктури департамент розвитку інфраструктури, транспорту та туризму Тернопільської облдержадміністрації» : [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ternotour.com.ua/>

СЕКЦІЯ
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА МОВОЗНАВСТВА

*Будерецька Оксана, студентка I курсу
спеціальності «Туристичне обслуговування»,
науковий керівник Безкоровайна М. Л.*

**ТВОРЧІСТЬ ПЕТРА СОРОКИ – ВАГОМИЙ ПЛАСТ У РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Дивовижно щемлива поетична лірика, глибока філософська проза, біля трьох десятків монографій і літературних портретів, сотні статей про поетичні та прозові книги побратимів по перу – такий внесок тернополянина Петра Сороки у розвиток літератури.

Творчість Петра Сороки – на тих вершинах української літератури, звідки черпають життєві сили, де пізнають істину, вчаться жити в любові.

Цілою низкою монографічних досліджень учений (Петро Сорока науковець та педагог вищої школи) привернув увагу до новаторської теми, сутність якої окреслюється потребою повернути українській науці художню спадщину багатьох представників української діаспори. Тема його наукових зацікавлень — шляхи розвитку української еміграції та її злиття з материковою літературою на основі спільних естетичних критеріїв.

Краянин посилено займається поточною літературною критикою. Шпальти різних видань рясніють його рецензіями, інтерв'ю з маститими літераторами, розповідями про письменників і художників. Додамо сюди численні передмови і післямови до різних видань. Серед удостоєних уваги Михайло Левицький, Мирослав Дочинець, Богдан Бастюк, Степан Бабій, Микола Дмитрух, Богдан Грабовський, Михайло Піпан...

Вражає суто поетичний талант П. Сороки: його вірші – це оспівування того, що він любить, без чого не мислить свого життя – класично-традиційні за формою і модерні за колоритом почуттів, захоплень і переживань. Автор поетичних книжок «Я так люблю», «Крона роду», «Ладан осені» та ін.

Петро Сорока – яскравий романтик, який черпає у природі натхнення і знаходить підтримку. Поет не намагається бути модним, модерним, шокувати читача карколомним каскадом образів, метафор чи філософських вивертів, об які спотикаються мізки й голова йде обертом. Та зрештою, таких “віршів” просто не читають, наїлися, наслухались, набачилися.

У його поезиці наскрізна тема й ідея пантеїзму, любові до природи, до лісу, до дерева, до листка, до роси, до всього живого й суцього, що робить нас людиною мислячою та творящою.

Серед багатогранної літературної спадщини Сороки важливе місце посідає художня проза. Тематика оповідань найрізноманітніша

Останнім часом дедалі гостріше відчувається втома прози – від безконечного експлуатування авторами одних і тих самих прийомів, методів, стилю тощо. З цього боку проза Петра Сороки – свіжа, втома їй не загрожує... Варто тут назвати хоча б такі витвори: «Шедевр», «Жезл і посох», «Перед незримим вітварем», «Знак серця», «Натщесерце», «Дерево над водним потоком», «Секрети щастя і успіху» та інші.

Його твір «Жезл і посох» цікавий і не схожий на інші. У новій книжці – два історичні твори, написані у формі діаріушів (від імені Федора Жука). Назва глибоко символічна – про два полюси нашої державності. Щодо форми, то маємо роман-мозаїку і роман-колаж. Кожен з них можна читати з тієї сторінки, на якій відкриється. Бажано невеликими шматками, як радить автор, щоб осмислити прочитане, перевірити слово і фразу на смак і дотик

За версією Сороки, Мотря не просто хрещениця Мазепи, а його рідна донька. Звісно, щоб дізнатися, звідки таке сміливе твердження у автора,

треба прочитати книжку. Такі свідчення – це ласий шмат роботи для новітніх критиків.

Надзвичайно вагомий внесок Петра Івановича передусім у тому, що він збагатив українську літературу та її жанрову палітру інтроверсійними денниками, вважається винахідником денникової прози, а нерідко — й нічниками. І тому варто наголосити: вони постають справді своєрідними медитативними роздумами над сутністю життя людини та її призначенням бути особистістю на землі. Письменник Петро Сорока пише талановито, інколи самоіронічно, вдатно. У його коротких щоденникових записах читач знайде теплі, правдиві слова про творчість Ліни Костенко, Юрія Мушкетика, Степана Пушика, Любові Проць.

Денники Петра Сороки – це небувале явище в українській літературі.

Особливість щоденника як письменницького жанру – щирість, достовірність фактів життєвим подіям. Щоденник відображує дійсність, розкриваючи душевний стан автора, його думки, іноді – становлення особистості. Отже, «Денники» Петра Сороки – це своєрідна жанрова модифікація сучасного щоденника, тому що йому властиві ознаки, притаманні щоденнику. У денниках поєднуються два сюжети – пейзажний та філософський.

Денники Петра Сороки відкривають його потужний талант як мемуариста, його стратегія – пізнання світу, осягнення законів буття, осмислення релігійних норм та поєднання їх із життєвими нормами, тенденції літературного процесу. У його арсеналі – неповторність стилю, точні та влучні висловлювання, художні змалювання природи, синтез літератури та філософії життя.

Мова Петра Сороки, як уже відзначалося, напрочуд проста, без ефектів.

Попри це, як не дивно, саме мові Сорока приділяє першорядну увагу. Повсюди в тексті розкидані незвичайні, але зрозумілі слова («легкоранимий», «шаламенний», «мумулуватий»...). Словник автора

винятково багатий, різноманітний, милозвучний. Відчувається, що він сповідує те, що можна назвати культом слова. Воістину, Сорока – ловець слова! Ще важливіше те, що письменник не перетворює свій природний дар на самоціль, як це маємо не в одного постмодерніста. Сорока вжив свій талант на діло – слово його служить засобом, інструментом для творчості, як пензлик для художника чи різець для майстра скульптури. Мабуть, тому чиста літературна мова його творів не дратує і не кидається у вічі фальшивістю.

«Проза Петра Сороки – це небувале явище в українській літературі, – наголошує лауреат Шевченківської премії Василь Захарченко. – Це сучасне європейське письмо, інтелектуальне, сповнене філософського осягнення дійсності, здобрене суто українською ліричністю, поетичністю, що йдуть від національної вдачі, від тієї ж народної пісні, якою наскрізь проспівана ще змалечку наша українська душа...».

Отже, у Петра Сороки є «своя» література. Він не звертає уваги на авторитети, на вже встояні у поезії та прозі «сузір'я» імен, а доводить власну правоту.

Список використаних джерел

1. Дерей В. Вийшли з друку «Нотатки про монографію Петра Сороки» [Текст] / В. Дерей // Вільне життя. — 1995. — 16 черв.
2. Зимомрія, М. Душа повна слів [Текст]: [Петру Сороці – 50] / М. Зимом-рія // Свобода. — 2006. — 7 січ.
3. Панцир Д. Вивільнення світла : Творчість Петра Сороки [Текст] : [рецензії, відгуки, наук. розвідки] / автор ідеї, упоряд. та ред. Д. Панцир. — Т : Тайп, 2011. — 280с
4. Стрільчук. М. Презентація нової книги Петра Сороки [Текст] / М.Стрільчук // Тернопіль вечірній. — 1996. — 11 верес.

5. Ткачук. М. «Я пив натхнення золоте вино» [Текст]: [роздуми над новою збіркою Петра Сороки] / М. Ткачук // Русалка Дністрова. — 1996. — №6 – С.3.

6. Шеховцова О. Жанрові модифікації "Денників" Петра Сороки / О. Шеховцова. — С. 321-323

УДК 811.11-112:84-4

*Вербіцка Зоряна, Притула Соломія, студентки I курсу
спеціальності «Правознавство»,
науковий керівник Богач О. П.*

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЕСЕЇСТИКА

Серед багатьох літературних жанрів чи не найбільш динамічно в останні десятиліття розвивається есе. Зважаючи на значну кількість наукових досліджень, у яких здійснено спроби теоретичного осмислення і обґрунтування феномену есе, відзначимо насамперед різноманітність його тлумачень, інтерпретацій та поглядів. Зокрема, у «Літературознавчому словнику-довіднику» за редакцією Р. Гром'яка зазначається: «Есе – це невеликий за обсягом твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми» [2, С. 249]. Українські дослідники О. Галич, В. Назарець і Є. Васильєв у підручнику «Теорія літератури» визначають есе як проміжний жанр, що «лежить на стику художньої та публіцистичної творчості» [1, С. 275]. Наведені визначення засвідчують широке функціонування поняття «есе».

Есе належить до жанрів, що слабо структуруються, вони не передбачають чітких контурів. Його найзагальніші характеристики — космополітичний, всезагальний, універсальний. Авторське «я» — есеїстичне, таке, що об'єднує життєве й філософське осмислення проблеми

«я і світ» в особливому ракурсі, не схожому на жодну іншу жанрову систему. Есе об'єднує епохи, культури, весь людський досвід і знання. І сам жанр — це модель «запозичень у інших» того, що «підвищує цінність викладу».

Актуальність дослідження зумовлена недостатньою розробленістю цієї теми у літературознавстві, а також бурхливим розвитком жанру есе, що увібрав у себе світовий теоретичний і практичний досвід та водночас має виразну національну специфіку.

Тому важливо накреслити ці орієнтири, з'ясувати жанрову специфіку, види і підвиди есе, встановити закономірності його функціонування в текстах провідних сучасних українських есеїстів. Серед майстрів цього жанру варто назвати Ю. Андруховича, О. Забужко, С. Процюка, К. Москальця, Любка Дереша, Т. Прохаська, С. Жадана, В. Неборака тощо.

Основна ознака есеїв митців — художність. Письменники демонструють уміння читати поміж рядків, представляють фахову оцінку сьогочасних проблем, що ґрунтується на основі особливого відбору художніх засобів, зокрема, тропів і стилістичних фігур, і в тяжінні до афористичності. В збірках есеїв можна вишукано та філігранно відкрити потаємні грані і власної мистецької особистості, наділеної даром інтуїтивного прозріння і художньої філософії. Особливості письменницького есе — зваженість досвіду, розумна самостійність, мовний смак та інтелект автора, що захоплюють своєю складністю пізнання внутрішнього світу людини і саморефлектуючої свідомості (більшість творів розраховані на підготовленого читача).

Список використаних джерел

1. Галич О. Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури. — К. Либідь, 2001. — 486 с.
2. Гром'як Р.Т., Ковалів Ю.І. «Літературознавчий словник-довідник» — К.: ВЦ «Академія», 1997. — 752 с.

3. Мирошкіна Н.В. Українська есеїстика: теоретичні розвідки. [Електронний ресурс] / Н. В. Мирошкіна. — Режим доступу:<http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2376>

УДК 81255.428:81 (045)

*Волощук Катерина, студентка II курсу
спеціальності «Правознавство»,
науковий керівник Ухач Л. М.*

ДІАЛЕКТ ЯК ЕКВІВАЛЕНТ МОВЛЕННЯ

В основі загальнонаціональної літературної мови завжди лежить жива народна мова, яка включає в себе не тільки літературну мову, а й різні територіальні діалекти, яким властиві певні лексичні, граматичні та фонетичні особливості, що відрізняються від загальнонаціональних літературних норм; професійні діалекти, соціальні жаргони.

Літературна мова й місцеві діалекти завжди перебувають у певному взаємозв'язку, хоч на різних етапах суспільного розвитку взаємовідносини між ними складаються по-різному.

Мета роботи: окреслити поняття, види та основні сфери використання діалектизмів, визначити їх функції в художній літературі та усній народній творчості.

Завдання: з'ясувати теоретичні відомості поняття «діалекту»; окреслити його види і основні сфери використання; розглянути функції діалектизмів у художній літературі; визначити стилістичні особливості їх використання у в усній народній творчості.

Діалект — це великий підрозділ мови, вживання слів якого характеризується територіальною обмеженістю і більш-менш різко контрастує з прийнятими в літературній мові нормами [1, С. 12].

У довіднику сучасної української мови діалекти класифікуються за такими ознаками:

1. Фонетичні (відрізняються від літературної норми вимовою певних звуків);

2. Граматичні (різняються від літературної норми оформленням певних граматичних форм);

3. Лексичні:

А). Власне лексичні (діалектні синоніми до загальнонародних слів);

Б). Етнографічні (назви місцевих реалій, що не використовуються на решті національної території);

В). Семантичні (слова, що в діалекті мають значення, відмінне від загальноомовного)[3, С. 213].

Територіальні діалектизми України поділяються на три групи:

1. Північна (Чернігівщина, Житомирщина, Рівненщина, Сумщина, Київщина та Волинь);

1. Південно-західна (Вінниччина, Хмельниччина, Тернопільщина, Закарпаття, Львівщина, Івано-Франківщина, частина Буковини і Волині);

2. Південно-східна (Харківщина, Луганщина, Донеччини, Полтавщина, Дніпропетровщина, Запоріжжя, Херсонщина, Кіровоградщина. Одещина, більшості районів Черкащина, частково Київщина) [2, С. 3].

При порівнянні діалектизмів у творах українських письменників ХІХ-першої половини ХХ століття(Лесі Українки, І. Франка, В. Стефаника) та письменників другої половини ХХ- початку ХХІ століття (Г.Тютюнника та М. Матіос), визначили, що для обох поколінь літераторів характерним є використання етнографічних діалектів (волинізми Лесі Українки, бойківський діалект в

І. Франка, покутсько-буковинський В.Стефаника та буковинський М.Матіос). Крім того письменники використовують багато семантичних

діалектизмів для передання територіального колориту, а також фонетичні і граматичні (описуючи український побут на селі).

Для першої епохи більш характерні граматичні та фонетичні, а для другої- власне лексичні, фонетичні та морфологічні діалектизми.

Досліджено особливості діалектизмів Тернопільщини. А саме трьох її регіонів: Волині, Поділля (його західна частина) та Галичини і виділено такі особливості:

- Волинь: отверднення іменників, їх заміна парними дзвінками або глухими;

- Поділля: голосні звуки о і е після шиплячих приголосних, твердість р перед голосними;

- Галичина: багато похідних від іноземних мов семантичних синонімів.

Розглянуто використання діалектизмів і у фольклорі, зокрема у народних піснях окремих територій України та з'ясувано, що для них найбільш характерні лексичні та семантичні діалектизми.

Отже, діалект — це місцевий різновид загальнонародної мови, який більш-менш різко контрастує з прийнятими в літературній мові нормами. небезпечність його у тому, що сталі діалектні вирази істотно забруднюють мову. В наш час потрібно обмежувати використання діалектизмів для збереження літературної української мови. Їх допустиме лише для надання колоритності твору.

Список використаних джерел

1. Бевзенко С. П. Українська діалектологія / С. П. Бевзенко. — К. : Вища шк. — 1980. — 248 с.
2. Жовтобрюх М. А. Проблеми взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів / М. А. Жовтобрюх // Мовознавство. — 1973. — №1. — С.
3. Українська мова: Комплексний довідник. — Харків: Парус-Друк, 2010. — 416с.

*Кравчук Яна, студентка II курсу
спеціальності «Туристичне обслуговування»,
науковий керівник Чигур М. Й.*

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ, СТРУКТУРИ І КОМПОЗИЦІЇ РЕЛІГІЄЗНАВЧИХ, НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИХ ВИДАНЬ

Кожен, напевно, мріяв написати свою книгу, неважливо чи це книга романів, віршів чи балад, але таку щоб прославила ім'я автора і зацікавила сотні, навіть тисячі людей. Та потрібно знати, що стрімке розповсюдження розпочнеться не одразу. Можливо запитаете чому? Тому що, без популяризації будь яких знань, які в свою чергу є досить важливою складовою книговидання, про друк книги не може йти й мови.

Щоправда, говорячи про популяризацію, не завжди мається на увазі тільки науково-популярна література. Можна говорити про те, що популяризація тих чи інших знань є важливою складовою інших видів літератури – наприклад навчальної, серед якої можна зустріти посібники, підручники, хрестоматії тощо. Отож, це і обумовило актуальність нашого дослідження.

Як же ми можемо проаналізувати, скажемо, певні прийоми та методи популяризації у книжках? Для цього об'єктом нашого дослідження ми обрали книжкові видання, які можна охарактеризувати декількома особливими прикметами.

Отож, предметом нашої наукової роботи є релігійні книжки. Що в них популяризують? В даних книгах, серед яких: Біблія, молитовник і тому подібне, відбувається популяризація таких собі незвичайних знань про створення світу, а отже і про Ісуса Христа, прославлення Господа у всій Його подобі, та користь його ідеології.

Щоб додати яскравості певному тексту зображуються певні ілюстрації, які дають змогу автору зацікавити не лише дорослих, а й дітей.

Отже, основним завданням, яке стояло перед нами під час написання даної наукової роботи, було визначення прийомів та методів популяризації засад релігієзнавчих науково-популярних видань та їх необхідності при написанні книг.

Ми довели, що структура науково-популярного видання визначається його спрямованістю: освітньою, інформаційною або практичною.

Завдання видань освітнього напрямку – поширення наукових знань як додаткова література навчальних видань. Цікава форма викладу викликає неабиякий інтерес, що є досить важливим при написанні видань.

На рахунок видання інформаційної спрямованості, вони містять відомості актуального і довідкового характеру про різноманітні явища науки і соціального життя.

Видання практичної спрямованості мають поширювати і підтверджувати ідеї, наукові погляди заради активізації практичної діяльності. У таких виданнях у популярній формі розповідається як можна застосувати наукові ідеї та технології.

Проте найважливішою задачею, що виникає при оформленні релігієзнавчого науково-популярного видання, є вираження структури як логічних частин, так і елементів тексту й зображень.

До того ж ми порівняли низку видань і визначили їх структуру. Отож, найпростішу структурну організацію мають видання, в яких майже відсутні зображення. Основною складовою їх структури є суцільний текст та додаткові текстові матеріали : зноски, примітки, заголовки, колонтитули.

Найскладніші за структурою – видання з кількома видами текстів, із значенневими акцентуваннями і відповідно з кількома видами зображальних матеріалів, із складною системою рубрикації. Такі видання за формою наближаються до видань журнальних, альбомних і енциклопедичних.

Отже, нами проаналізовані популярні книжкові видання релігійного спрямування. Ми схарактеризували ті основні особливості, які й складають основу самих методів популяризації.

Список використаних джерел

1. Герчук Ю. Я. Художественная структура книги. — М.: Книга, 1984. — 208 с.
2. ДСТУ 3017-95. Видання. Основні види : терміни та визначення. — К.: Держстандарт України, 1995. — 48 с.
3. Бутко В. Наукова і спеціальна література на видавничому ринку України // Книжкова тека. — 1997. — №4-5. — с. 21-22

УДК 351/354 (477)

*Крива Анастасія, студентка II курсу
спеціальності «Дизайн»,
науковий керівник Русіна А. В.*

ТЕМА ВЛАДИ ГРОШЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Колись перед людиною постала проблема. Як вимірювати цінності матеріального світу? Як оцінити працю та вартість внеску людини у загальний добробут? Тоді людина винайшла гроші. Як і більшість людських винаходів, гроші – це велике добро та велике зло водночас. Спершу розглянемо їхні позитивні риси. За допомогою грошей людина може забезпечити себе житлом, їжею, одягом та іншими необхідними речами. Їй не потрібно все робити самій. Так, програміст виконує свою роботу, яка йому до душі, а одяг та їжу купує в кравця та повара. Коли людина має багато грошей, в неї так само багато можливостей:

подорожувати, навчатися в кращих університетах, покращити свою зовнішність за допомогою пластичної операції тощо.

Саме тому, що гроші забезпечують численні потреби, багато людей вирішують, що для життя потрібні лише гроші. І вони присвячують своє життя матеріальним цінностям. Гроші поступово затьмарюють їхній розум. Потрібно заробити більше, працювати без відпочинку... А ось є нагода «обдерти» ближнього! Треба скористатися цією нагодою, адже вона вигідна! Людина заради грошей іноді стає здатною на злочин, здатною ризикувати здоров'ям, щастям, волею заради грошей. А родина, кохання, дружба, доброта, порозуміння з оточуючими людьми – все це відсувається на задній план. Або ж взагалі відкидається. Спитаєш: навіщо? Відповідь: так гроші потрібні! Оце хочу купити, оце та оце. Адже у всіх воно є! Або навпаки, цього ще ні в кого немає.

Люди забувають, що гроші є благом, коли вони служать людині, а не навпаки. Гроші мають бути для людини, а не людина для грошей! Людині даний не один лише матеріальний світ. Є також світ духовних цінностей. Світ доброти, віри, моральних принципів, кохання та поваги до інших. І я вважаю, що ці два світи рівноцінні. Неможливо в суспільстві прожити без грошей. Але зосередитися на самих грошах - це все одно, що відрубати собі одну руку або вкоротити життя наполовину.

Так проблема діалектики матеріального та духовного, проблема деградації людини, проблема влади грошей над людиною порушувалась багатьма письменниками в історії української та світової літератури. Це одна з вічних тем, що не може лишитися поза увагою митців. І на жаль, вона не виходить з поля зору письменників здебільшого тому, що ця проблема не зникає з людського життя. Кожен історичний час вирішує проблему грошей по-різному. Аскети давніх часів, лихварі, чесні робітники, нужденні селяни, башті правителі та пани, — це не просто персонажі історії та книжок, а цілі прошарки населення, типи людей, які зробили свій вибір.

І цей вибір диктувався не лише їхніми внутрішніми роздумами, а й вихованням, приналежністю до певною соціального прошарку. Тепер відмінність між прошарками населення стерлась: вже нема такого поняття як дворянин, селянин, робітник, в анкетах вже їх треба вказувати «народився в родині селян», бо це не має значення. Кожній людині відкрита дорога залежно від її працелюбності й талантів. Виходить, на людину впливають тільки виховання та її внутрішні переконання? На жаль, не суспільство формує кожного з нас, як на мене, набагато більшою мірою, ніж ми можемо собі уявити. Телевізійні програми, поведінка публічних осіб, фільми та сучасне мистецтво дуже впливає на свідомість дітей і навіть дорослих, формуючи певні ідеали, створюючи сучасну ієрархію цінностей. І досі лишилось багато людей, які вірять у те, що все можна купити за гроші. Попри намагання подолати корупцію в нашій країні, вона все ще існує. І часто це пов'язано не тільки з нечесністю людей, а й з вічним «так роблять усі».

Проблема влади грошей — наскрізна і «вічна» у світовому мистецтві. Її розкривали О. Пушкін у «Скупому рицарі», Ж. Б. Мольєр у «Скупому» та «Міщанині- шляхтичі», О. де Бальзак у повісті «Гобсек», Ч. Діккенс у «Різдвяній пісні у прозі». І всі висміювали скупого, якому світ затьмарювали гроші. Можна впевнено сказати: доки будуть скупці, доти будуть письменники зі своєю сатирою. Твори, де порушуються проблеми, пов'язані з владою грошей на душу людини, зустрічаємо у фольклорі: у казках, піснях, притчах. В українській літературі ця тема розроблялася у творах Г. Хоткевича, С. Руданського, Б. Антоненка-Давидовича, М. Стельмаха. Багато митців світової літератури створювали тип людини, одержимої жадобою до збагачення: скупий лицар у О. Пушкіна, Плюшкін у М. Гоголя, Гобсек в О. де Бальзака, Гарпагон у Мольєра.

Створюючи «Людську комедію», Бальзак поставив перед собою завдання, ще невідому тоді літературі. Він прагнув до правдивості й нещадного показу сучасної йому Франції, показу реального, дійсного

життя його сучасників. Однієї з багатьох тем, що звучать у його добутках, є тема згубної влади грошей над людьми, поступової деградації душі під впливом золота. Це особливо яскраво відбито у двох відомих творах Бальзака — «Гобсек» і «Євгенія Гранде». У «Різдвяній пісні у прозі» Ч. Діккенса показаний старий жадібний чоловік, у якого немає власної родини, дітей, і він зовсім не радіє найкращому святу — Різдву. Герой однієї з найвідоміших комедій Мольєра "Міщанин-шляхтич" — такий собі пан Журден. Нажив він собі грошенят, а от роду був ну зовсім не аристократичного. А так хотілося панові Журдену стати одним із них — тобто дворянином. Це бажання настільки заволоділо його думками і всім його єством, що він став виглядати наївно, часом кумедно, а часом і зовсім по-дурному. Мольєр часто зустрічався у житті з такими міщанами-шляхтичами, засліпленими бажанням "стрибнути вище голови". Про це свідчать афоризми видатного драматурга. Скажімо, такий: "Доброчесність — це перша ознака шляхетності, іменам я надаю набагато менше значення, ніж вчинкам". Тут ми можемо спостерігати те, що за гроші ми можемо купити тільки матеріальні блага. Такого, як манери, характер та світове визнання аж ніяк не можливо купити. П'єса І. Карпенко-Карого «Сто тисяч» переконливо доводить читачам, що можуть зробити зі звичайною людиною великі гроші, які несподівано з'являються у її руках. Головним персонажем твору є Герасим Калитка, який своєю важкою працею і визискуванням зміг нажити достатньо великі гроші. Але це зовсім не відчувається, коли він має добрі наміри і постійно працює.

Отже у творах світової літератури ми можемо побачити, що все-таки гроші мають більш згубний вплив на людей, ніж корисний. Також вони показують, якими безцінними гроші можуть бути. Ви можете купити за них все : від найменшої дрібниці до чогось масштабного будинків, машин, території, але людина ніколи не зможе придбати щастя, радість, любов, Батьківщину, хороші манери, світове визнання або ж просто добре відношення оточуючих. Якщо ви є поганою людиною, вас не люблять,

стороняться – гроші у цьому випадку не допоможуть. Кожна людина хоче до себе належного доброго ставлення. Тому не потрібно намагатись купити друга, кохану людину або будь-яку іншу людину. Потрібно просто змінити свій характер та ставлення до оточуючих. Стосунки, побудовані на такій основі, будуть набагато міцнішими.

Список використаних джерел

1. <http://www.testsoch.net/vlada-groshej-v-suchasnomu-sviti-tvir-rozdum/>
2. <http://tvori.com.ua/zgubna-vlada-groshej/>
3. <http://ycilka.net/tvir.php?id=55>
4. <http://www.ukrlib.com.ua/essay/printout.php?id=60&bookid=20>

УДК 811.161.238

*Тимчук Тетяна, студентка І курсу
спеціальності "Видавнича справа та редагування",
науковий керівник: Щерба З. О.*

НОВІ ІМЕНА СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

Сьогодні з'являються болючі теми, які дали поштовх для народження нової генерації митців постчорнобильської епохи. Ця хвиля літераторів прагнула вивести мистецтво слова за межі політики, ідеологічних й адміністративних втручань у художню творчість, зробити його естетично самодостатнім; подолати комплекс меншовартості, другорядної ролі в історії. Творити сучасну літературу взялися і на Тернопільщині. Наприкінці лютого 1984 р. президія Спілки письменників України ухвалила рішення про заснування в області письменницької організації. 28 лютого 1984 р. відбулися урочисті установчі збори, на яких було створено Тернопільську обласну організацію Спілки письменників України.

Роль письменника у суспільстві надзвичайно важлива. Письменник — це очі, думки та совість суспільства. Чесність, спроможність хоробро дивитися у вічі дійсності і відкрито говорити правду являються головною рисою характеру справжнього письменника.

Тернопільська земля славна іменами письменників, творчість яких стала окрасою всієї української літератури. Зараз, на початку ХХІ століття, значно зросла кількість нових облич в когорті українського письменництва. Сучасну українську літературу Тернопільщини творять письменники нової генерації, такі як: Василь Махно, Надійка Гербіш, Орест Березовський, Петро Сорока, Іван Байдак, Євген Дудар, Леся Романчук, Олександр Вільчинський та багато інших.

Поети, письменники, драматурги краю – втілюють своє світобачення, розкривають важливі проблеми людської особистості та життя взагалі.

Станом на 2015 рік тернопільські письменники видали понад 600 назв книг різних жанрів, провели сотні літературно-мистецьких свят, творчих зустрічей із читачами, репрезентацій книг, виступів на радіо, телебаченні та у пресі.

Сучасна українська література дуже різноманітна та легка для сприйняття, бо в ній порушені зрозумілі нам проблеми, описане наше життя.

Літератори Тернопільщини поповнили українську літературу своїми унікальними шедеврами —«Особисто я особисто тобі» Івана Байдака, «Теплі історії до кави» Надійки Гербіш, «Останній герой» Олександра Вільчинського, «Галерея чудотворців» Євгена Дудара та багато інших.

Усі вони і багато інших майстрів слова Тернопільщини зробили великий внесок у розвиток сучасної літератури України, пошановані престижними всеукраїнськими та міжнародними преміями, відзначені державними нагородами, почесними званнями.

Список використаних джерел

1. Літературне Тернопілля — «Розкрилля слова». До 25-річчя створення Тернопільської обласної організації Національної спілки письменників України (28.02.1984) //Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека.
2. Бондар-Терещенко І. Текст 1990-х: герої та персонажі. Тернопіль: Джура, 2003.
3. Інтернет-портали письменників Тернопільщини.

СЕКЦІЯ
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

*Бачуріна Тетяна, студентка I курсу
спеціальності «Перукарське мистецтво
та декоративна косметика»,
науковий керівник Черноока Л. М.*

ЕЙЛЕРОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ТОПОЛОГІЯ ЗАЧІСОК

Геометрія шкільного курсу має справу переважно з властивостями фігур, пов'язаних з поняттями довжини, площі, об'єму, тобто з їх метричними властивостями.

Топологія – розділ геометрії, що вивчає в узагальненому вигляді такі властивості довільних геометричних образів, які зберігаються при взаємно однозначних і взаємно безперервних перетвореннях.

Важливий вклад в розвиток топології зробили такі вчені: Ейлер, Жордан, Лебег, Брауер, Пуанкаре, Тихонов, Хопф.

Основним об'єктом вивчення топології є топологічний простір.

Топологічний простір визначається через систему відкритих множин за допомогою аксіом. Топологічний простір – це впорядкована пара (X, Γ) , де X – множина, а Γ – система підмножин множини X (їх називають відкритими), що задовільняє наступним умовам:

1. Порожня множина $\emptyset$ та множина X належать Γ .
2. Об'єднання довільного набору множин з Γ також належить Γ .
3. Перетин скінченного набору множин з Γ також належить Γ .

Розглянемо важливі проблеми і результати топології.

Теорема Жордана про замкнуту криву. Якщо на поверхні проведена проста замкнута крива, то чи існує будь-яка властивість кривої, яка зберігається при деформації поверхні? Існування такої властивості

впливає з наступної теореми: проста замкнута крива на площині ділить площину на дві області, внутрішню і зовнішню. Ця теорема очевидна для кривих простого виду, наприклад, для кола, а проте для складних замкнутих ламаних справа йде інакше. Теорема була вперше сформульована і доведена К. Жорданом (1838-1922), а проте доказ Жордана виявився помилковим. Задовільний доказ було запропоновано О. Вебленом (1880-1960) у 1905.

Теорема Брауера про нерухому точку. Нехай D – замкнена область, що складається з кола та його внутрішньої області. Теорема Брауера стверджує, що для будь-якого безперервного перетворення, що переводить кожену точку області D в точку цієї ж області, існує деяка точка, яка залишається нерухомою при цьому перетворенні. (Перетворення не є взаємно однозначним.) Теорема Брауера про нерухому точку представляє особливий інтерес тому, що вона найбільш часто використовується в інших розділах математики.

Проблема чотирьох фарб. Проблема полягає в наступному: чи можна будь-яку карту розфарбувати в чотири кольори так, щоб будь-які дві країни, які мають спільний кордон, були розфарбовані в різні кольори? Проблема чотирьох фарб топологічна, так як ні форма країн, ні конфігурація кордонів не мають значення. Гіпотеза про те, що чотирьох фарб достатньо для відповідної розмальовки будь-якої карти, була вперше висловлена в 1852. Досвід показав, що чотирьох фарб дійсно достатньо, але строгого математичного доведення не вдалося отримати впродовж більше ста років. І тільки в 1976 К. Аппель і В. Хакен з Іллінойського університету, витративши понад 1000 годин комп'ютерного часу, домоглися успіху.

Односторонні поверхні. Найпростішою односторонньою поверхнею є лист Мебіуса, названий так на честь А. Мебіуса, що відкрив його надзвичайні топологічні властивості в 1858. Нехай ABCD (рис. 1.1) – прямокутна смужка паперу. Якщо склеїти точку A з точкою B, а точку C з точкою D, то вийде кільце з внутрішньою поверхнею, зовнішньою

поверхнею і двома краями. Одну сторону кільця можна пофарбувати. Пофарбована поверхня буде обмежена краями кільця. Жук може здійснити «кругосвітню подорож» по кільцю, залишаючись або на забарвленій, або на незабарвленій поверхні. Але якщо смужку перед склеюванням перекрутити на пів-обороту і склеїти точку А з точкою С, а В з D, то вийде лист Мебіуса. У цієї фігури є тільки одна поверхня і один край. Будь-яка спроба пофарбувати тільки одну сторону листа Мебіуса приречена на невдачу, оскільки в аркуша Мебіуса всього одна сторона. Жук, що повзе по середині аркуша Мебіуса (не перетинаючи краю), повернеться у вихідну точку в положенні «догори ногами». При розрізуванні листа Мебіуса по середній лінії він не розпадається на дві частини.

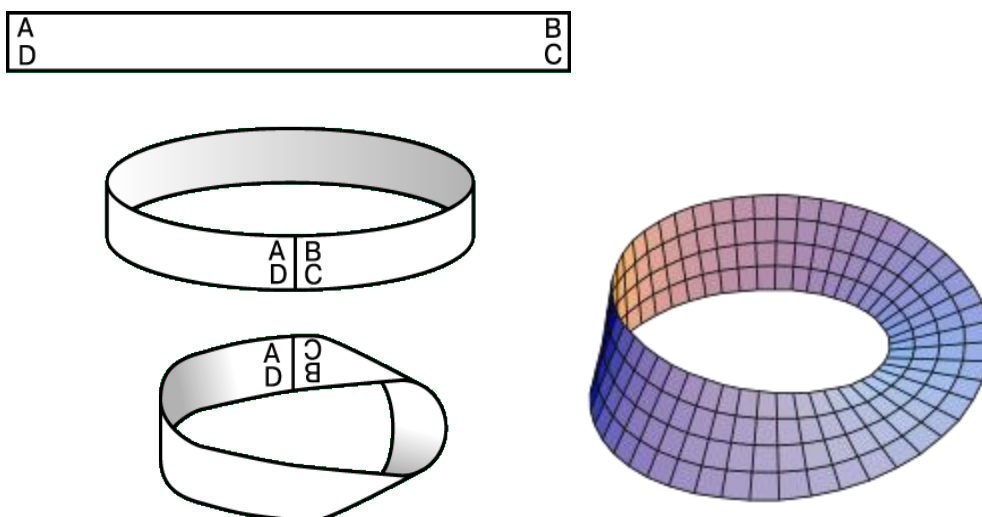

Рис. 1.1

Вузли. Вузол можна уявляти собі як заплутаний шматок тонкої мотузки з з'єднаними кінцями, розташований в просторі. Найпростіший приклад: з шматка мотузки зробити петлю, пропустити один з її кінців крізь петлю і з'єднати кінці. У результаті ми отримуємо замкнену криву, яка залишається топологічно тієї ж самої, як би її не розтягувати або скручувати, не розриваючи і не склеюючи при цьому окремі точки. Проблема класифікації вузлів за системою топологічних інваріантів поки не вирішена.

В математиці, а саме в таких її напрямках як алгебраїчна топологія і комбінаторика многогранників, Ейлерова характеристика (або число

Ейлера, або характеристика Ейлера-Пуанкаре) – топологічний інваріант, число, що описує форму або структуру топологічного простору незалежно від його вигнутості. Зазвичай позначається грецькою літерою χ .

Ейлерова характеристика χ була визначена для поверхонь многогранника, відповідно до формули:

$\chi = V - E + F$, де V , E і F – це відповідні кількості вершин, ребер і граней в даному многограннику. Поверхня будь-якого опуклого політопа має Ейлерову характеристику: $V - E + F = 2$.

Маємо задачу. Потрібно заповнити поверхню «паралельними» кривими, які не дотикаються до межі цієї поверхні.

Відповіддю до цієї задачі є теорема Пуанкаре-Хопфа.

Теорема (Пуанкаре-Хопфа). Заповнити поверхню «паралельними» кривими, які не дотикаються до межі цієї поверхні можна тоді і тільки тоді, коли Ейлерова характеристика цієї поверхні дорівнює нулю.

Зміст цієї теореми має дуже велике значення в математиці.

В певному сенсі ейлерова характеристика узагальнює таке поняття, як кількість об'єктів. Тобто, ейлерова характеристика – це число, яке узагальнює поняття кількості об'єктів, якщо між ними є якісь взаємодії.

Попробуємо застосувати теорему Пуанкаре-Хопфа до зачісок. Але спочатку увагу звертатимемо не на самі зачіски, а на таке питання: чому в людини є маківка? І саме теорема Пуанкаре-Хопфа дає геометричне пояснення того, що на голові в людини волосся на маківці має певну форму. Це можна пояснити за допомогою цієї теореми так:

- 1) область шкіри з якої росте волосся – це деформований круг;
- 2) ейлерова характеристика круга дорівнює 1, відмінна від нуля.

Тому за теоремою Пуанкаре-Хопфа цей круг не можна розчесати так, щоб волосся:

- скрізь було розчесане «паралельно»;
- не дотикалося до межі цього круга.

Розглянувши стрижку «Шапочка», побачимо, що вище сказане дійсно не можливе. Також є зачіски коли в них волосся зібране в хвіст. В цьому випадку волосся входить в середину і є точка в якій волосся «стирчить» перпендикулярно до голови.

Результати проведеного дослідження дають підстави для наступних висновків:

1. Якщо узагальнити наукові топологічні дослідження, а саме ейлерову характеристику, яка аналізує таке поняття, як кількість об'єктів, то можна сформулювати топологію зачісок.

2. Виявлення того факту, що теорема Пуанкаре-Хопфа дає геометричне пояснення того, що на голові в людини волосся на маківці має певну форму, що зумовлює різні типи зачісок, сприятиме застосуванню математичних знань в перукарській справі.

Список використаних джерел:

1. Александров П. С., Пасинків Б. А. Введення в теорію розмірності. — М.: Наука, 1973.
2. Амінов Ю. О. Диференціальна геометрія і топологія кривих. — М.: Наука, 1987. — 160 с.
3. Атанасян Л. С., Базилев В. Т. Геометрія. Ч. 2. — М.: Просвітництво, 1987. — 351 с.
4. Болтянский В. Г., Єфремович В. А. Наочна топологія. — М.: Наука, 1982. — 148 с.
5. Вернер О. Л., Кантор Б.Е. Елементи топології і диференціальної геометрії. — М.: Просвітництво, 1985. — 113 с.
6. Годеман Р. Алгебраїчна топологія і теорія пучків. — М.: ІЛ, 1961.
7. Енгелькінг Р. Загальна топологія. — М.: Світ, 1986.
8. Келлі Дж. Л. Загальна топологія. — М.: Наука, 1968.
9. Новиков С. П., Фоменко О. Т. Елементи диференціальної геометрії і топології: Підручник для університетів. — М.: Наука, 1987. — 432 с.
10. Погорелов А. В. Геометрія. — М.: Наука, 1983. — 288 с.

11. Рохлін В. А., Фукс Д. Б. Початковий курс топології. — М.: Наука, 1977.— 488 с.
12. Хірцебрух Ф. Топологічні методи в алгебраїчній геометрії. — М.: Світ, 1973. —86 с.
13. Шашкін Ю. О. Эйлерова характеристика. — М.: Наука, 1984. —96с.

УДК 510.3

*Степчук Віталій, студент III курсу
спеціальності «Обслуговування
програмних систем та комплексів»,
науковий керівник Стефурак Н. А.*

ПОТУЖНІСТЬ МНОЖИН

Суттєва різниця між скінченними та нескінченними множинами виявляється, коли мова йде про «кількість елементів» та при спробі порівняти такі множини за «кількістю елементів». Слова «кількість елементів» беруться в лапки тому, що зрозуміла умовність та невизначеність цього поняття для нескінченних множин.

Одними з основних досягнень канторівської теорії множин є поширення поняття «кількість елементів» зі скінченних множин на нескінченні та формулювання принципу, за яким можна порівнювати за «кількістю елементів» нескінченні множини. Зокрема, несподіваним та незвичайним виявився той факт, що різні нескінченні множини можуть мати різну «кількість елементів», тобто для нескінченностей також існує своя ієрархія.

Канторівська ідея ґрунтується на такому спостереженні: для того щоб порівняти за кількістю елементів дві скінченні множини, зовсім необов'язково перелічувати елементи кожної з них. Можна діяти іншим чином. Наприклад, необхідно порівняти за кількістю дві множини - множину S студентів та множину M всіх місць в аудиторіях факультету. Запропонуємо кожному студенту зайняти одне місце. Якщо кожен студент

отримає місце і при цьому в аудиторіях не залишиться жодного вільного місця, то очевидно, що кількість елементів в обох множинах S і M однакова. В іншому випадку, множина S містить більше елементів ніж множина M або навпаки. Очевидно, що запропонована процедура встановлює деяку функціональну відповідність між множинами S і M . У першому випадку ця відповідність виявляється взаємнооднозначною, в той час як у другому і третьому випадках умови взаємної однозначності не виконуються: або порушується умова повної визначеності (принаймні один студент не отримав місця), або порушується умова сюр'єктивності (хоча б одне місце залишилося вільним).

Принагідно зауважимо, багато хто з математиків вважає, що описаний спосіб порівняння кількості елементів у двох скінченних множинах логічно передуює виникненню поняття числа.

Кількість елементів скінченної множини A прийнято позначати через $|A|$. Таким чином, неважко переконатись, що між двома скінченними множинами A і B існує взаємнооднозначна відповідність тоді і тільки тоді, коли $|A|=|B|$.

Сформульоване твердження дозволяє розв'язувати задачу обчислення кількості елементів множини A шляхом встановлення взаємнооднозначної відповідності між множиною A і деякою множиною B , кількість елементів якої відома або легко може бути визначена.

Множини A і B називаються *рівнопотужними* або множинами, які мають рівні (однакові) потужності, якщо існує взаємнооднозначна відповідність між множинами A і B .

Таким чином, дві скінченні множини A і B мають однакову потужність тоді та лише тоді, коли вони складаються з однакової кількості елементів. Отже, поняття потужності є узагальненням поняття кількості елементів множини.

Кантор запропонував розуміти під потужністю ту спільну властивість, яку мають всі рівнопотужні множини. Виходячи з того, що для рівнопотужних скінченних множин такою спільною властивістю є

кількість їхніх елементів, за аналогією переносять цю властивість і на нескінченні множини, що, взагалі кажучи, не зовсім коректно, в чому ми переконаємось нижче.

Наведемо декілька прикладів рівнопотужних нескінченних множин.

1. Множина натуральних чисел N рівнопотужна множині $S = \{1, 4, 9, 16, \dots\}$, яка складається з квадратів натуральних чисел. Необхідна взаємно однозначна відповідність встановлюється за законом (n, n^2) , $n \in N$, $n \in S$.

2. Множина Z всіх цілих чисел рівнопотужна множині P всіх парних чисел. Тут взаємнооднозначна відповідність встановлюється таким чином: $(n, 2n)$, $n \in Z$, $2n \in P$.

3. Множина точок інтервалу $(-\pi/2, \pi/2)$ рівнопотужна множині точок дійсної прямої. Шукана взаємнооднозначна відповідність встановлюється за допомогою тригонометричної функції tg : $(x, tg x)$, $x \in (-\pi/2, \pi/2)$, $tg x \in (-\infty, \infty)$ (див. рис.1, а).

4. Множини точок двох довільних відрізків a і b рівнопотужні. Правило, за яким встановлюється взаємно однозначна відповідність між точками відрізків a і b різної довжини, зображено на рис.1, б. Кожний промінь з точки O , який перетинає відрізки a і b в точках v і w , утворює одну пару (v, w) необхідної взаємно однозначної відповідності.

5. Аналогічним чином може бути встановлена взаємно однозначна відповідність між множинами точок двох довільних квадратів K_1 і K_2 різних розмірів (див.рис.1, в).

З рівнопотужності довільних відрізків і транзитивності рівнопотужності можна зробити висновок, що будь-який відрізок рівнопотужний інтервалу $(-\pi/2, \pi/2)$ і, значить, рівнопотужний всій прямій.

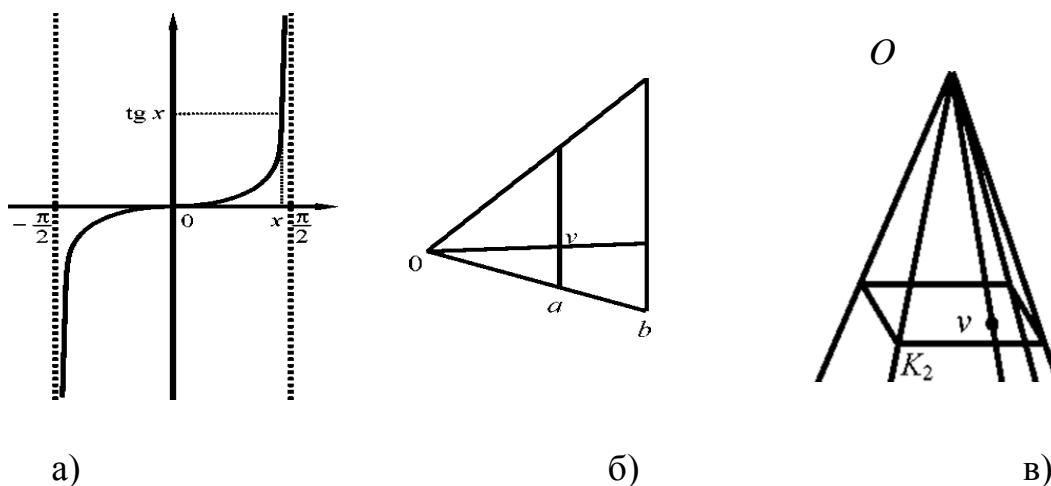

Рис.1

З усіх наведених прикладів випливає, що нескінченна множина може бути рівнопотужна своїй власній підмножині, що очевидно, неможливо для скінченних множин. Саме незвичність висновків типу "множина парних чисел містить стільки ж елементів, як і множина ω цілих чисел", "будь-який інтервал містить стільки ж точок, як і вся пряма" призвели до того, що у канторівській теорії множин, поряд із палкими прихильниками, було чимало рішучих противників. Вони категорично відкидали всі спроби дослідження та порівняння нескінченних множин. Але це не злякало Кантора. Він своїми результатами переконував інших, що нескінченні множини підлягають новим законам, які не можуть бути застосовані для скінченних множин. Розвиваючи цю тезу, Р. Дедекінд взагалі запропонував вважати нескінченною таку множину, яка рівнопотужна своїй власній підмножині, тобто покласти цю «дивну» властивість в основу означення нескінченної множини.

Наступне питання, яке постало перед Кантором: чи всі нескінченні множини рівнопотужні?

Множина A рівнопотужна множині N натуральних чисел називається *зліченною* множиною. Іншими словами, зліченна множина A – це така множина, всі елементи якої можна занумерувати числами 1, 2, 3, ..., тобто можна вказати спосіб, за яким першому елементу множини A ставиться у відповідність число 1, другому – число 2, третьому – число 3 і т.д. Отже,

будь-яку зліченну множину A можна подати у вигляді $A = \{a_1, a_2, a_3, \dots, a_n, \dots\}$.

Неважко переконатись, що множини квадратів натуральних чисел, усіх парних чисел, усіх непарних чисел, чисел кратних деякому числу k , чисел, які закінчуються парою цифр 00 тощо є зліченими множинами. Зліченні множини мають ряд цікавих властивостей.

Теорема 1. Будь-яка нескінченна множина M містить зліченну підмножину.

Теорема 2. Будь-яка підмножина зліченної множини є або скінченною, або зліченною множиною.

Теорема 3. Об'єднання скінченної або зліченної кількості злічених множин є зліченною множиною

З теорем 1 і 2 випливає, що зліченні множини є до певної міри найпростішими нескінченними множинами, бо, з одного боку, вони містяться в будь-якій нескінченній множині, а з другого – містять в собі тільки скінченні множини або нескінченні множини, які є зліченими.

Список використаних джерел:

14. Бардачов Ю. М., Соколова Н. А., Ходаков В. Є. Дискретна математика. Київ: Вища школа, 2007. — 383 с.

15. Бондаренко М. Ф., Білоус Н. В., Руткас А. Г. Комп'ютерна дискретна математика. Харків: Компанія СМІТ, 2008. — 480 с.

16. Матвієнко М. П. Дискретна математика. Навчальний посібник. — К.: Видавництво Ліра-К, 2013. — 348 с.

17. Капітонова Ю. И., Кривий С. Л., Летичевський О. А., Луцкий Г. М., Печурін М. К. Основи дискретної математики. Київ: Наукова думка, 2002. — 579 с.

18. Михайленко В. М., Федоренко Н. Д., Демченко В. В. Дискретна математика. Київ: Європейський університет, 2003. — 319 с.

19. Нікольській Ю. В., Пасічник В. В., Щербина Ю. М. Дискретна математика. Київ: Видавнича група ВНУ, 2007. — 368 с..

СЕКЦІЯ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Крива Анастасія, студентка II курсу

Спеціальності «Дизайн»

Науковий керівник: Біда Г. М.

ВПЛИВ СПОРТУ НА ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИЙ СТАН ЛЮДИНИ

Спорт є ефективним засобом фізичного виховання. Його цінність визначається стимулюючим впливом на поширення фізичної культури серед різних верств населення, і в цьому плані спорт має міжнародне значення.

Але він не зводиться лише до фізичного виховання. Спорт має самостійне загальнокультурне, педагогічне, естетичне та інші значення. Це особливо стосується "великого спорту" Крім того, ряд видів спорту взагалі не є дійовим засобом фізичного виховання або має до нього лише опосередковане відношення (наприклад, шахи). З іншого боку, фізичне виховання не може обмежуватись лише спортом, і він не може розглядатись як універсальний засіб фізичного виховання, тому що ставить підвищені, часто граничні вимоги до функціональних можливостей організму людей, їх віку, стану здоров'я і рівня підготовленості.

Сучасний спорт займає важливе місце як у фізичній, так і духовній культурі суспільства Як суспільному явищу йому притаманні різноманітні соціальні функції.

Визначальною функцією спорту є змагальна функція. Змагальній діяльності у спорті властиве гостре (але не антагоністичне) суперництво, чітка регламентація взаємодії учасників змагань, уніфікація змагальних дій, умов їх виконання і способів оцінки досягнень. Все це обумовлено

відповідними (локальними, національними, міжнародними) спортивними класифікаціями та правилами змагань.

Під впливом систематичних занять фізичними вправами виникають помітні зміни і в обміні речовин. Підвищується здатність організму розщеплювати і синтезувати глікоген, активізується функція ферментативних систем, поліпшується функція залоз внутрішньої секреції. У людини поліпшується апетит. Усі функції шлунково-кишкового тракту, як-то: моторна, секреторна та хімічна — нормалізуються. При хронічних гастритах і колітах під впливом тривалого застосування лікувальної фізкультури нормалізується кислотність: знижена — підвищується, а висока, навпаки, знижується, що великою мірою залежить від методики лікувальної фізкультури.

Найсприятливіший вплив на здоров'я має біг. Він справляє різнобічний фізіологічний вплив на всі системи організму.

Біг є природним руховим актом, що супроводжує людину протягом усього її розвитку. Він з усіх видів спорту має найбільший сприятливий вплив на серцево-судинну систему в цілому, при ньому зростає життєва ємність легень, покращується обмін речовин, вдосконалюється робота м'язової системи, активізується діяльність нервової системи й ендокринного апарату.

В результаті підвищується працездатність організму, його опірність до несп

риятливого впливу зовнішнього середовища.

Люди, які ведуть малорухливий спосіб життя, частіше хворіють на гіпертонічну хворобу, атеросклероз, цукровий діабет, схильні до ожиріння.

Режим руху, усвідомлення потреби в активній діяльності, ритми активності, відпочинку і сну є обов'язковими компонентами здорового способу життя, мають біологічну, а не тільки соціальну природу і відпрацьовувалися в процесі адаптації, еволюції і природного добору протягом мільйонів років. Вони генетично закріплені в регуляторних

системах організму в якості інстинктів, біологічних ритмів, тісно пов'язаних із ритмікою природних процесів у геокосмічній сфері.

Філософські принципи – рух як засіб існування матерії, а життя - це рух мають реальне втілення в біологічному світі у житті людини. Мускулатура опорно-рухового апарату і внутрішніх органів забезпечує цю механічну форму руху, а саме рух обґрунтовує необхідність існування мускулатури і систем її забезпечення, тобто вісцеральних систем.

Японські дослідники розраховали, що для нормального активного стану організму і підтримки здоров'я, людина повинна робити щодоби до 10000 кроків, тобто при середній ширині кроку 70-80 см проходити за день 7-8 км.

Рекомендуючи руховий режим необхідно орієнтуватися насамперед на об'єм і характер рухової активності людини, яка у великій мірі залежить від специфіки виконуваної роботи. Тисячоліттями життя людей було пов'язане переважно з фізичною працею, на яку припадало до 90% зусиль. За роки останнього століття склалися інші співвідношення, виник дефіцит рухової активності. А без визначеного обсягу постійної рухової активності людина не може дожити до старості, не може бути здоровою.

Біг є гарним засобом психологічної саморегуляції, використовується для боротьби з нервовою перенапругою і шкідливими звичками.

При повільному бігові протягом 10 хв частота серцевих скорочень збільшується до 130-160 за 1 хв, максимальний артеріальний тиск досягає 140-160 мм рт.ст.

Найпоширенішим і найдоступнішим видом рухової діяльності людини є ходьба, її можна використовувати у щоденному житті людини будь-якого віку, з різним рівнем фізичної підготовки і стану здоров'я, її не застосовують лише для хворих з постільним режимом, але на реабілітаційному етапі ходьба відіграє важливу роль у процесі видужання і пристосування організму до звичного об'єму фізичної діяльності.

Після закінчення ходьби або бігу для відновлення функцій дихання, кровообігу, нормалізації енергетичного обміну в м'язах не слід раптово переходити до стану повного спокою. Необхідно протягом 5-6 хвилин рухатись повільніше - ходьбу закінчувати у значно повільнішому ритмі, а біг завершувати ходьбою.

Регулярні заняття фізкультурою і спортом, за результатами досліджень лікарів, підвищують настрій і загальну фізичну активність людини, покращують опір до психологічних стресів, нормалізують окисно-відновні процеси, а також активізують процеси кровообігу. Ступінь фізичного навантаження під час занять фізкультурою і спортом має відповідати можливостям людини, її віку і стану здоров'я. Для інтенсифікації тренувань зазвичай удаються до збільшення кількості вправ, зростання навантажень і збільшення загального темпу тренувань, тобто до скорочення пауз між вправами.

Спорт (англ.: гра, розвага), на відміну від фізкультури, часто носить характер змагання між спортсменами. Тут присутні аспекти слави, отримання морального і матеріального задоволення. Заняття спортом – це підготовка і проведення за певними правилами змагань людей, з метою зіставлення їх фізичних і розумових здібностей.

З приходом весни наш організм просто потребує оновлення та гарного тону. Найвірогідніший спосіб досягнення бажаної форми – це правильний режим дня та ранкова зарядка. Чим же є така корисна ця зарядка ? Після сну організму людини треба не менше двох годин аби остаточно прокинутись. Адже під час сну організм відпочиває: сповільнюється ритм дихання і биття серця, знижується тиск у судинах, кров по організму циркулює повільніше, густіє. Тому, якщо людина встала з ліжка і думає, що вона прокинувшись – то це не вірно. Адже після пробудження в організмі продовжує діяти процес, що гальмує роботу органів. Організм має знижену працездатність, швидкість реакції та

чутливість. Щоб скоротити пробудження організму з двох годин до п'ятнадцяти хвилин, необхідно, всього-на-всього, зробити ранкову зарядку.

Отже, спорт є актуальним завжди. Він допомагає нам не тільки покращити наш настрій, а й покращити стан нашого здоров'я, тримати організм в тонусі та забезпечити міцний імунітет проти хвороб. Часто люди говорять, що фізичні вправи вимагають багато зусиль і вони витрачають багато енергії. Насправді, якщо кожного ранку вставати і виконувати семи хвилинні вправи, то енергії витратиться не багато.

Багатьма професійними спортивними тренерами по фітнесу були розроблені так-звані семи хвилинні вправи на кожен день. Вони включають вправи для всіх м'язів із збільшенням навантаження із кожним днем. Також передбачені дні відпочинку, коли людина виконує менше вправ. Звичайно, самих вправ буде не достатньо. Зазвичай у комплексі з вправами повинно підтримуватись здорове харчування. Це є вагомим аспектом у вашій життєдіяльності. Не обов'язково сидати на дієту та виснажувати себе голодом. Просто потрібно перейти на виключно здорове харчування. Воно також може бути смачним.

Такі вправи доступні кожному. Їх можна знайти в інтернеті. Також можна завантажити програму «семи хвилинні вправи» собі на телефон. Для операційної системи андроїд цей додаток є безкоштовним. При завантаженні цієї ж програми на англійській мові є перевага і досить вагома. Щодня на телефон приходить нагадування про те, що ви повинні зробити вправи, після чого за місяць виконання вправ, ваші пропуски систематизуються. Ви зможете визначити продуктивність ваших занять.

Отже, для того, щоб займатись спортом не потрібно багато зусиль та спеціального тренера. Кожен зможе подбати про це самотужки. Потрібне тільки терпіння та наполегливість у виконанні вправ. Тоді ви зможете подбати про своє здоров'я та хороший настрій.

Список використаних джерел:

- 1) <http://kuda-ugodno.com/health/advice/fizkultura-i-sport-u-zhytti-ljudyny-72152.html>
- 2) http://www.rusnauka.com/15_KPSN_2015/Sport/2_193218.doc.htm
- 3) http://sportk.blogspot.com/2012/02/blog-post_03.html
- 4) <https://sites.google.com/site/sportinourlifecom/zdorovij-sposib-zitta>

УДК 796.011.1

*Кругляк Лілія, студентка III курсу
спеціальності «Економіка підприємства»
науковий керівник Залюбовська М. В.*

ВІКОВІ ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ТА РУХОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ, ТА ШЛЯХИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В ХОДІ НАВЧАЛЬНО – ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Однією з основних задач, які вирішуються в процесі фізичного виховання, є оптимізація фізичного розвитку людини в напрямку всебічного розвитку властивих їй якостей, удосконалення рухових здібностей, зміцнення та багатолітньої охорони здоров'я.

Фізичні якості людини створюють якісну основу фізичних (рухових) властивостей, які характеризують якісну своєрідність, фізичні здібності, як рухові здібності, являють свого роду комплексні утворення, ґрунт яких створюють фізичні якості, а форму проявлення — рухові вміння та навички.

Під розвитком рухових здібностей розуміється єдність спадкової та педагогічної спрямовуючої зміни функціональних можливостей органів і структур організму.

В фізичному вихованні завдання з оптимізації і фізичного розвитку вихованців слід ставити та вирішувати стосовно з особливостями етапів

вікового розвитку. В ранньому дитинстві, дитячому, підлітковому та юнацькому віці, коли організм людини особливо гнучкий та сприйнятливий до розвиваючих впливів, мають місце можливості щодо реалізації завдань на забезпечення направлено високодинамічного розвитку фізичних якостей та здібностей.

Сила – це здатність переборювати зовнішній опір або протидіяти йому за допомогою м'язових зусиль.

При виконанні тої або іншої рухової дії м'язи людини можуть виконувати чотири основні різновиди роботи: утримуючу, долаючу, поступливу і комбіновану.

Одним із різновидів швидко-силових здібностей є здібність, яка отримала назву «вибухова сила». «Вибухова сила» – це здатність людини проявляти великі величини сили за найменший проміжок часу. Вона має велими суттєве значення в ряді швидко-силових дій, наприклад, при старті в спринтерському бігу, в стрибках, метаннях, ударних діях у боксі тощо.

Залежно від режиму роботи м'язів розрізняють статичну (коли м'язи напружуються, а переміщення тіла, його ланок чи предметів, з якими взаємодіє людина, відсутнє) і динамічну (коли подолання опору супроводжується переміщенням тіла, чи окремих його ланок у просторі).

Під гнучкістю розуміють морфо-функціональні властивості опорно-рухового апарату, які визначають ступінь рухомості його ланок.

У дівчат та жінок рухливість у суглобах приблизно на 10 % вища, ніж у хлопців та чоловіків. У похилому віці гнучкість у жінок і чоловіків практично не відрізняється.

Для виховання гнучкості застосовуються фізичні вправи, при виконанні яких амплітуда рухів доводиться до індивідуально граничної – такої, при якій м'язи і зв'язки розтягуються до можливого максимуму, не призводячи до пошкодження.

Спритність – це складна комплексна фізична якість, яка не має єдиного критерію оцінки і може бути визначена, як здатність людини швидко оволодівати складно координаційними, точними руховими діями і перебудовувати свою діяльність залежно від ситуації, що виникла. Витривалість – здатність людини тривалий час виконувати роботу без зниження інтенсивності.

Швидкість як фізична якість людини – це здатність виконувати рухові дії за мінімальний час.

Фізичне виховання покликане формувати в студентства дбайливе ставлення до власного здоров'я та фізичної кондиційності, комплексно розвивати фізичні й психічні якості, сприяти творчому використанню засобів фізичної культури в організації здорового способу життя.

Одним з важливих завдань вищих педагогічних навчальних закладів є формування активності студента до фізкультурної діяльності, яка зумовлює прояв ініціативності, цілеспрямованості, рішучості, є важливим засобом поліпшення фізичного, психічного здоров'я й, у той же час, одним з показників ефективності процесу професійної підготовки.

Найбільш продуктивним підходом до розробки даної проблеми є дослідження внутрішніх резервів активності особистості студента як суб'єкта навчальної та професійної діяльності. Одним з основних джерел активності особистості є стимули, що надають процесу фізичного виховання дієвої спрямованість та суб'єктивно значущої позитивності.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить, що проблема стимулювання активності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до фізкультурної діяльності не знайшла належного висвітлення в науково-методичній літературі. Поряд із широким вживанням понять «стимул», «стимулювання», «активність», усе ще не вироблено єдиного погляду на сутність зазначених дефініцій, що не можна вважати виправданим для наук про людину.

За результатами дослідження, найбільш значущими для студентів є мотиви емоційного задоволення, фізичного та соціального самоствердження.

Одним з важливих шляхів усунення факторів ризику є впровадження фізичної культури в повсякденне життя людини. Однак заняття фізичною культурою мінімальну користь приносять при створенні комплексної системи тренувань із обліком віково-полових особливостей, індивідуального здоров'я, екологічних факторів і т.д. У протилежному випадку ефективність спортивних тренувань може бути різко знижена, і замість користі вони можуть принести шкоду.

Список використаних джерел:

1. Безверхня Г. В. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11-х класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Г. В. Безверхня. – Л., 2004. – 24 с.
2. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Ильин Е. П. — СПб. : Изд. «Питер», 2000. — 286 с.
3. Козленко М. П. Виховання у школярів інтересу до фізкультури і спорту / Козленко М. П. — К. : Знання, 1982. — 48 с
4. Лисяк В. М. Формування інтересу до занять фізичною культурою та спортом у школярів 6–11-х класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 “Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення” / В. М. Лисяк. –Х., 2006. — 21 с.
5. Лозова В. І. Пізнавальна активність школярів / Лозова В. І. – Х. : Основа, 1990. — 89 с.

Ядчишин Христина, студентка II курсу

спеціальності «Дизайн»,

науковий керівник Біда Г. М.

СУЧАСНІ СИСТЕМИ ТРЕНУВАНЬ - CROSSFIT І ТАБАТА

За останні кілька років все більше людей стали ретельніше дивитись за своїм способом життя. Пропаганда поганих звичок стала замінюватись лозунгами про перехід на правильне харчування і закликами до занять спортом. З зростанням кількості людей, які вирішили змінити спосіб життя, зростає і кількість різноманітних систем і комплексів фізичних вправ. Але через нестачу часу багато людей не можуть проводити повноцінні тренування, саме тому зараз набирають популярності ті системи на виконання яких потрібно мінімум часу, але при цьому результат вони дають максимальний. Серед цих нових систем можна виділити дві – Crossfit і Табата.

Кроссфіт (CrossFit) є сьогодні одним з найбільш швидко набираючих популярність напрямків в фітнесі. Це не традиційна, а спеціалізована програма підготовки, яку також називають функціональним тренінгом. Кроссфіт можна описати як програму тренувань, що складається з «постійно варіюючих, функціональних вправ високої інтенсивності». Мета методики формулюється як фізичний розвиток людини за такими напрямками як: витривалість, сила, гнучкість, швидкість, координація, точність, а також поліпшення працездатності серцево-судинної і дихальної систем, швидкість адаптації до зміни навантажень і ін.

У програмі комбінуються такі види діяльності як біг (спринтерські забіги), веслування (на спеціальних тренажерах), стрибки (зі скакалкою або на перешкоди), лазіння по канату, робота з вільними вагами (гантелі, гири, штанга), вправи на кільцях і багато інших. Типовий тренувальний день в

залі включає в себе розминку, вивчення і відпрацювання нових рухів, WOD, роботу над помилками. Причому робота над помилками проводиться як індивідуально, так і колективно, так як Кроссфіт пропагує роботу в злагодженому колективі. Результати WOD записуються на дошці для загального ознайомлення, щоб підтримувати «змагальну атмосферу» в колективі і мотивувати атлетів до поліпшення своїх результатів.

«Наша спеціалізація – не спеціалізувати», - говорить засновник і головний ідеолог Кроссфіт (CrossFit) руху, колишній гімнаст Грег Глассман.

За програмою Кроссфіт працюють тисячі сертифікованих залів по всьому світу. Також багато пожежних служб, силові структури, органи правопорядку включають Кроссфіт в програму підготовки особового складу (зокрема, в США і Канаді). Кроссфіт входить в програму підготовки Збройних Сил Канади, а також Королівського Лейб-Гвардійського Полку Данії. Однак не варто думати, що програми розраховані лише на людей з високим рівнем підготовки: Кроссфіт рекомендується всім, хто хоче бути в хорошій фізичній формі. Є програма CrossFit Kids, розроблена спеціально для дітей. По суті, для тренувань зовсім не обов'язково ходити в зал, більшу частину комплексів можна виконувати на вулиці і навіть вдома.

Система CrossFit має чимало прихильників по всьому світі, але чимало людей виступають противниками цієї системи тренувань. Противники нового напрямку в силовому спорті вважають, що далеко не всім варто займатися по настільки інтенсивній і насиченій програмі. Головна шкода - це екстремальні навантаження, які новачок отримує практично на першому занятті. При цьому виразного керівництва для початківців як такого немає. Деякі експерти вважають, що інтенсивність тренінгу небезпечна не тільки для неофітів, а й для досвідчених спортсменів. Екстремальні тренування - завжди підвищена травматичність і ризик серцево-судинних ускладнень. Оскільки при виконанні вправ

атлети орієнтуються не на техніку, а на швидкість і велику вагу, ймовірність нанесення ушкоджень багаторазово збільшується.

Користь кроссфіта складається, в першу чергу, у всебічному фізичному розвитку. Зрозуміло, що програма підійде тільки абсолютно здоровим людям з певним рівнем фізичної підготовки. У будь-якому випадку, провести попередні консультації з лікарем або експертом по кроссфіту потрібно обов'язково.

Авторство методу Табата належить японському вченому і спортивному лікарю Ідзумі Табата. Разом з колективом однодумців з Токійського Національного інституту фітнесу та спорту в 1996 році доктор Табата провів дослідження щодо з'ясування результативності коротких інтенсивних інтервальних тренувань для спалювання жиру і підвищення витривалості. Результати, опубліковані в журналі *Medicine and Science in Sports & Exercise*, наочно продемонстрували ефективність подібних вправ. Тестування проводилося за участю професійних спортсменів. Уже через шість тижнів занять за методикою Табата було відзначено 28% -ве збільшення анаеробної потужності, а рівень МПК (VO_{2max}) виріс в середньому на 14% в порівнянні з контрольною групою, яка практикує звичайні часові кардіонагрузки. Був зроблений висновок про те, що чотири хвилини тренування по системі Табата ефективніше, ніж годинна кардіо тренування на витривалість.

Табата - інтервальне тренування загальною тривалістю чотири хвилини. Воно складається з восьми циклів інтенсивних навантажень, що перемежуються коротким відпочинком. Починати тренування слід з ретельної розминки, щоб розігріти м'язи і підготувати їх до навантажень на піку можливостей, а далі необхідно виконати 8 сетів за наступною схемою: фаза спринту - 20 секунд, фаза відпочинку - 10 секунд. У кожній активній фазі вправи виконуються так швидко, як тільки можливо. Фаза відпочинку триває рівно 10 секунд, протягом яких потрібно максимально розслабитися, а потім негайно приступити до наступного сету 20-секундної

інтенсивного навантаження. Після рекомендується провести коротку затримку і кілька вправ на розтяжку. Для відстеження прогресу використовується методика під назвою Табата-рахунок. Необхідно записати кількість повторень в кожній активній фазі. Наприклад 11-10-9-8-7-6-5-5, підсумовуючи їх отримуємо 61 - це кількість набраних очок. Особистий рахунок визначається останньою цифрою: в нашому прикладі 5. Зростання цих показників буде свідчити про збільшення анаеробної потужності організму.

Постійні заняття вправами протоколу Табата істотно підвищують аеробну і анаеробну витривалість вашого організму, тобто збільшується максимальна кількість кисню, який споживається при тренуваннях або іншій фізичній активності. А максимальна анаеробна ємність означає максимальну кількість енергії, що отримується при відсутності кисню організмом. Дана енергія виробляється через спалювання вуглеводів при недостатній кількості кисню в крові. Вправи протоколу Табата можна робити, використовуючи штанги, кардіо-тренажери, еспандери, фітболи. Але можна тренуватися без обладнання. Підходить будь-яка форма фізичних вправ, за допомогою якої можна тренуватися інтервально. Слід пам'ятати, що вправи протоколу Табата - не для новачків, займатися необхідно після консультації з лікарем і під його наглядом. Щоб займатися за цією методикою, необхідний певний рівень витривалості і фізичної підготовленості. Без достатнього досвіду ви можете перевантажити організм і серце, що призведе до серйозних наслідків.

Роблячи висновок можна з точністю сказати, що сучасний фітнес не стоїть на місці, з кожним роком появляються нові системи тренувань і серед них можна з легкістю вибрати те, що потрібно саме вам. Отже, якщо у вас дефіцит часу, і ви не здатні проводити повноцінні заняття в залах, але у вас є бажання схуднути або просто підтримувати себе в формі, укріпити серцево-судинну систему та м'язи, системи Crossfit і Табата саме для вас.

Список використаних джерел:

1. Web-сторінка «Система вбивчого тренінгу, або що таке кроссфіт»: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://vashsport.com/что-такое-crossfit/>.
2. Web-сторінка «Що таке кроссфіт?» : [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://fensite1.ru/что-такое-crossfit.html>.
3. Web-сторінка «Кроссфіт або «Вбивчий тренінг»: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.slenderclub.ru/page/crossfit>
4. Web-сторінка «Що таке Табата?» : [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.tabata-drive.ru/index.php/12-for-home/20-habitant-morbi>
5. Web-сторінка «Табата» : [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sportwiki.to/%D0%A2%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D1%82%D0%B0>.